

Заклад вищої освіти «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра державного управління

Кваліфікаційна робота
на тему:

**«ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ОСНОВА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка II курсу, групи СПА21
Галузі знань 28 «Публічне управління
та адміністрування»
Спеціальності 281
«Публічне управління
та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)
Освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
Освітній ступінь магістр

Харинович-Яворська Д.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник: к.е.н., доцент кафедри державного
управління Чех М.М.
(посада, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент: Тинний І.В.
(прізвище та ініціали)

Львів – 2023 рік

Харинович-Яворська Д. О. Публічно-приватне партнерство як основа сталого розвитку економіки України: Кваліфікаційна робота: (281«Публічне управління та адміністрування») / Д.О. Харинович-Яворська / Український католицький університет. Кафедра державного управління; Наук. кер.: к.е.н., доцент Чех М.М. – Львів: УКУ, 2023. - 110 с.

Анотація. У роботі розкрито теоретико-методичні засади та інституційні підходи реалізації державної політики публічно-приватного партнерства. Узагальнено особливості, типи контрактів та принципів реалізації проєктів публічно-приватного партнерства. Розглянуто переваги та недоліки, а також систематизовано ризики для публічного і приватного секторів при реалізації публічно-приватного партнерства. Проаналізовано перспективні напрямки впровадження та реалізації проєктів публічно-приватного партнерства в енергетичному секторі з удосконаленням життєвого циклу таких проєктів як основи сталого розвитку України. Удосконалено та рекомендовано модель забезпечення потенціалу публічно-приватного партнерства для побудови архітектури енергетичної безпеки України з метою декарбонізації економіки та промисловості. Запропоновано послідовність формування та реалізації стратегії публічно-приватного партнерства в енергетичному секторі на всіх рівнях управління за умови ефективних політичних та інституційних процесів.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, належне врядування, енергетична безпека, економіка доданої вартості, модернізація, декарбонізація економіки і промисловості, стратегія сталого розвитку.

Abstract. The theoretical and methodological principles and institutional approaches to the implementation of the state policy of public-private partnership are revealed in the work. Features, types of contracts, and principles of implementing public-private partnership projects are summarized. The advantages and disadvantages are considered, and the risks for the public and private sectors in implementing a public-private partnership are systematized. Prospective directions for the implementation and implementation of PPP projects in the energy sector with the improvement of the life cycle of such projects as the basis of sustainable development of Ukraine are analyzed. The model for ensuring the PPP potential for building the energy security architecture of Ukraine to decarbonize the economy and industry has been improved and recommended. The sequence of formation and implementation of the PPP strategy in the energy sector at all levels of management is proposed, subject to effective political and institutional processes.

Keywords: public-private partnership, good governance, energy security, economy of added value, modernization, decarbonization of the economy and industry, sustainable energy strategy

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ВВП – Валовий внутрішній продукт
- ВДЕ – Відновлювальні джерела енергії
- ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
- ЄІБ – Європейський інвестиційний банк
- МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку
- МВФ – Міжнародний валютний фонд
- МФО – Міжнародні фінансові організації
- НБУ – Національний банк України
- НКРЕКП – Національної комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
- ОЕСР – Організація економічного співробітництва і розвитку
- ОКІ – Об'єкти критичної інфраструктури
- ППП – Публічно-приватне партнерство
- СЕС – Секретаріат Енергетичного Співтовариства
- СБ – Світовий банк
- СОТ – Світова організація торгівлі
- ЦСР – Цілі сталого розвитку
- СЕРР – Центр досліджень економічної політики
- ЕРЕС – Європейський експертний центр з ДПП
- GMF – Німецький фонд Маршалла США
- ІЕА – Міжнародне енергетичне агентство
- ІФС – Міжнародна фінансова корпорація
- MIGA – Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій
- SPV – Спеціальна проектна компанія
- USAID – Агентство США з міжнародного розвитку
- UNDP – Програма розвитку ООН
- UNECE (ЄЕК ООН) – Європейська економічна комісія ООН
- WEF – Всесвітній економічний форум

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА	10
1.1. Теоретична ідентифікація та соціально-економічна природа публічно-приватного партнерства як основи сталого розвитку повоєнної України.....	10
1.2. Нормативно-правове регулювання публічно-приватного партнерства та основні чинники впливу на нього.....	16
1.3. Функціональні особливості та механізми реалізації і регулювання публічно-приватного партнерства в умовах воєнного часу	24
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	32
2.1. Секторальний аналіз енергетичного сектору та роль ППП у ефективній трансформації критичної інфраструктури в повоєнній економіці	32
2.2. Публічно-приватне партнерство в енергетичній секторі як економічна основа національної безпеки в Україні: виклики і точки болю.....	38
2.3. Публічно-приватне партнерство в сфері виробництва низьковуглецевої енергетики як структурно-функціональної складової модернізації енергетичного сектору для сталого розвитку.....	46
Висновки до розділу 2.....	53
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	54
3.1. Інтеграція компетенцій публічного і приватного секторів для реформування державної політики з управління публічно-приватного партнерства в Україні.....	54
3.2. Формування стратегії публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері як оптимізаційний механізм сталого розвитку України.....	63
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ.....	96

ВСТУП

Актуальність. Військова агресія росії перед українською нацією і владою поставили складні виклики щодо відбудови країни. Тому для ефективного функціонування і трансформації України та розвитку необхідна конструктивна взаємодія публічного сектору, бізнесу і громадянського суспільства. У контексті сучасних реалій пріоритетом під час відновлення у післявоєнний період є пошук нових, альтернативних джерел фінансування, зокрема, з використанням переваг публічно-приватного партнерства (ППП). Саме PPP є каталізатором економічного відновлення на підтримку сталого розвитку України на основі технологічних інновацій, фіскальної стійкості і впровадження циклічної економіки на основі цілей сталого розвитку. Особливої уваги необхідно приділити питанню з'ясування перспектив публічно-приватного партнерства в енергетичному секторі України. Адже українська енергетика втратила значний обсяг потужностей: знищено, пошкоджено, виведено з ладу чи окуповано понад 90% вітрової, 50% теплової та 30% сонячної генерації. У складному становищі через пошкодження всі великі тепло- і гідроелектростанції, при цьому Охтирська ТЕЦ була зруйнована, ЧАЕС була більше місяця окупована і розграбована, влітку 2023 року окупаційні війська підірвали Каховську ГЕС, чим спричинили техногенну катастрофу, екоцид і соціально-економічну кризу, а ЗАЕС – і досі під контролем окупаційної влади, що призвело до порушення екологічного, соціального і управлінського ландшафту (ESG) та тиску на вище політичне керівництво України. Тому сучасні реалії вимагають розширення сфери дії PPP в Україні та забезпечення на законодавчому рівні можливості використання такого механізму у в сфері енергетики для сталого розвитку і національної безпеки.

Актуальність полягає в розробленні науково-методичних і практичних рекомендацій з оцінки і удосконалення публічно-приватного партнерства (в.т.ч. у формі концесії, кластерів, еко-індустріальних парків) для досягнення сталого розвитку України і утримання конкурентних переваг України на

основі технологічних інновацій. Визначення можливостей підвищення прозорості відповідних заходів, удосконалення законодавства, пов'язаного з ППП, у тому числі у сфері концесійних інструментів, розвиток належного інституційного, економічного і обліково-аналітичного середовища ППП, а також формування і реалізація стратегії ППП є напрямками досліджень, пов'язаних із подальшим розвитком публічно-приватного партнерства в енергетичному секторі, зокрема, в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значний доробок авторів, що вивчають питання розвитку політик щодо публічно-приватного партнерства, ступінь вагомості питань, що регулюють ППП не применшується, що робить тему дослідження своєчасною і нагальною, особливо у період повоєнної відбудови економіки і об'єктів критичної енергетичної інфраструктури. Формування науково-методичних рекомендацій у сфері ППП за напрямками удосконалення інституціонального середовища, доопрацювання нормативно-правового забезпечення до стандартів ЄС для декарбонізації економіки та промисловості, моделювання потенціалу ППП є дуже важливим завданням на сьогодні, адже якісне співробітництво публічного та приватного секторів є важливою умовою успішного впровадження ППП в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду в енергетичному секторі із запровадженням економіки замкненого циклу (циркуляційної) на основі ЦСР.

Мета дослідження полягає в розробленні науково-методичних і практичних рекомендацій з оцінки і удосконалення публічно-приватного партнерства на основі належного врядування та розробки стратегії, цілей і завдань реалізації ППП, як основи модернізації економіки та трансформації критичної інфраструктури в сфері енергетики для досягнення сталого розвитку повоєнної України.

Досягнення мети обумовило вирішення основних *завдань*:

- систематизувати дефініції «публічно-приватне партнерство», «сталий

розвиток», «енергетична безпека» на основі нормативно-правового забезпечення, досліджень науковців та міжнародних організацій, стратегічних центрів досліджень, українських державних інституцій;

- проаналізувати нормативно-правове регулювання ППП (в Україні і закордоном), що дозволить: виявити недоліки та необхідність удосконалення законів в проектах ППП в енергетичному секторі, і при правильній реалізації дозволить підвищити прозорість взаємодії публічного і приватного секторів (як українського, так і міжнародного); підвищити рівень довіри між владою та інституційними інвесторами за рахунок подолання проблеми розпорошення повноважень влади та підвищення підзвітності;

- виявити існуючі особливості, моделі та переваги ППП за підтримки інституційних інвесторів у формі приватних компаній, організацій та держав. А також визначити чинники, які впливають на геостратегічне та геополітичне значення України з огляду на спроможності у енергетичному секторі, що стане передумовою впевненості міжнародної спільноти у національній безпеці України, і відповідно призведе до видозмін і формування нових форм ППП;

- здійснити секторальний і структурно-функціональний аналіз енергетичного ринку для оцінки поточного стану із врахуванням постійних атак росії на гідро-, електро-, атомну та відновлювальну енергетику. А також визначити перспективні напрямки впровадження та реалізації проектів ППП з удосконаленням життєвого циклу таких проектів;

- оцінити недоліки та загрози на основі SWOT-аналізу, а також ризики реалізації ППП, а також проаналізувати перспективи ППП на основі приватного капіталу в відбудові модерної України на умовах відповідального інвестування в R&D, правил ESG, кліматичних фінансів, зелених технологій на умовах введення економічних інструментів декарбонізації та трансформації регіонів, законодавчих і регуляторних змін для ППП;

- удосконалити та рекомендувати елементи забезпечення потенціалу ППП для побудови архітектури енергетичної безпеки України і механізмів управління на всіх рівнях за ефективних політичних та інституційних процесів

і результатів, необхідних для досягнення цілей сталого розвитку;

- обґрунтувати пропозиції з удосконалення стратегії реалізації ППП на основі удосконалення політичних та інституційних процесів, обґрунтованих економічних інструментів декарбонізації за участі стейкхолдерів з врахуванням міжнародного досвіду; визначити характер взаємодії між державою, внутрішнім приватним сектором, міжнародними донорами та інституційними інвесторами для модернізації економіки і промисловості України та забезпеченні економічної безпеки;

- розробити пропозиції щодо вдосконалення та реформування ППП на основі інтеграції проєктів стратегічного розвитку країни та регіонів від державного і приватного секторів на основі належного врядування та якісного управління життєвим циклом ППП через якісну цифрову трансформацію в умовах євроінтеграції; упровадження зелених фінансів і, як наслідок, якісного управління публічними фінансами.

Об'єктом дослідження є процес розвитку публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері як інструменту модернізації і декарбонізації повоєнної економіки і промисловості, що побудована на основі удосконалення процесів управління на рівні держави у тісній співпраці з приватним сектором на умовах win-win.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні засади публічно-приватного партнерства та механізми забезпечення його розвитку у повоєнній Україні, де капіталізацію ресурсів генеруватиме її власна економіка з метою формування енергетичної безпеки і справедливої екологічної екосистеми.

Теоретичною базою є звіти ОЕСР/OECD, ЄБРР/EBRD, ЄІБ/EIB, Світового банку, МВФ, Єврокомісії, звіти НБУ, Мінфіну та Мінекономіки України; дослідження CEPR, OMFIF, GMF, IEA, IFC, McKinsey&Company, Chatham House, Institute for Austrian and International Tax Law та ін.; дослідження науковців вітчизняних і закордонних, а також власні дослідження, статті та тези доповідей; звіти та аналітичні записки

міжнародних та українських аналітичних та консалтингових груп, зокрема Центру Разумкова, Національного Інституту Стратегічних досліджень та ін.

Методи досліджень при написання магістерської роботи були: дедукція (розкрито сутність ППП як інструменту відбудови і модернізації України), порівняння (співставлено національні моделі реалізації ППП в та міжнародні аналоги); аналіз (охарактеризовано теоретико-методологічні засади становлення ППП в енергетичному секторі та систематизовано нормативно-правове забезпечення); синтез (здійснено структурно-функціональний аналіз реалізації ППП в енергетичному секторі); узагальнення (проведено секторальний аналіз енергетичного сектору та продіагностовано його структуру); моделювання (запропоновано модель забезпечення потенціалу ППП для сталого розвитку України); аксіоматизації (розроблено механізми оптимізації публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері України).

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що удосконалення організації та регулювання публічно-приватного партнерства стимулюватиме залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій у реальний сектор економіки України та сприятиме повоєнній відбудові регіонів, декарбонізації промисловості, трансформації енергетичного сектору та загальній економічній інтеграції України в простір ЄС.

У роботі обґрунтовано теоретичні положення й розроблено практичні рекомендації з удосконалення публічно-приватного партнерства та створення ефективних механізмів конвергенції гео економічних і енергетичних стратегічних ресурсів та активів країни у енергетичну незалежність, економічну спроможність, національну безпеку і добробут населення.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 110 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 5 рисунків, 7 додатків, список використаних джерел із 160 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1. Теоретична ідентифікація та соціально-економічна природа публічно-приватного партнерства як основи сталого розвитку повоєнної України

Побудувати стійку та ефективну інституційну архітектуру для повноцінної відбудови і сталого розвитку України можливо завдяки коаліції між державними структурами та приватним сектором, їхньої здатності формувати мережі та підтримувати баланс між національними та приватними інтересами влади і бізнесу і якісному інституціональному полю. Відбудова - це не просто відновлення України до довоєнного стану, а глибока модернізація країни. А для цього усім суб'єктам економіки доведеться управляти змінами, провести реформи дотримуватись правил і принципів належного врядування (good governance), щоб допомогти Україні уникнути пострадянської спадщини та стати повноцінною демократією з сучасною економікою доданої вартості, сильними інституціями та потужним оборонним і енергетичним сектором.

Для цього одним із інструментів для масштабної, багаторічної та багатогалузевої трансформації і модернізації економіки, декарбонізації промисловості, а також соціально-економічних відносин є налагодження ефективних партнерських відносин між державою в особах органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із суб'єктами підприємницької діяльності (як зовнішніми, так і внутрішніми) на основі публічно-приватного партнерства («public-private partnership» (PPP) для вирішення викликів нової геополітичної і економічної ситуації в регіоні, що вимагатиме інновацій та впровадження відбудови за принципом «краще, було ніж» («build-back-better») для підвищення національної і, зокрема, енергетичної безпеки України.

Варто наголосити, що англійське словосполучення «public-private

partnership (PPP)» на сьогодні в українських джерелах використовуються у різних варіантах перекладу. В українських нормативно-правових актах, наукових доробках деяких науковців та робочих документах різних агенцій переважно застосовується поняття «державно-приватне партнерство» (ДПП). В українському законодавчому полі більш усталеним є поняття «державно-приватне партнерство». Утім, дедалі більше українських науковців і МФО користуються поняттям «публічно-приватне партнерство», яке, на нашу думку, точніше і глибше відтворює сутність концепції, адже крім держави та бізнесу, в процес творення ППП вступають благодійні фонди, органи місцевого самоврядування, громадські організації. Тому у магістерській роботі ми будемо дотримуватись саме цього правила.

Різні аспекти публічно-приватного партнерства та його особливості в Україні, а також в інших країнах досліджено як зарубіжними, так і українськими вченими. Зокрема І.О. Грицяк, М. І. Зайдель, І. В. Брайловський, В. Л. Куденчук, К. Т. Павлюк, О.Т. Рудік, В. Стрельцов, Д.О. Хариневич-Яворська, П. І. Шилепницький зосереджуються на українських реаліях публічно-приватного партнерства та співставності з європейським досвідом. Вагомий внесок у розвиток теорії партнерської взаємодії держави і бізнесу внесли В. Баштанник, В. Бакуменко, Р. Войтович, П. Ворона, І. Запатріна, В. Мартиненко О. О. Сімсон, Ю. Сурмін Л. Черевиков. Також збільшується частка досліджень ППП в окремих секторах, і такі науковці як І. В. Запатріна розкриває перспективи застосування ППП в Україні для реалізації інфраструктурних проєктів і надання публічних послуг, Р. Данилейчук, О. Стоян, М. Шкробот досліджують питання впровадження ППП в енергетиці, в той час як Г. Аксьонова, В. Павлов - екології.

В основному законі «Про ДПП» сутність трактується як «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого

самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом» [3]. Проте за результатами дослідження дефініцій, які представлені в дод. А (табл. А.1), ми дійшли висновку, що публічно-приватне партнерство можна розглядати як інститут довгострокових відносин публічного і приватних секторів для запровадження інновацій у сфері розвитку інфраструктури суспільних благ та надання пов'язаних послуг, виходячи із самої природи такої співпраці. Інститут публічно-приватного партнерства, у разі правильного розподілу функцій, ризиків, відповідальності та винагород між зацікавленими сторонами виступає як можливість сталого розвитку країни та забезпечення економічної та енергетичних безпеки.

Увагу ролі і механізму ППП також приділяють європейські і світові економічні організації та інституції, серед яких USAID, Світовий банк (СБ), Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН), МБРР та ін., які зараз тісно співпрацюють з українськими виконавчою і законодавчою гілками влади як для допомоги із консультуванням у трансформації України, так і для імплементації найкращих практик ППП. Тому у додатку А (табл. А.1) наведені дефініції «публічно-приватного партнерства», якими оперують зазначені інституції.

В останні 10 років динаміка проектування і виконання проєктів ППП у світі мала тенденцію до зростання, особливо в рамках китайського проєкту «Один пояс-один шлях». Опрацювавши різні джерела, можемо сказати що частка реалізації таких проєктів наявна як в окремих секторах, так і щодо певних груп країн світу. Зважаючи на виклики, з якими зіткнулась Україна, подальшої наукової оцінки потребують питання дослідження механізмів

публічно-приватного партнерства, класифікації видів ППП і чинників, які можуть призвести до успішності або провалу таких проектів. Крім того, ураховуючи негативний вплив російсько-української війни на економічну, енергетичну та інвестиційну сферу, потрібно оцінити вплив трансформації повоєнної критичної інфраструктури на українську економіку та підвищення якості енергетичної безпеки для забезпечення інвестиційно-інноваційного розвитку екосистеми регіонів України, на основі кліматичних, технологічних інновацій, декарбонізації для сталого розвитку України.

Згідно з звітом Світового банку «Швидка оцінка збитків і потреб (RDNA2)», вартість модернізації України вже зараз сягає більше до 600 млрд \$ США [151]. При цьому, збитки завдані енергетичному секторі призвели до необхідності залучення близько \$10 млрд у найближчі роки. Тому потреба у ППП для України випливає з ряду причин, найістотнішою з яких полягає у тому, що існує розрив між поставленими суспільними завданнями та наявними в розпорядженні країни або регіонів ресурсів, а також на обмеженні можливостей передачі певних об'єктів у приватний сектор повністю.

Поняття сталого розвитку визначає перспективу розвитку як стану динамічної рівноваги між економічною, соціальною і екологічно-просторовою складовими розвитку країни. Тому важливою умовою для підвищення рівня інвестицій і реалізації ППП та інфраструктурних проектів для сталого розвитку України є підвищення довіри між зацікавленими сторонами. Адже недовіра між партнерами має наслідки у вигляді економічних витрат, неефективності використання ресурсів та зростанні ризиків реалізованих ППП. Дотримання Порядку сталого розвитку на період до 2030 року та використання інструментів ЄЕК ООН, такі як PIERS і стандарт підходу нульової терпимості до корупції в закупівлях ДПП (ZTC), що необхідні для виявлення резервів підвищення результативності розвитку ППП [132].

Енергоефективність країни для стратегії сталого розвитку, за даними Міжнародного енергетичного агентства МЕА (International Energy Agency, IEA), виконується через призму енергетичної трилеми, яка включає в себе

енергетичну справедливість, екологічну сталість та енергетичну безпеку. Енергетична справедливість - цінова доступність енергоспоживання для споживачів. Екологічна сталість оцінюється зменшенням впливу енергетики на біорізноманіття, особливо через розвиток відновлюваних джерел енергії. Енергетична безпека – надійність інфраструктури та відповідальність енергетичних операторів за задоволення поточних потреб [157].

За даними звітів НБУ, Мінекономіки і WEF визначено, що з початком від 24.02.2022 року відбулись зміни на ринку праці (частка українців втратила роботу, інша – почала працювати віддалено, а дехто закрили ФОП), при цьому структурне безробіття сягало 30% [104]. Через захоплення та знищення низки інфраструктурних, логістичних і промислових підприємств, та зупинку експортно-імпортних операцій українська економіка скоротилася на 32% у 2022 році у порівнянні з 2021. Тривалість російсько-української війни також впливає на добробут населення, адже частка населення ризикує втратити спроможність забезпечення гідного рівня життя. Тому залучення населення до створення стартапів, підприємництва, реалізації проектів ППП є одним із вагомих мультиплікаторів економічного зростання. Адже як іноземні, так і українські інвестиції в проекти ППП в напрямку енергетичної безпеки можуть збільшити короткостроковий обсяг виробництва за рахунок підвищення сукупного попиту та довгострокового виробництва за рахунок розширення виробничих потужностей, R&D-можливостей, впровадження новітніх розробок і інноваційних технологій енергоефективності економіки. А в довгостроковому періоді витрати на об'єкти ППП також можуть сприяти створенню робочих місць завдяки прямому впливу на зайнятість [118]. Не менш важливим є запровадження антикорупційних інструментів, діджиталізація через впровадження державою масштабних проектів цифрових трансформацій і технологічних сервісів на базі сучасних моделей ППП, а також нової індустріальної політики на основі енергетичної незалежності із подальшою децентралізацією прийнятих рішень і відповідальності на регіональному рівні та підвищення ефективності взаємодії з донорами [64].

Адже як показують дослідження Chatham House, стійкість в Україні в основному ґрунтується на децентралізованому врядуванні, сильному об'єднанні громадянського суспільства і адаптивному приватному сектору. Важливо пам'ятати, що горизонтальні соціальні зв'язки, а не ієрархічне централізоване командування є основною ознакою соціальної і економічної культури в Україні та збереження її демократії, що дозволяє завдяки принципам належного врядування розбудовувати інституції.

Ми пропонуємо для енергетичної безпеки основні цілі впровадження ППП в енергетичній сфері, серед яких:

1. Забезпечення енергетичної незалежності завдяки належній координації діяльності публічного і приватного бізнесу, компетентного та правомочного нагляду за прозорістю енергетичного ринку, самостійності та убезпеченості від загроз агресії.

2. Сприяння європейської інтеграції України до міжнародних енергетичних ринків через дотримання енергетичних Директив і Стандартів ЄС та синхронізацією українських газо-, нафтотранспортних і електричних мереж до європейських для транскордонною передачею електроенергії та газу.

3. Забезпечення транспарентності та підзвітності урядової політики, практики регулювання та корпоративного управління.

4. Забезпечення екологічної сталості енергетичної системи, стійкої до змін клімату та проведення декарбонізації української енергетики та промисловості та зменшення залежності від викопного палива.

Нами були розглянуті теоретичні та інституційні підходи до проектів та цілей ППП з відновлення критичної інфраструктури в сфері енергетики на основі зеленої і циркулярної економіки. Таке партнерство між державним і приватним секторами повинно відбуватись на засадах належного урядування (good governance) з відновленням інклюзивної інфраструктури на основі прямого приватного інвестування (private equity), що дозволить Україні забезпечити прискорення економічного повоєнне зростання та вступити в ЄС з сильними інституціями та технологічною економікою.

1.2. Нормативно-правове регулювання публічно-приватного партнерства та основні чинники впливу на нього

Успішне управління ППП починається з міцної інституційної бази, яка охоплює ефективну роботу органів державної влади, верховенство права і якісне нормативно-правове поле, яке регулює ППП. Інтеграція ППП повинна бути пов'язана з повоєнною стратегією розвитку країни, інфраструктурними пріоритетами та контролем за фіскальними наслідками проектів ППП. Для заціквлених сторін, які обирають напрямки інвестицій, вищезазначені складові є фундаментом співпраці з органами влади, які відповідальні з розробку політики в енергетичному секторі і побудови ефективної інституційної архітектури для сталого розвитку України (рис. 1.1).

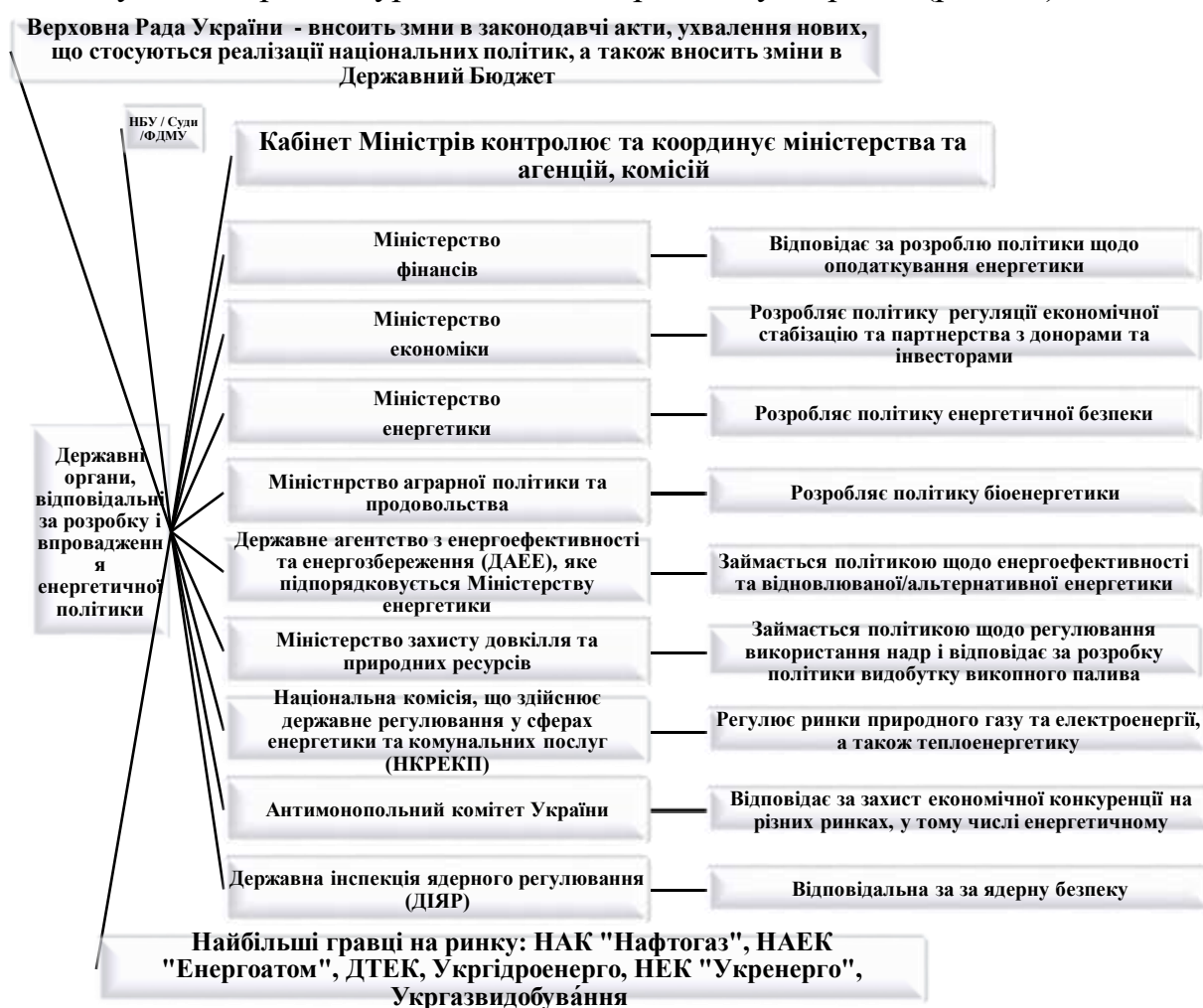

Рис. 1.1 Органи влади, відповідальні за політику в енергетичному секторі України

Розроблено автором

Якісна і постійна співпраця та координація між державними органами влади (забезпечують формування і реалізацію політик, затвердження законів, нормативно-правових актів), міжнародними організаціями, а також приватним сектором, що є ключовими умовами для підвищення довіри та успішного впровадження реформ і проєктів в енергетичному секторі, що становить суспільний інтерес. Хоча на практиці досить часто виникає неузгодженість між напрацюваннями органів влади, а також відсутні визначені державні політики, які й мають бути основою подальшого планування дій і проєктів. Тому створення ефективних сервісних функцій, регулювання, арбітраж, регулювання ППП, контроль за їх виконанням і захист інвестицій є умовами для ефективної співпраці зацікавлених стейкхолдерів [67].

Законодавчими актами, в яких регулюються основні організаційно-правові та інституційні основи ППП, є Бюджетний [1] і Господарський кодекси [2], Закони України «Про державно-приватне партнерство»[3], «Про концесію» [4], «Про публічні закупівлі» [5], «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності» [6], «Про критичну інфраструктуру» [7], «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сфері теплопостачання, тепловідведення, що перебувають у комунальній власності» [8], «Про управління об'єктами державної власності» [9], «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» [12].

Іншими підзаконними актами є Постанови Кабінету міністрів України «Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства» [18], «Про затвердження методики розрахунку концесійних платежів» [21], «Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форм управління ними» [22], наказ Міністерства економіки «Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства» [30] Також впроваджені нормативно-правові акти з енергоефективності та систем стандартів (насамперед, законодавче забезпечення ЕСКО в 2015р.). Проте

наявність такої кількості законодавчих актів іноді ускладнює розподіл механізмів регулювання процедур між органами влади, а в період повномасштабної війни, знищення і пошкодження ОКІ і зупинки ряду інфраструктурних проектів, ряд актів не відповідає вимогам часу і потребують удосконалення.

Основним же законодавчим актом є Закон України «Про державно-приватне партнерство», прийнятого в 2010 році та внесені правки, в якому вказані сектори найчастішого впровадження ППП, серед яких: охорона здоров'я, транспорт, житлово-комунальне господарство, освіта [3]. Проте проекти ППП в енергетичному секторі України не повністю регулюються даним законом, адже енергетика в ньому не визначена як один із секторів, у якому визначена кооперація публічного сектору та бізнесу. Проте нормативні акти передбачають, що на принципах гласності, прозорості, пропорційності, справедливості та недискримінаційності між державою і бізнесом ППП може впроваджуватись і в інших секторах і напрямках діяльності, в тому числі надання соціально важливих послуг, крім видів господарської діяльності, які відповідно до Закону дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам та організаціям.

В Україні згідно п. 3 ст. 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», ознаками державно-приватного партнерства є: а) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом; б) управлінська відповідальність приватного партнера через передачу йому частини ризиків у процесі здійснення ППП; в) довготривалість відносин (від 5 до 50 років); г) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт [3].

У міжнародній практиці основними розглядаються такі характеристики партнерства між державою та приватним сектором: довготерміновий характер договору між державною та приватною сторонами; партнерство ініціюється з

метою проєктування, будівництва або відновлення (реконструкції), фінансування, підтримки та експлуатації державної інфраструктури приватною стороною; виплати приватній стороні за користування об'єктом, здійснені державною стороною або громадськістю як користувачем об'єкта, тривають протягом усього терміну дії договору про публічно-приватне партнерство; правом власності на об'єкт володіє державна сторона або ж він повертається в її власність після закінчення дії договору про ППП [1, ст. 3].

Крім того, створення механізму і реалізації ДПП для привернення інвестицій у оновлення промислової та соціальної інфраструктури України (ст. 7, п. 1.23) визначається Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», згідно якого: «інтенсифікація інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема, шляхом залучення коштів підприємств і населення, утвердження ефективної системи страхування інвестиційних ризиків, забезпечення інноваційної складової інвестицій; досягнення високого рівня енергетичної безпеки, диверсифікація джерел постачання енергоносіїв, збільшення обсягу їх власного видобутку, підвищення ефективності використання енергоносіїв, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій» [11]. Відповідно до нього, якісно проведені процедури по впровадженню і реалізації ППП є вкрай важливими для повоєнної відбудови.

В українській і в міжнародній практиці існують чотири різновиди контрактів ДПП: управління майном (за умови передбачених в контрактах інвестиційних зобов'язань приватного партнера перед публічним); концесійні моделі – найбільш затребуваніші (передавання публічного партнера в тимчасове користування приватному права створювати (будувати) об'єкт концесії для істотного поліпшення та /або здійснення управління (експлуатацію) ним з метою задоволення суспільних потреб); спільна діяльність (партнерство між учасниками без створення юридичної особи; інші види угод [4].

Концесії є однією з найефективніших методом ДПП. Відповідно до Закону України «Про концесію» концесія - форма здійснення державно-

приватного партнерства, що передбачає надання концесієдавцем концесіонеру права на створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення), та/або управління (користування, експлуатацію, технічне обслуговування) об'єктом концесії, та/або надання суспільно значущих послуг у порядку та на умовах, визначених концесійним договором, а також передбачає передачу концесіонеру переважної частини операційного ризику, що охоплює ризик попиту та/або ризик пропозиції [4].

Історія впровадження інституту ППП перейшла на новий рівень в 2015 році шляхом прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні», що був спрямований на формування більш ефективних механізмів в межах ППП до взаємодії між публічними і приватними партнерами, а також територіальними громадами. Також цим законом передбачалось розширення гарантій інституційних інвесторів та внесення інших позитивних змін [13]. Однак, не зважаючи на «законодавчий прорив», яким було знято регуляторні бар'єри для розвитку ППП у нашій країні, очікуваного «буму приватних інвестицій» не трапилося.

У 2019 році за підтримки ЄБРР та СБ та консультацій з міжнародними експертами було внесено зміни до Закону України «Про державно-приватне партнерство» і серед основних новацій були: визначені процедури включення на конкурсних засадах радників для надання послуг з підготовки проєкту ППП, що здійснюється на умовах концесії; удосконалені критерії відбору та алгоритм оплати послуг радників (виплати винагороди); удосконалено процедури проведення конкурсу з визначення приватного партнера та здійснення оцінки ефективності публічно-приватного партнерства; запроваджено новий підхід та розроблено нові методи розрахунку концесійних платежів; запроваджено якісний механізм заміни приватного партнера («step-in-right»); визначено покрокові етапи повернення

концесієдавцю об'єкта концесії через призупинку терміну контракту.

Уже у 2021 році Мінекономіки підготувало низку нормативних актів для забезпечення прозорості процесу відбору приватних партнерів та запровадження системного підходу до залучення приватних компаній до всіх секторів економіки [28-30]. Також від початку повномасштабної війни вступила в дію постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 222 «Порядок спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності» [19]. Відповідно до неї, впровадження ефективних механізмів державного фінансування довгострокових зобов'язань за проектами ДПП показало, що державна підтримка може бути гарантованою, передбачуваною та пріоритетною в майбутньому. Це може стати потенційним якісним знаком для інвесторів та сприятиме запуску і реалізації ППП.

Доповненням до законодавства про ДПП також є «Посібник з питань ДПП», підготовленим Світовим Банком у співпраці з Міністерством економіки України за підтримки Уряду Великобританії. Даний документ має на меті надати практичні вказівки щодо вибору, підготовки та реалізації стратегічно важливих для економіки України, фінансово обґрунтованих та технологічно інноваційних проектів ДПП відповідно до законодавства про ДПП та міжнародної практики [30].

Також розроблені ряд рекомендацій щодо ППП в межах проекту Світового банку «Посилення використання державно-приватного партнерства шляхом кращого управління державними капітальними інвестиціями в Україні», що фінансувався Цільовим фондом СБ «Добре врядування та реформування інвестиційного клімату» (GGICR) за підтримки Уряду Великобританії.

Таким чином, українське законодавство поступово формує політику у сфері розвитку ППП в сфері інвестицій і розбудови інфраструктури. Проте на сьогодні в умовах повномасштабної війни, головною проблемою ППП в

Україні є те, що законодавство не забезпечує баланс інтересів та відповідальність сторін проекту. Ще одним питанням, яке знижує зацікавленість інвестора щодо ППП є зарегульованість і довготривалість процедури укладення договору (може тривати від 2 до 4 років).

Проте навіть за більш-менш вдалої законодавчої конструкції інституційні інвестори відмовляються у великих обсягах надавати інвестиційні кошти і працювати з державою частково через військні дії і ризики втратити об'єкти, а частково через судову систему України. Бували випадки, коли судовим органам доводиться ставати на бік держави або органів місцевої влади у проектах ППП через неефективність приватних партнерів, а бувало що і навпаки - на захист інвесторів через тиск і зарегульованість зі сторони держави. Привабливість України для приватних партнерів погіршувалась як діями державних службовців різного рівня, які укладали договори щодо ППП не маючи необхідних компетенцій, зарегульовували процедури підготовки відповідної проектної документації та «перетягували» повноваження місцевих органів влади на центральний рівень. Ситуацію також погіршувала поведінка спритних підприємців, які намагаються використати таку систему лише для власного збагачення, але з використанням пільг та гарантій, передбачених для реальних підприємців, які мають на меті не лише задоволення власних інтересів, а й поліпшення соціального та бізнес-середовища країни.

Проблемою також залишається неможливість заміни приватного партнера у разі відсутності в останнього можливості виконати взяті на себе фінансові обов'язки. Механізм визначення розміру концесійних платежів залишається нечітким, що часто негативно впливає на прибутковість проектів для інституційних інвесторів. Відповідно до законодавства впровадження ППП є складним і тривалим процесом, що робить його непридатним для інвесторів, тим більше у воюючій країні. Необхідним є в сучасній безпековій ситуації удосконалення законодавчої бази та розробки конкретних інструментів партнерства, яка гарантуватиме якісну розробку проектів ПП, що міститимуть положення щодо перегляду та вирішення спорів. Оскільки

контракти ППП часто охоплюють понад 5-50 років, цілком природно, що виникають непередбачувані обставини, які неможливо було передбачити під час підписання контракту. Також до тепер відсутній якісний механізм управління як фінансовими, так і фіскальними ризиками обох партнерів.

Тому ключова мета реформи ППП – скоротити час на підготовку проєктів ППП, посилити інституційне середовище та зменшити зарегульованість системи, що дозволить прописати стимули для бізнесу проводити довгострокові інвестиції в ОКІ та генеруючих потужностей для декарбонізації економіки і промисловості. В свою чергу, нормативна база має бути підкріплена в таких елементах: впровадження спрощеного порядку виділення земельних ділянок в рамках реалізації інфраструктурних проєктів ППП; створення транспарентних і чітких методів конкурсного відбору приватного партнера; утвердженні процедур, пов'язаних з питаннями прав власності. Добре продуманий договір ДПП повинен забезпечувати як гнучкість, так і визначеність для всіх сторін. Покращення необхідні для: а) посилення конкурентних процесів закупівель шляхом обмеження можливостей для прямих переговорів або незапрошених пропозицій; б) забезпечити більш стійкі контракти, у тому числі шляхом визначення конкретних критеріїв для перегляду контрактів; в) подальше вдосконалення управління та звітування про фіскальні витрати та ризики, зокрема пов'язані з обліком та розкриттям інформації про ППП.

Аналізуючи нормативну систему реалізації ППП можна бачити багато проблемних місць у чинних правових актах, наявність неточностей або подвійних трактувань. Враховуючи це, потрібно створити нові законодавчі акти, які будуть стосуватися не тільки концесії, але й спільної діяльності, управління державним майном та інших форм. Ці законодавчі акти повинні відповідати принципам та цільовим орієнтирам співпраці держави та бізнесу, а також описувати механізм реалізації ППП за його пріоритетними формами відповідно до національної стратегії і пріоритезації секторів економіки для економічного зростання.

1.3. Функціональні особливості та механізми реалізації і регулювання публічно-приватного партнерства в умовах воєнного часу

Забезпечення безпеки та стійкості об'єктів життєво важливої (стратегічної) інфраструктури для України є комплексним завданням. Його реалізація вимагає залучення широкого кола зацікавлених осіб, включаючи керівників органів державного управління на національному рівні, торгово-промислових груп, представників місцевого самоврядування і закінчуючи громадянським суспільством. Адже якісне впровадження ППП як для держави, так і для приватного бізнесу несе ряд переваг у використанні ППП (табл.1.1)

Таблиця 1.1

Переваги для бізнесу та інвесторів від впровадження ППП

Переваги для держави	Для держави такий формат є будівництвом нових ОКІ «у розстрочку». Крім швидкості будівництва, формат ППП дозволить розтягнути у часі і витрати держави. Використання світових практик і приведення ОКІ до міжнародних стандартів.
	Це можливість залучення приватних партнерів з інвестиціями для реалізації проектів на основі новітніх технологій та розвине ринок не лише будівельників, а й операторів енергетичних та інших соціальних послуг та підвищить їх якість
	Всі операційні функції та ризики будівництва передаються ефективним суб'єктам приватного сектора. Держава контролює лише остаточну якість.
	Дозволить зменшити перевитрати коштів та затримки із завершенням проектів, оскільки приватний інвестор у ППП спонукає до оптимізації обох факторів порівняно з підрядниками в рамках державних закупівель
	Скорочення витрат державою на утримання ОКІ після модернізації, фінансові видатки на приватному інвесторі. Реформування державних / комунальних секторів
	Збереження контролю над активами, можливість якісного використовувати професіоналізм приватного бізнесу, а також міжнародний досвід завдяки експертам
Переваги для бізнесу	Прискорення процесу видачі дозволів та мінімізація виявлених ризиків
	Привабливі земельні ділянки, вдале та зручне розташування бізнесу, з фактично вже готовою базою. Переваги проектного фінансування і управління ЖЦ проекту
	Гарантований дохід протягом усього терміну дії договору ППП є значною перевагою порівняно з будь-яким комерційним проектом. Дійсно, гарантуючи компенсацію «ризиків попиту» в проекті, держава забезпечує його беззбиткову реалізацію з можливістю подальшої оплати за користування партнеру
	Фінансування, що гарантоване державою і є запорукою легшого старту проекту та кращих опцій із залучення зовнішніх коштів під державні гарантії. Завдяки партнерству з державою, позичальнику гарантується фінансова доброчесність
	Отриманні пільгових кредитів під державні гарантії від МФО
Переваги для суспільства	Отримання якісніших послуг, віднесених до компетенції держави
	Співпричетність та колективна участь до Місцевого економічного розвитку (MER)
	Налужне управління публічними фінансами для забезпечення раціонального та продуктивного використання капіталу держави і територіальних громад
	Формування конкурентних переваг через удосконалення планування розвитку ОТГ

Розроблено автором на основі [3], [4], [33], [36], [47], [71], [74]

У міжнародній практиці великі проекти ППП успішно реалізуються вже понад століття, зокрема і у формі концесій. При цьому види ППП (дод. А, рис. А.1) і зокрема концесій є досить багато і базуються вони на прогнозних витратах та доходах, а також на управлінні основними ризиками шляхом розподілу ризиків та відповідальності між сторонами. Моделі контрактів можуть передбачати наявність крім приватних і публічних партнерів, також інституційних інвесторів у вигляді банків, інвестиційних фондів (дод. Б, табл. Б.1). Досить розповсюдженим є підхід щодо управління сформованими та переданими об'єктами за рахунок спеціального проектною компанії (Special Purpose Vehicle, SPV). До складу SPV можуть включати головного інституційного інвестора, різних партнерів з необхідними компетенціями (управління об'єктами, фінансування проектів та експертиза ризиків).

За умови розірвання ланцюгів поставок, спричинені COVID-19 і подальшими геополітичними і економічними змінами, а також російсько-українською війною, детерміністична модель планування часто виявлялася неадекватною, тому відбувається еволюціонування форм ППП, які вже є, а також формування нових, які виходять за рамки загальноприйнятої архітектури, зокрема, ЕСКО-контракти, а також переоцінка принципів ППП (дод. Б, табл. Б.2). Хоча річні інвестиції в ППП і концесії в як частка ВВП невеликі, проте п'ять країн (Бразилія, Китай, Індія, Туреччина та Велика Британія) мали інвестиції в ППП, що перевищували 10 млрд \$ США (у доларах за ППП 2020 року) за один рік. Як частка ВВП, інвестиції ППП загалом становили менше одного відсотка від ВВП, що призводить до відокремлюють ППП від інших державних інвестиційних проектів, залишаючи їх поза участю управління інвестиціями та бюджетних процесів. Досить часто це пов'язано з поширеним уявленням про те, що ППП є «безкоштовною» інфраструктурою (тобто «фіскальна ілюзія»), але на практиці фіскальних наслідків рідко вдається уникнути, коли проекти ППП реалізуються або трансформуються.

Згідно аналізу, в європейських та глобальних країнах із розвинутою економікою ППП інвестиції в інфраструктуру були зосереджені переважно в

енергетичному секторі, за яким іде транспортний сектор. У концесійній моделі Build-Own-Operate (BOO), яка є найпоширенішою моделлю концесії, інвестори будують або реконструюють об'єкт державної власності, заробляють прибуток від їх експлуатації і сплачують узгоджений в договорі відсоток державі. Наступними за популярністю є проекти ППП DBFMO, BOT і ВТО. Показовим є те, що атомна і відновлювальна енергетика — це сектори, у яких Сполучені Штати утримують першість в ППП з найбільшими інвестиціями, а Франція в реалізації проектів ППП у сфері енергетики.

Досвід США показує надзвичайно потужні схеми субсидій, щоб стимулювати інвестиції приватного сектора у відновлюванні джерела енергії. Закон США про зниження інфляції (IRA) передбачив 400 мільярдів доларів США на інвестиції та субсидії для скорочення викидів парникових газів у країні та прискорення впровадження технологій відновлюваних джерел енергії. Досвід Португалії, Греції, Іспанії та Великобританії показав, передача ОКІ в концесію може заощадити від 10 до 20 % державних коштів. А для інституційних інвесторів і приватного сектору це один із варіантів отримати доступ до секторів державних інфраструктурних монополій та привнести зміни у прозоре і якісне корпоративне управління ними, а для держави – це можливість лібералізувати сектор. Варто мати на увазі, що з 20 найбільших компаній в Україні – 9 є державними енергетичними монополіями.

При дослідженні наявних ППП в Україні, за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2023 виявлено, що на умовах ППП укладено 193 контрактів, з яких були реалізовані 18 угод (9 - концесійних договорів, 5 - договорів про спільну діяльність, 4 - інші договори), 162 договори не реалізується (116 - не виконується, 46 - розірвані / закінчився термін дії), 13 наявних інфраструктурних проектів були призупинені, відкладені або скасовані через знищення, пошкодження у зв'язку з російською агресією [34, с. 150]. Ті проекти, які зараз реалізуються потребують різного розміру інвестицій і перебувають на різних етапах життєвого циклу і потребують удосконалення при визначенні процедур і

процесів для забезпечення ефективності функціонування ППП.

Найбільшими, найвпливовішими та діючими концесійними угодами, підписаними Міністерством інфраструктури, є договори з грузинсько-швейцарською компанією Risoil для ДП «Херсонський морський торговельний порт» (ХМТП) (є ключовим морським портом на Дніпрі, який має під'їзні автодороги та залізничне сполучення) та катарською компанією Qterminals ДП «Стивідорна компанія «Ольвія» (дод. В, табл. В.1). Проте під час повномасштабного вторгнення і окупації південних регіонів України, дані договори на паузі через наявність ризиків обстрілів.

Спостерігається негативна динаміка кількості реалізованих проєктів публічно-приватного партнерства та зростання кількості договорів, які не були реалізовані, відстежується ще з 2018 р. У 2020-2022 рр. кількість реалізованих договорів суттєво знизилася, незважаючи на зростання загальної їх кількості. Не в останню чергу це спричинено впливом прогалів в законодавстві, недосконалої судової системи, російсько-українською війною. Разом з тим, ця війна є потужним поштовхом для оцінки міжнародного досвіду співпраці між країнами та реалізації ППП для розробки високотехнологічних військових, енергетичних та інфраструктурних рішень з використанням моделі виробництва та споживання на основі циркулярної економіки (повторне використання, переобладнання та переробка матеріалів протягом тривалого періоду) [156]. Циркулярна економіка, за визначенням Світового економічного форуму, визначає як така, що спеціально розроблена для поновлення товарів і послуг [158]. Важливим є розробка технологічних інновацій для циркулярної економіки в проєктах ППП на основі принципів CESD [90], [116].

Щодо ППП у сфері енергетики, то найбільшим проєктом, що імплементує Директиви ЄС, є проєкт «Енергетичний міст «Україна-Європейський Союз», затверджений Кабінетом Міністрів України у 2015 р., та який є основним проєктом інтеграції енергетичної системи України до європейської ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity). В рамках цього проєкту було сформовано консорціум компаній:

Polenergia International (Люксембург), Westinghouse (Швеція) та британська EDF Trading, зі 100% фінансуванням за рахунок приватного капіталу.

Проект ППП пройшов тривалий чотирьохрічний процес погодження між різними органами влади, які відповідальні за політику в сфері енергетики та консорціумом компаній, що відображає всю складність процедури узгодження проектів ППП відповідно до чинного законодавства. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України прийняло рішення про проведення конкурсу з визнання приватного партнера лише у 2019 році. В результаті реалізації цього проекту Україна приєдналась до загальноєвропейської енергетичної системи ENTSO-E у 2022 році. Цей процес мав якісний комерційний вимір, адже початок співпраці такого рівня став складовою наповнення бюджету. На сьогодні, ENTSO-E забезпечує стабільність синхронної роботи української та європейської енергосистем завдяки розрахункам граничних величин, дотримання яких дозволило як ефективно імпортувати в Україну, так і експортувати до країн ЄС енергетику.

Саме це дозволило експортувати електрику у червні – жовтні 2022 року та імпортувати її з ЄС взимку, коли росія була по українській енергосистемі. Тобто така співпраця стала важливою частиною хеджування ризиків для української енергетичної системи на випадок надзвичайних ситуацій та якісної співпраці українських органів влади.

Оскільки синхронізація енергосистем відбулась на рік швидше, ENTSO-E визнало, що національне законодавство не було синхронізовано з європейським в частині проведення спільних з сусідніми країнами аукціонів за доступ до міждержавних перетинів. Ці конкурси є важливими, адже трейдери, які в них беруть участь подають заявки на викуп доступної потужності перетину, який технічно обмежений. І перемагає та компанія, яка заплатить більшу ціну. НКРЕКП мало затвердити порядок проведення спільних аукціонів, а Міненерго – ініціювати зміни до законодавства щодо повернення коштів за доступ до перетину в разі форс-мажору та оподаткування ПДВ. Державні регулятори зобов'язалася підготувати такі

умови для проведення аукціонів до 1 січня 2023-го, але не зробили цього, тому Румунія, Словаччина і Угорщина відмовили в експорті української електрики без аукціонів. Виключення – Польща та Молдова, які продовжують імпортувати українську електрику без спільних аукціонів. Доступні потужності для експорту до Молдови суттєво перевищують попит, тому конкуренції за перетин серед трейдерів немає. У Польщу веде відокремлена лінія з Добротвірської ТЕС, яка належить ДТЕК, тому на цьому напрямку теж немає конкуренції. Бюрократичні невідповідності і відсутність якісної комунікації спричинила розбіжності між «Укренерго», Міненерго та НКРЕКП як органів державної влади, і вказує на невідповідність у розподілі функцій при керівництві великими довгостроковими проектами.

Оскільки публічно-приватне партнерство – це передусім партнерство та консолідація зусиль, тому для подолання деструктивного впливу війни на виконання країною своїх обов'язків перед суспільством та реалізації цілей розвитку в інтересах української нації, важливо налагоджувати ефективну комунікацію між всіма зацікавленими сторонами та спільно виробляти план дій із відбудови усіх процесів шляхом реформування публічного управління відповідно до концепції «держави-партнери» завдяки принципам доброго врядування, а також міжнародному досвіду. Враховуючи нинішні реалії, інвестиційне середовище потребує змін з метою створення більш сприятливих умов для приватних інвестицій. А державні інвестиції та вкладення інституційних інвесторів у ОКІ залишаються одним із наріжних каменів через недостатній їх обсяг і динаміку, що лише підкреслює важливість створення проектів ППП та залучення інвестиції з метою модернізації знищеної, пошкодженої або застарілої інфраструктури України, і що важливіше, будівництва нової. Ініціативи ППП в Україні повинні бути зосереджені на довгострокових результатах, що створюють стабільну інфраструктуру та екологічно стійку економіку в умовах поглибленої кризи вартості життя і перетіканні капіталів між країнами [131].

Як кандидат на вступ до ЄС, і як країна з розгалуженою електро- і

газотранспортною мережею та численними сховищами, Україна має використовувати вимоги європейської інтеграції, використати свої переваги і долучитись до спільної європейської стратегії звільнення від паливної і енергетичної залежності та проводити процедуру декарбонізації української енергетики та промисловості [98]. Цей процес може стати рамкою для стрімких реформ енергетичного сектору при повоєнному відновленні України.

А подальші реформи українських ринків електро- і енергоносіїв та палива з можливістю залучення проектів ППП, які будуть враховувати норми ЄС, пов'язані із захистом навколишнього середовища, енергоефективністю та будівництвом – стануть передумовою сталого розвитку української енергетики, розблокування коштів допомоги ЄС та валютних асигнувань і податкових надходжень у бюджет української держави. Удосконалення регуляції та вирішення технічних проблеми в українській мережі для її повної комерційної синхронізації з європейським у спільному енергетичному просторі дозволить Україні використовувати свої експортні ресурсні переваги, а також створити додаткові сприятливі умови енергетичної безпеки країн Євро регіону з глобальними цілями декарбонізації. Українська влада має бути зацікавлена у доступі до західного ринку електрики, особливо в умовах війни.

Тому підвищення прозорості взаємодії і рівня довіри держави та бізнесу (як українського, так і міжнародного) за рахунок подолання розпилення влади та підвищення підзвітності; аналіз співставності українського законодавства з підходом «ППП для досягнення ЦСР» (PPPs for the SDGs) – вдосконалену модель ДПП, розроблену для реалізації ЦСР і «відповідності меті» ЄЕК ООН; добре розроблені і впроваджені ППП та інвестиції в інфраструктуру на основі нової архітектури технологічної політики України для підтримки Стратегії повоєнного розвитку, спрямовані на удосконалення екосистеми країни, розбудову спроможності співробітництва, гарного врядування, забезпечення підзвітності і досягнення цілей сталого розвитку в довгостроковому періоді. Прозорість, нагляд та рекомендації від країн-партнерів у відповідності до принципів ЄС при цьому дуже важливі.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних-методичних засад та інституційних підходів реалізації державної політики ППП дозволило встановити його роль у відновленні України та чинників впливу на нього, проте в умовах війни значення ППП має бути переглянуте, як основного інструменту відновлення ОКІ для руху в ЄС і для національної безпеки за умов дотримання ЦСР.

Оцінено нормативно-правове регулювання ППП та роль органів влади для забезпечення енергетичної безпеки. Визначені недоліки в законодавчій базі, які уповільнюють реалізацію проектів ППП. Проте визначено, що чітке та обґрунтоване нормативно-правове забезпечення для ППП допомагає гарантувати, що права та обов'язки державних і приватних сторін будуть чітко розмежовані, щоб забезпечити виконання договорів, знизити фінансові ризики та отримати вигоди для кожної із сторін. Міжнародний досвід показує, що ППП має регулюватися надійною правовою системою, яка включатиме формуванням політики, дотриманням процедур та правил для відбору проектів, оцінки і моніторингу фінансових ризиків, наданням послуг та стійкістю проекту у часі. Також аналіз співставності українського законодавства з підходом «ППП для досягнення ЦСР» (PPPs for the SDGs) визначив необхідність доопрацювання моделі ППП, розроблену для реалізації ЦСР і відповідності меті ЄЕК ООН.

Проаналізовано основні переваги впровадження ППП для держави, приватного сектору і суспільства. Узагальнено особливості та моделі ППП і виділено що ППП є найкращою альтернативою приватизації для залучення інвестицій у ОКІ, а для підтвердження цього необхідним є вибір оптимальної форми ППП, а також цифрова трансформація і систематизація роботи всіх органів влади, які формують політику у енергетичному секторі. Завдяки цьому Україна може стати країною інновацій, лідером у сфері нових технологій в ОКІ та лідером у сфері декарбонізації української енергетики та промисловості.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Секторальний аналіз енергетично сектору та роль ППП у ефективній трансформації критичної інфраструктури в повоєнній економіці

Енергетична безпека є важливим фактором для незалежності та національного суверенітету кожної країни, зокрема і України. Проте повномасштабна війна призвела до переоцінки світової енергетичної політики. Це послужило моментом для прояснення, який виявив негативні сторони глобальної взаємозалежності, особливо для країн, економічна модель яких спиралася на надійні недорогі джерела російського газу. Тому все частіше розробка політики забезпечення енергетичної безпеки і розбудови «зеленої» економіки варто розробляти на основі реалізації ППП у сфері енергозбереження, ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та у сфері виробництва низьковуглецевої енергетики як складових модернізації енергетичного сектору для сталого розвитку України.

В результаті російського вторгнення українська енергетична галузь зазнала значних пошкоджень, проте вона була і залишається однією з найпотужніших в Європі. За потужністю електрогенерації Україна входить у топ-10 країн Європи, має найбільші підземні газові сховища в Європі та входить у топ-3 видобувників газу. Україну пов'язують із сусідніми країнами ЄС та Молдовою досить розгалужені та стійкі системи транспортування газу, нафти, нафтопродуктів та передачі електроенергії. Оцінка показників рентабельності енергокомпаній за макрорегіонами вказує, що споживання енергоносіїв відносно рівномірно розподілене на території нашої країни. Загальний чистий дохід українських підприємств за 2020 рік становив 333,1 млрд грн, при цьому на компанії Центрального регіону України припадало

26%. В той час як компанії критичної енергетичної інфраструктури Півночі та Заходу України генерували по 21% чистої виручки. Найменша частка енергоспоживання, а отже й доходів припадало на компанії з Півдня (15,7%) та Сходу (15,6%). Така особливість сталої та географічно диверсифікованої енергосистеми України частково відповідає на питання, чому плани агресора повністю знеструмити Україну були такими нереальними від самого початку.

Проте країна до війни була п'ятою найбільш енергоємною країною у світі, зважаючи на неефективне використання ресурсів підприємствами [109]. Традиційно споживаючи велику кількість енергії, Україна також використовує велику кількість води та ресурсів на одиницю ВВП [110]. Проте ще до війни країна рухалася до підвищення енергоефективності та декарбонізації української енергетики та промисловості. Якщо переглянути структуру енергоспоживання, то основною тенденцією останніх років є зменшення залежності країни від імпорту природного газу: у 2000 році цей показник становив – 46,8 % від загального енергоспоживання, а у 2020 році – 31,2 %. Вугілля склало 28,9 %, атомна енергетика – 20,9%, а нафта – 13,3% у 2020 році [92].

Роль газу в енергетичному майбутньому України досить значна, адже у 2020 році обсяги внутрішнього виробництва природного газу в Україні перевищили обсяги імпорту у 2,2 рази. За даними Асоціації газовидобувних компаній України, 2021 рік завершився стабілізацією видобутку державної АТ «Укргазвидобування» і значним збільшенням видобутку газу ПАТ «Укрнафта» та приватними компаніями. Завдяки цьому приватним газовидобувникам вдалося видобути рекордні 5 млрд куб. м газу, що становить 25% від загального обсягу видобутку газу [55, с. 94]. Станом на 01.01.2021 року в Україні налічується 467 об'єктів обліку (родовищ природного газу та газових потенціалів). Більшість з них є комбінованого типу: нафтові, 155 газоконденсатних, 111 газових, 3 газоконденсатно нафтових та 18 нафтогазових та газонафтових.

Так як українські газосховища є найбільшими на континенті і мають розгалужену систему газопроводів, то українська інфраструктура для

транспортування та зберігання газу може і надалі використовуватись. Тому сьогодні Україна запропонувала Європейській комісії концепцію Регіонального партнерства енергетичної безпеки (Regional Energy Security Partnership, RESP). А польська, угорська та словацька газотранспортні мережі в майбутньому можуть знайти можливості для постачання LNG до України із портів на Адріатичному та Балтійському морях. За 2020 рік Україна виробила 119 332 ГВт-год електрики, імпортувавши всього 2720 ГВт-годин. Основним іноземним постачальником цього виду енергії для українських споживачів була Словаччина (56,1 % відповідного імпорту), за нею йшли Угорщина (27,5 %), Білорусь (7,5 %), Росія (5,1 %) та Румунія (3,8 %) [121].

Енергетична криза продовжила життя ядерній енергетиці. Тому атомні потужності стали страховими для України, адже порівнюючи з тепловими електростанціями, які виробляли 35,9 %, гідроелектростанціями – 5,4 %, світловими – 4,1 %, вітровими – 2,4 %, саме атомні електростанції України виробили 51,9 % всієї електроенергії у 2020 році. Тому атомна енергетика може бути низьковуглецевим джерелом енергії у міксі джерел енергії, порівняно з виробництвом електроенергії на викопному паливі, але війна продемонструвала, наскільки вразливими можуть бути цивільні атомні електростанції для нападу в Україні [129]. Ці атаки також підкреслили стратегічні ризики ядерної енергетики (окупація російськими військами території Запорізької АЕС використовується як політико-безпековий важіль для впливу на Україну), і зокрема їхню вразливість до того, що вони стануть ціллю розповсюдження радіоактивних матеріалів у навколишнє середовище. Також до війни було досягнуто домовленості про будівництво до дев'яти нових реакторів. Однак будівництво таких ніколи не буває швидким і рідко відповідає бюджету, тим більше у цей час [160]. Проте зміцнення ядерної безпеки є важливим для України.

Україна забезпечує близько 70 % енергетичного міксу потужностями атомної генерації і виробництва ВДЕ, що є одним із найвищих часток вуглецево-нейтральної генерації в Європі. При цьому, частка відновлюваної

енергетики у виробництві електроенергії зросла з менше ніж 8% у 2015 році до 11,3 % у 2020 році і понад 13 % у 2021 році [110]. До 2020 року Україна увійшла до п'ятірки країн Європи за темпами розвитку сектору ,а проєкт Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року пропонував цільовий показник у 27% частки відновлюваної енергетики у кінцевому енергоспоживанні України. Водночас, у 2020 році КМУ розпочав переговори з ЄС щодо приєднання до Європейського Зеленого Курсу. Приєднавшись до цієї ініціативи, Україна отримає додатковий стимул для збільшення частки альтернативних джерел у виробництві енергії та давало б доступ до інвестицій для реалізації такої цілі. Уряд поставив за мету скоротити викиди парникових газів на 35% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року.

У 2021 році Україна схвалила Оновлений національний визначений внесок (NDC) до Паризької Угоди (НВВ2), згідно з якою країна зобов'язалася скоротити викиди парникових газів до рівня 35 % до 2030 року у порівнянні 1990 року [120]. До 2019 року ця ціль була перевищена зі зменшенням на 62,4 % порівняно з рівнем 1990 року. У липні 2021 року Україна підвищила рівень своїх амбіцій до націлені на 65 % нижче рівня 1990 року. Країна також поставила за мету отримувати 25 % своєї загальної енергії з відновлюваних джерел до 2035 року – амбітна ціль, що вимагатиме значних інвестицій у сонячні технології і будівництво нової черги вітряного парку [114]. Однак війна значною мірою перевернула цей прогрес. І основним джерелом додаткових викидів, зрештою, буде реконструкція величезної кількості інфраструктури, зруйнованої під час війни в Україні. За оцінками українського уряду, відбудова міст та інфраструктури призведе до викидів 50 мільйонів тон вуглекислого газу [118]. А в Європі спостерігається значне зростання споживання вугілля, що призведе до рівня спалювання вугілля, якого не було протягом десятиліття [110].

Навіть в умовах російської агресії та енергетичної кризи Стратегія ЄС «Чиста планета для всіх – Європейське стратегічне довгострокове бачення процвітаючої, сучасної, конкурентоспроможної та кліматично нейтральної

економіки», не буде скасована український урядом. КМУ визначив амбітні цілі згідно зазначеної Стратегії, зокрема, до 2030 року покращити енергоефективність ЄС на 32,5%. Слід дотримуватись і Директиви 2012/27/ЄС і Директиви 2018/2001, які визнають енергоефективність як цінний інструмент вирішення нагальних проблем, з якими зіштовхуються країни ЄС та Україна, таких як зниження залежності від імпорту енергоресурсів та протидія зміні клімату. Тому уповільнення енергетичного переходу України не відмінить його, оскільки спільною метою є диверсифікація джерел енергії, зменшення залежності від російського палива, уніфікація руху до декарбонізації економіки і промисловості, а також зеленого переходу як спільної стратегії. Для досягнення цих цілей, Європейська Комісія розробили пакет документів та стратегій в галузі енергетики, в якому важлива роль відводиться Україні, і представила план реалізації енергетичної реформи – REPowerEU [95]. В рамках REPowerEU, Єврокомісія планує збільшити використання ВДЕ, для забезпечення 45 % енергії до 2030 року, порівняно з 40 %, які були, погоджені наприкінці 2021 року [96].

Провівши дослідження, ми визначили, що із 367 енергетичних компаній, які входять до 20 найбільших компаній України - 9 є державними енергетичними монополіями і контролюються державою (дод. Д, табл. Д.1, табл. Д.2). Шоста частина (61) з 367 компаній мала значні об'єкти енергетичної інфраструктури, що належали іноземним бенефіціарам, а решту 306 компаній контролюють українські засновники або бенефіціари.

Найбільша кількість компаній (31), основний КВЕД яких входить до секції D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (відповідає сектору критичної інфраструктури, як енергозабезпечення) відповідно до Закону України «Про критичну інфраструктуру» (ст. 9, п. 4), входять до Групи ДФ (Group DF) [47]. Ще одна група компаній SCM є бенефіціаром 18-ти компаній, і 9 компаній входять до групи компаній VS Energy. Третьою за кількістю пов'язаних компаній, що працюють в енергетичній сфері, є бізнес-група «Енергетичний стандарт». CNBM

International Corporation (CNBM International), що є частиною «Китайської національної групи корпорацій з будівельних матеріалів» (China National Building Materials Group Corporation, CNBM) контролює 9 компаній в Україні, які працюють у сфері альтернативної енергетики. CNBM International була заснована в 1984 році та знаходиться під безпосереднім контролем Комітету з контролю і управління державним майном при Держраді КНР [43].

Загалом, структура власності в енергетиці виявляється недостатньо прозорою, що підтверджується високою часткою номінальних власників з таких юрисдикцій, як Кіпр (23), Німеччина (6), Нідерланди (7), Китай (5) та Латвія (5), а також наявністю акціонерів з Австрії та Швейцарії. Акціонери представлені з 18 країн світу, що зазвичай використовуються для маскуванню справжніх бенефіціарних власників. До цього списку додана одна російська компанія, що є дуже ризиковою для української енергетики і проєктів ППП.

Щоб знизити ризик можливих загроз, бажано зробити сформувані стратегії адаптації критичної інфраструктури і економіки у час війни та визначити пріоритети реконструкції ОКІ, адже повне відновлення та реконструкція інфраструктури України будуть досить витратними [147]. Незважаючи на те, що міжнародні уряди надають значний рівень державних коштів і підтримки цього буде недостатньо – і проблеми безпеки, а також стара проблема корупції можуть стати перешкодою для прямих іноземних інвестицій [148], [104]. Зважаючи, що ми є кандидатом на вступ в ЄС, і нам потрібно якомога швидше пройти великий шлях, щоб стати максимально інтегрованою в європейський ринок і виробничі ланцюги економікою. Йдеться і про гармонізацію законодавства, і про реформу інституцій, і про розбудову інфраструктури. Тому питання ППП в енергетичному секторі в рамках створення критичної інфраструктури на основі технологій та трендів «зеленої» енергетики є актуальним для економічної самодостатності і національної безпеки. Серед іншого, це допоможе українському бізнесу виконувати світові вимоги щодо декарбонізації та зробить українські товари більш конкурентоспроможними на світовому ринку.

2.2. Публічно-приватне партнерство в енергетичному секторі як економічна основа національної безпеки в Україні: виклики і точки болю

Національна і, зокрема, енергетична безпека є результатом спільних зусиль держави, бізнесу та суспільства. Західні уряди розглядають ППП як необхідну складову національної безпеки, що втілюється в національних стратегіях безпеки та реалізується на практиці. Нині не обговорюється необхідність ППП як такого, а про форми, в яких воно має здійснюватись. Адже під впливом агресивних зовнішніх і внутрішніх детермінантів, зокрема збройного нападу росії, Україна продемонструвала здатність реагувати на загрози. Тому зараз для модернізації системи національної безпеки України необхідно застосовувати стратегування на державному рівні і концепцію національної стійкості через ППП в енергетичному секторі.

Основним викликом для національної безпеки України є енергетичний тероризм через фізичне знищення енергетичної і відновлювальної інфраструктури України – ТЕЦ, підстанції, лінії електропередач, газової інфраструктури. За даними українського уряду, близько 90 відсотків потужностей вітрової та 50 відсотків сонячної енергії було виведено з ладу через війну. Більше 500 об'єктів водної інфраструктури, у тому числі гідроелектростанції, були зруйновані[114].

Слід зазначити, що в Україні, економіка якої є більш сировинною, нинішні проєкти ППП фокусуються більш на видобутку, обробці та транспортування сировини. Винятком є енергосервісні контракти (ЕСКО-контракти), які стосуються сфери експлуатація ЖКХ у частині використання енергетичних ресурсів. Але це, скоріше наслідок не послідовного розвитку законодавчо-регуляторної бази ППП, а прямого перенесення міжнародного правового законодавства про еско-контракти у правове поле України.

Можливості ППП у трансформації енергетичного сектору України включають проєкти, що спрямовані на розбудову, модернізацію та розвиток енергетичної системи країни в середньо- і довгостроковій перспективі, тобто це не проєкти швидкого реагування на надзвичайні ситуації, адже ці проєкти

капіталоємні і вимагають якісної роботи з врахуванням декарбонізації. При цьому ми пропонуємо звернутись до досвіду Коаліції перших ініціаторів, який є провідним глобальним державно-приватним партнерством для масштабування нових чистих технологій для декарбонізації довготривалих діапазон транспорту та матеріалів [102].

Згідно з інформацією НАН України, для післявоєнного відновлення національної економіки і промисловості важливими секторами, які забезпечать належний рівень економічної активності населення та продукування інноваційної екосистеми, є: гідроенергетика (велика і мала) та тепла енергетика; виробництво титану, літію та алюмінію; атомна енергетика, включаючи розробку ядерних паливних циклів з використанням урану і цирконію; сучасні нафтохімічні виробництва органічних продуктів; геологічне дослідження родовищ та видобуток корисних копалин (включаючи сланцевий або шельфовий природний газ) та транспортування газу; виробництво синтетичних рідких палив (бензину, дизельного палива та ін.); стратегії модернізації вітрогенераторів, що є основою вітроенергетики [76]. Згідно цього, на нашу думку, залучення інституційних інвесторів в українські проекти ППП можуть охоплювати: системи генерації та зберігання електроенергії, які поєднують генеруючі потужності з технологіями, що полегшують інтеграцію виробленої електроенергії в мережу (зберігання, високоманеврені потужності), а також її розподіл/постачання електричної енергії; виробництво електроенергії та тепла з біометану / біогазовидобування (ухвалено державний стандарт із закачування біометану в розподільчі й магістральні газові мережі, розроблений на основі стандарту ЄС, а також сформований каталог виробників біометану для продукування унікальних ідентифікаційних номерів гарантій походження біометану згідно європейської практики створення аналогічних каталогів) [48]; маленькі модульні реактори та модульні електростанції, які будуть меншими за масштабом, працюватимуть на дешевшому відновлювальному ресурсі; будівництво маневрових потужностей та формування високоефективної когенерації зі

створенням енергоефективних схем централізованого тепlopостачання та комбінованого виробництва теплової та електричної енергії (що є зобов'язанням України відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС); розвиток водневої енергетики - це найперспективніший вид енергії через його екологічність, в який зараз вкладають автовиробники (дод Д); відновлювальна енергетика (через проведення зелених аукціонів для ВДЕ-генерації, чистого обліку енергопостачання, прямих договорів купівлі-продажу енергії (корпоративні РРРАs, «зелені» надбавки). Застосування корпоративних РРРАs та зелених надбавок створює стимули для виробників енергії з вищою доданою вартістю розширювати свою виробничу потужність. Адже згідно інформації Інституту відновлюваної енергетики НАН України, загальні кебети інтенсивності ВДЕ в Україні сягає 874 ГВт, у тому числі, близько 250 ГВт потужності офшорних ВЕС.

Проекти публічно-приватного партнерства (ППП) у сфері ВДЕ, як зазначає Стоян О., є механізмом довгострокової взаємодії між владними органами та приватними суб'єктами на взаємовигідних умовах, оскільки дозволяють поєднати фінансові ресурси та експертні знання приватного сектору з публічними ресурсами та регуляторними можливостями уряду [69, с. 124]. Тому, на нашу думку, всі вище перелічені напрямки розвитку PPP в енергетичній сфері мають сприяти надходженню інвестицій, впровадженню новітніх технологічних інновацій та декарбонізації промисловості та досягненню низьковуглецевого майбутнього. І як результат - держава матиме всі можливості для стимулювання збільшення експорту товарів і послуг з збільшенням доданої вартості, в тому числі електроенергії. Акцент потрібно робити на розвитку експортних інвестиціях для збільшення ВВП [120].

S&P Global Commodity Insights визначила та узагальнила головних трендів чистих технологій, і які зменшують викиди вуглецю та протистоять зміні клімату. Енергетична присутність України на світовому рівні в поєднанні з досвідом інших країн позиціонує нас як світового лідера у сфері переходу на енергетику та чистих технологій. Тому цю можливість Україна має не

упустити, адже реглобалізація, а не деглобалізація краще описує поточні та ймовірні майбутні тенденції більшої економічної інтеграції, яка приймається в одних областях поряд із розколом глобальної економіки в інших. Через російсько-українську війну і геополітичну нестабільність між США і Китаєм, європейські країни також бачать переваги більшої децентралізації отримання товарів і послуг та резервування енергосистеми системи (а саме наявності додаткових ресурсів для забезпечення резервної підтримки), щоб уникнути майбутніх потрясінь.

Співробітництво між органами влади, міжнародними партнерами і внутрішніми інвесторами також допоможе у сприянні імплементації орієнтованого на вимоги ЄС законодавства про енергетичний ринок, зокрема Третього енергетичного пакету та пакету «Чиста енергія» Фінансування / інвестиції в перехід України до чистої енергії: ключові можливості та регуляторні проблеми. ЄБРР і Енергетичне Співтовариство вже працюють над створенням прозорої та ліквідної енергетичної біржі, що є важливим кроком на шляху інтеграції до ринку ЄС.

Тому для підтримки України і для збалансування енергетичних потужностей після російських атак і подальшої енергобезпеки, ЄБРР, Секретаріат Енергетичного Співтовариства, Міністерство енергетики у співпраці з Офісом реформ Кабінету міністрів та аналітичним центром DiXi Group розробило цифрову онлайн-платформу розподілу гуманітарної допомоги для енергосектору – «AidEnergy» [97]. Ця платформа надає Міністерству енергетики України можливість створення централізованого списку потреб для енергетичних компаній та визначити донорів. Тому «AidEnergy» можна розглядати як «єдине вікно» для забезпечення ефективного використання гуманітарної допомоги між постраждалими енергетичними компаніями. Таке співробітництво в подальшому включатиме підтримку для забезпечення потреб на майбутнє та завчасної закупівлі обладнання для підвищення стійкості енергетичного сектору в разі надзвичайних ситуацій.

Проект USAID «Енергетична безпека» співпрацює з органами влади з метою вдосконалення енергетичної політики, нормативно-правового регулювання та підвищення енергоефективності для підтримки демократизації України та досягнення сталого економічного розвитку. Також до роботи органів влади доєдналась Асоціація європейських енергетичних консультантів (АЕЕС) – енергетична мережа, головною метою якої є створення кластера експертів та лідерів сфери енергетики, інфраструктури та природних ресурсів, а також реалізація спільних транскордонних проєктів на регіональних та національних ринках [81].

Міністерством енергетики України у співпраці з Європейською Комісією створено Фонд енергетичної підтримки України з метою боротьби з наслідками російських атак [145]. Фонд надає можливість урядам та МФО, а також корпоративним донорам надавати фінансову підтримку енергетичному сектору України з метою відновлення ресурсів та забезпечення безперебійної роботи системи. Для забезпечення якісного і сталого розвитку механізму реалізації проєктів ППП в Україні Міністерством інфраструктури створено Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України - Офіс управління ДПП «SPILNO». Його основні завдання - допомога в змінах українського законодавства, підготовка та реалізації проєктів. А Мінекономіки створило Агенцію з питань підтримки ППП.

При аналізі проєктів ППП в енергетичній сфері доцільно визначати їх доцільність і економічний ефект для країни і приватного сектору, серед яких: зростання інвестицій; ефективність використання державних коштів; доступ до інноваційних ІКТ; розподіл повноважень для контролю над спільною реалізацією проєкту через перевірку звітності, управління ризиками, моніторингом і оцінкою, регулярний обмін інформацією. Проте попри економічні ефекти, при плануванні і реалізації проєктів ППП можуть виникати загрози та можливості, які будуть мати як прямі, так опосередковані наслідки для сталого розвитку України які досліджені і згруповані завдяки SWOT-аналізу (табл.2.1).

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз реалізації проектів ППП в енергетичній сфері для сталого розвитку України

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Зацікавленість уряду України у розвитку ППП, наявність Департаменту інвестиційно-інноваційної політики та розвитку ППП при Міністерстві економіки України, що здійснює підтримку та урегульовує питання з реалізації проєктів.</p> <p>2. Нормативна база, достатня для реалізації проєктів ДПП та її поступове удосконалення.</p> <p>3. Ефективніше управління державною та комунальною власністю за рахунок досвіду приватного інвестора.</p> <p>4. Фінансова та технічна підтримка з боку міжнародних організацій зі значним досвідом реалізації проєктів ДПП у світі.</p> <p>5. Наявність механізмів реалізації ППП, які дозволяють розглядати різні моделі реалізації проєкту як з точки зору структур фінансування, так і розподілу ризиків між кожним партнером.</p> <p>6. Розробка методологій та аналітичних матеріалів для реалізації проєктів ППП.</p> <p>7. залучення міжнародних консультантів до реалізації пілотних інфраструктурних проєктів концесії та отримання досвіду органами державної влади та місцевого самоврядування.</p> <p>8. Привнесення приватними інвесторами у проєкти ППП сучасного менеджменту, інвестиційних та інші ресурсів, інноваційних технологій модернізації об'єктів.</p> <p>9. Новітні методи генерації доходу на ОКІ з використанням низьковуглецевої енергії</p>	<p>1. Війна на території України та всі ризики, що з нею пов'язані. Окупація територій України, де розпочаті масштабні проєкти ППП. Неможливість реалізації проєктів під час воєнних подій та оцінки збитків.</p> <p>2. Нестабільна економічна ситуація, високий рівень інфляції, перерозподіл проєктних коштів на потреби першочергової важливості для держави, втрати коштів приватних інвесторів на окупованих територіях, вивід частини українського бізнесу закордон.</p> <p>3. Необхідність значних інвестицій у відновлення і модернізацію пошкодженої інфраструктури та відсутність ресурсів у державному бюджеті;</p> <p>4. Відсутність стратегічного бачення з пріоритетних напрямків ППП на перспективу і стратегії розвитку об'єктів критичної інфраструктури .</p> <p>5. Недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень захисту майнових прав</p> <p>6. Великі корупційні ризики при оцінюванні справедливості вкладу приватного партнера та при проведенні інвентаризації цього майна і підготовки передачі його в концесію.</p> <p>9. Нестача довгострокового фінансового бюджетування та можливості встановлення «плати за доступність».</p> <p>10. Взаємодія між державними та місцевими органами влади часто призводить до створення складних механізмів погодження проєктів за відсутності досвіду при реалізації великих інфраструктурних проєктів</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Потреба у відновленні ОКІ після перемоги створює можливість для нових проєктів.</p> <p>2. Україна має намір стати членом ЄС, що відкриває нові перспективи для розвитку інфраструктурних проєктів та залучення приватного капіталу.</p> <p>3. Наявність політичної та соціальної підтримки реалізації ППП в ОКІ забезпечує сприятливий клімат.</p> <p>4. Значний спектр об'єктів інфраструктури надає широкі можливості для співпраці з приватним сектором.</p> <p>5. Наявність вільних інвестиційних ресурсів на міжнародному ринку капіталу та зацікавленість інституційних інвесторів створюють сприятливі умови для залучення приватного капіталу до інфраструктурних проєктів в Україні.</p> <p>6. Недооцінка активів та підвищення вартості у процесі реалізації ППП.</p> <p>7. залучення партнерів з досвідом управління інфраструктурою, контролем фінансових ресурсів і встановлення стандартів надання послуг сприятимуть покращенню ефективності та якості управління ОКІ</p> <p>8. Розвиток технологій та використання передових підходів в управлінні інфраструктурою, приклади розвинутих країн; Запевнення окремих європейських країн прийняти участь у відновленні України</p> <p>9. Для подальшого реформування державної служби необхідно зосередитися на поліпшенні цифровізації, професіоналізації та прозорості в проєктах ППП.</p>	<p>1. Поглиблення економічної кризи, наслідок війни, зниження ділової активності і купівельної спроможності, відтік населення закордон, інші наслідки війни.</p> <p>2. Неможливість у фінансування проєктів ППП внаслідок покриття життєво необхідних завдань.</p> <p>3. Неможливість достовірно оцінити всі фіскальних ризиків і збільшення витрат, якщо ними не керувати належним чином</p> <p>4. Можливе обмеження кількості учасників, зацікавлених у реалізації проєктів, дискримінація інших учасників ринку</p> <p>5. Приватний партнер може надавати недостовірну інформацію або переоцінювати вплив свого залучення до управління інфраструктурою, переоцінювати свої фінансові можливості і вимагати додаткового фінансування.</p> <p>6. Конкуренція на ринку державно-приватного партнерства, у тому числі закордонні альтернативи;</p> <p>7. У нестабільних економічних умовах, у яких перебуває Україна, існує ймовірність відсутності гарантій захисту інвестицій, компенсації збитків та виконання зобов'язань державою. Це створює ризик відмови партнера від реалізації проєкту та може призвести до зниження економічної репутації України.</p> <p>8. Екологічні, фінансові, виробничі ризики, ризик бюрократії та корупції.</p> <p>9. Ментальність неготовність чиновників зрозуміти реальну економічну основу відносин та ідеологію ППП, внаслідок чого центр ваги штучно зміщується на державну позицію як домінуючу.</p>

Сформовано автором на основі джерел [51], [68], [71], [74], [121], [129], [141], [152]

Для успішної реалізації проекту ППП є важливим врахування кожною стороною ризиків, пов'язаних з діяльністю, які представлені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Ризики проектів ППП у енергетичному секторі

Ризики	Проектування (Design)	Будівництво (Build) або реконструкція (Rehabilitate)/ / ремонт	Експлуатація (Operate) і технічне обслуговування (Maintain)
Політичний (регуляторний)	Прийняття неправомірних політичних рішень, державна корупція Регламентні втручання, Політичний тиск	Законодавчі /нормативні норми Уповільнення інтеграції України в ЄС Деформація реформи корпоративного управління	Передача функцій постачальників з політичних мотивів
Технічний	Проблеми з проектуванням Дороговартісні ВДЕ, smart grids («розумні мережі»), СНЕ, demand response («управління попитом»), виробництва водню, малих реакторів	Застарілі технології і обладнання Приховані дефекти об'єкта Перевищення витрат і графіків	Застаріла матеріально-технічна база. Відсутність ІКТ і цифровізації
Економічний	Інвестиційні Фіскальні (невідповідні митна та податкова системи) Монетарні Демографічні Зарегульованість	Ризик завищення вартості проекту через інфляційні процес, зміни строків Руйнування логістичних ланцюгів (постачання газу та нафтопродуктів, блокування роботи портів)	Оплата послуг держави не у відповідності з договором Грошовий потік не досягає рівня, необхідного для погашення проектних позик і капіталу
Екологічні	Збільшення виплат за викиди парникових газів, запровадження СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism)	Можливе призупинення світових тенденцій до декарбонізації через швидку відмову деякими країнами від російських енергоресурсів	Складна екологічна ситуація в окупованих територіях через забруднення річок, спалення лісів, постійні вибухи, мінунання
Правові	Призупинка лібералізації енергетичного ринку та зміни до моделі ПСО	Вирішення правових питань із захопленими або пошкодженими енергетичними об'єктами	Заборгованості на ринку тепла та водопостачання, а також газу, електроенергії
Соціальний	Внутрішня та зовнішня міграція населення, депопуляція і втрата трудових ресурсів та ризик попиту, заперечення проти реалізації ППП Зростання рівня безробіття та бідності населення, низька продуктивність праці. Репутаційні ризики до ППП через втрату довіри жителів ТГ		

Складено автором на основі джерел [44], [58], [72], [138], [149], [157]

Однією з переваг реалізації проектів ППП вважається можливість адекватного керування конфліктами інтересів і зниження ризиків для всіх учасників партнерства за умови, якщо кількість ризиків буде пропорційна вигодам, або якщо ризики будуть передані тій стороні, яка їх покриє з найменшими витратами. Крім цього, співвідносяться характеристики ризику та прибутковості проектів ППП для інституційних інвесторів із відповідальними інвестиційними стратегіями з портфелями ESG, які вони використовують [117]. Тобто, при правильному управлінні ризиками партнерство приносить позитивний ефект усім учасникам, у іншому випадку - якщо ці ризики та їх фінансовий вплив не будуть належним чином оцінені та обмежені, вони можуть бути суттєвими як для держави, так і для приватного інвестора. Що стосується витрат, то під час їх оцінки важливо включати всю економічну картину (включно з соціальною віддачею), додатково наголошуючи на необхідності розгляду будь-яких ППП в рамках інвестиційної стратегії країни, а не окремо [87].

Розглянувши усі переваги (табл. 1.1) та загрози (табл. 2.1) ППП можна стверджувати, що такі проекти необхідні для досягнення стратегічних цілей і виконання державою своїх функцій, також не менш важливим є і те, що ППП забезпечує рівновагу інтересів між суспільством, державою та приватним сектором. Це пояснюється тим, що стратегії, цілі та завдання, що забезпечуються за рахунок бюджетних коштів, не дозволяють державі здійснювати масштабні інфраструктурні проекти завжди ефективно, тому синергія із зацікавлених сторін є конкурентною перевагою. І якщо інвестиції в енергетичному секторі, то тільки в новітні технології (і тут теж важливо говорити про модернізацію виробництва і дерегуляцію та діджиталізацію економіки) для кращої інтеграції з глобальними та західно-європейськими ланцюжками створення вартості. У той же час основним завданням міжнародних партнерів щодо інвестицій є надання технічної та фінансової підтримки реформ у напрямку інтеграції до ЄС та створення механізмів хеджування ризиків для інституційних інвесторів та експортерів енергії.

2.3. Публічно-приватне партнерство в сфері виробництва низьковуглецевої енергетики як структурно-функціональної складової модернізації енергетичного сектору для сталого розвитку

Російська агресія стала crash-test'ом для політики української енергетичної системи і Зеленого курсу ЄС, проте водночас актуалізувала потребу переходу на відновлювальні джерела енергії. Екологічна, енергетична і економічна стійкість України має передбачати практику забезпечення відповідального управління ППП стейкхолдерами задля збереження біорізноманіття, пом'якшенням змін клімату та досягненню цілей сталого розвитку нашої держави. В той же час, європейські уряди все частіше дивляться на альтернативні джерела енергії, зокрема на сонячні енергоострови та на водень та проведення R&D у цих напрямках. Інвестування у відновлювані джерела енергії та енергоефективність стає патріотичним актом для кожної країни [156]. Тим більше, що поточні високі ціни на енергію змінюють розрахунки щодо періоду окупності відновлюваних джерел енергії, що додає економічної ваги до політичних та екологічних аргументів [87].

Імпульс для відмови від викопного палива і до більш сталого виробництва та споживання ресурсів у цілому, в тому числі в рамках харчових систем, виробництва металоконструкцій, хімічної промисловості є основою економічного зростання [80], [116], [127], [150], [153]. Понад 130 країн, на які припадає за близько 88 % глобальних викидів парникових газів, зобов'язалися досягти чистого нуля до середини 21-го століття [126]. Успіх у зниженні викидів і досягненні спільної мети щодо обмежити зростання глобальної температури до 1,5°C вище доіндустріального рівня (як закріплено в Паризькій угоді 2015 року) вимагатиме прискореного скорочення використання викопного палива, довгострокову реструктуризацію глобальних енергетичних ринків, переміщення економічної ренти та формування більш різноманітного енергетичного балансу, зокрема завдяки водню [84], [85].

Водень, як «паливо майбутнього» є ключовим елементом «зелених»

стратегій у Європи та світі. Він виробляється шляхом електролізу за допомогою низьковуглецевої енергії і має найбільший потенціал декарбонізації економіки порівняно з іншими інструментами. За даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA), підтримка органів влади та збільшення масштабу призведуть до зниження витрат на продукування водню з нинішніх діапазонів 3,2-7,7 \$ США за кілограм до 1,3-3,3 \$ США за кілограм у 2050 році [113]. Очікується, що ці зниження витрат виникнуть як через падіння вартості електролізерів для виробництва зеленого водню, так і відновлюваної електроенергії для їх роботи [154].

Оцінка міжнародного досвіду свідчить, що США займають центральне місце в розвитку уловлювання, використання та зберігання водню та вуглецю (CCUS) і в січні поточного року був підписаний «Закон про зниження інфляції» (IRA), в якому зазначається про надання податкового кредиту у розмірі 3 \$ США за кілограм для виробництва «зеленого» водню протягом 10 років і менші кредити для менш чистих видів водню [136]. При цьому бюджетне управління Конгресу прогнозує 10-річну вартість субсидій на виробництво водню IRA в 13,2 мільярда доларів. А у Європі існує комбінація поєднання «системи торгівлі викидами» (ETS), яка фактично підвищує ціни на викопне паливо згідно реформ СТВ ЄС 2020 року, і нових субсидій на виробництво, зокрема, водню може зробити «зелену» енергетику конкурентоспроможною. Проте ЄС ризикує замінити свою енергетичну залежність від росії залежністю від технологій і мінеральних ресурсів від Китаю [134]. Хоча у відповідь США, Європейський Союз через посилення політичних зобов'язань, зокрема прагнення очолити справедливий перехід до циркулярної економіки (виражено в Європейській зеленій угоді, Плані дій циркулярної економіки), а також глобальних та регіональних альянсах з циркулярної економіки (GACERE, LAC CE Coalition, African CE Alliance) запропонував безліч можливостей для впровадження циркулярності в ланцюжки створення вартості, зокрема власний пакет зелених субсидій на суму 250 мільярдів євро згідно Інвестиційного плану «Зеленої угоди» (Green

Deal), який запровадить нові податкові пільги та пом'якшить правила блоку про державну допомогу для подальшого стимулювання інвестицій приватного сектору у ВДЕ [144].

Тому у прагненнях європейських стейкхолдерів перевести свою промисловість на забезпечення «зеленим воднем» може знадобитися українська газотранспортна система, а українська держава може виграти від інвестицій у цей сектор. У цьому контексті Україна може бути стратегічною країною європейського Зеленого курсу. А це зацікавить титульних стейкхолдерів, які висловлювали зацікавлення в інвестуванні в спорудження відповідної інфраструктури та проведенні необхідних досліджень в створенні водневої енергетики Україні, серед яких є Німеччина та Франція. Водночас Україна має бути готова до нових швидкозростаючих галузей, імплементації нових підходів для скорочення викидів, переосмислення фінансової системи, щоб розблокувати потоки капіталу, необхідні для прискорення переходу до чистого нуля та отримання порівняльних переваг.

Декарбонізація передбачає виробництво значної кількості сонячних панелей, вітрових турбін, електричних кабелів і конденсаторів, а також механізмів для зберігання енергії, таких як літій-іонні батареї. Електролізери та паливні елементи також знадобляться для перетворення електроенергії на водень і назад. Всі ці продукти мають високу інтенсивність металів і рідкоземельних елементів. А видобуток цих мінералів доведеться збільшити в кілька разів, якщо Україна хоче досягти чистого нуля. Тому механізм проектування і реалізації проектів ППП має базуватись на вдосконаленні системи енергетичного менеджменту на національному рівні відповідно до вимог стандартів та міжнародних угод та залученням іноземної експертизи, технологій. Виробництво сталі та добрив чітко виділяються серед основних можливостей. Маючи величезний потенціал для постачання відновлюваної енергії, Україна може використовувати його для виробництва екологічно чистої сталі за технологічним ланцюжком DRI+EAF. Маючи власний зелений водень, Україна може виробляти без викидів аміак і добрива.

Усі інноваційні технологічні продукти мають певний термін придатності та зрештою стають відходами, якщо вони не беруть участь у циркулярній економіці. На жаль, за глобальним показником циркуляції лише 7,2% продуктів переробляються. Тому рекомендуємо компаніям, які займаються проектуванням і реалізацією ППП для підвищення економічної ефективності і залученні інвесторів використовувати структуру LASER Framework, щоб технологічні інновації для проектів ППП в енергетичному секторі створювались у рамках переходу до економіки замкнутого циклу (рис 2.1) [134].

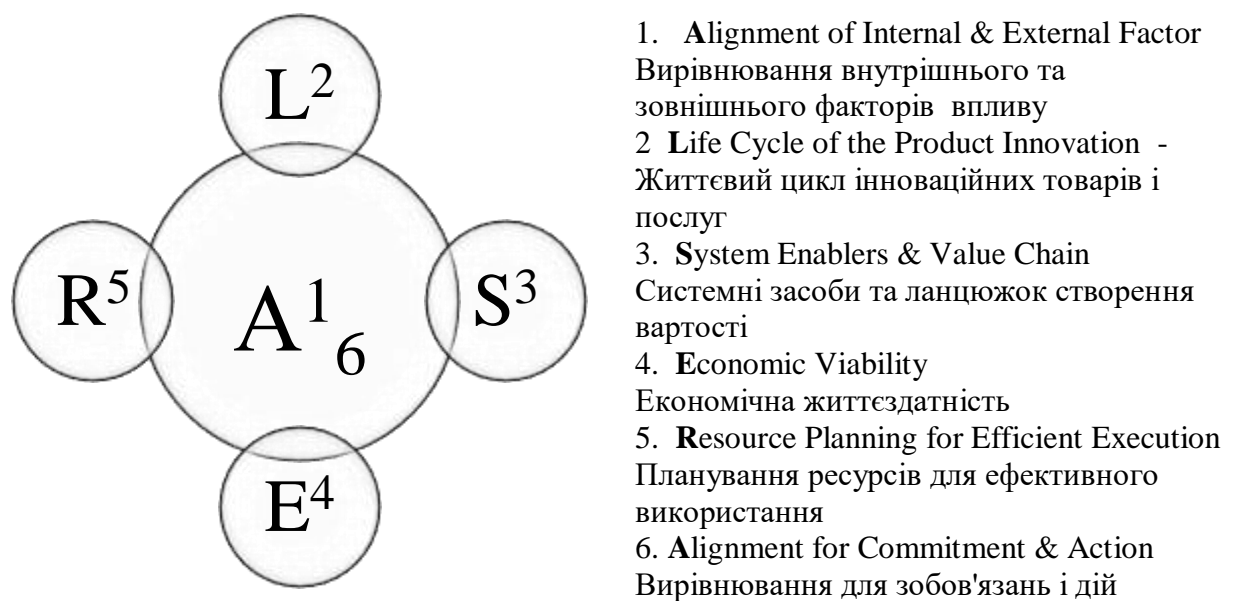

Рис. 2.1. LASER для дизайну інновацій в проекти ППП при циркулярній економіці

Реалізація ППП на засадах циркулярної економіки, екологізації, ресурсоефективності, створення замкнутих циклів використання ресурсів і переробки відходів, може покращити економічні, екологічні та соціальні показники ефективності діяльності українських підприємств в майбутньому. Таким чином, можна побачити, що використання кластерів і еко-індустріальних парків на засадах ППП в енергетичному секторі мають вирішальне значення для досягнення затверджених цілей сталого розвитку.

Перехід до чистого нуля потребує «найбільшого перерозподілу капіталу» як для України, так і для світу для подолання майбутніх викликів,

зокрема конкуренції в умовах зміни клімату. Взяття зобов'язань щодо нульової чистої вартості може дати можливість приватному і публічному сектору, а також суспільству отримати цінність. І навпаки, залишаючись укоріненим у минулих видах промисловості без використання новітніх технологій, ми неминуче зупинимось і відстанемо в технологічному, економічному і демократичному розвитку. Тому декарбонізація вимагає не тільки державної підтримки за рахунок удосконалення законодавства і пільгового фінансування та, з часом, значного скорочення витрат, що ставить у пріоритет проекти ППП у зелену енергетику і зокрема водню, а у відповідальності самих фінансово-промислових груп і головних акторів на енергетичному ринку у впровадженні зелених технологій та зменшенні отримання державних субсидій для проектів ППП, які мають бути ретельно спрямовані на виправлення «недоліків ринку», і вони не повинні дискримінувати різні проекти ППП, незалежно від того, іноземні вони чи національні. І, як наслідок, може сприяти гео економічній фрагментації та спричинити значні фіскальні витрати для державного бюджету.

У цьому напрямку крім належної зовнішньої підтримки та зацікавлення, значних інвестицій у нові та існуючі підприємства, насамперед Україна потребує термінових рішень для забезпечення енергетичної стійкості та незалежності в умовах російської агресії регіонів, які були під окупацією або були дуже пошкоджені ОКІ. Україна в 2019 році увійшла до 30 найбільших світових інституційних інвесторів у відновлювану енергетику [149]. Хоча у ми і досягли значних успіхів у зниженні енергоємності, проте на рівні країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) наші показники в енергоефективності залишаються низькими. Для цього уряд прийняв низку стратегій енергоефективності в усіх секторах, сформованих Європейською комісією, проте потрібно дотримуватись Ініціативи ООН Race to Zero. А тому міжнародне фінансування розвитку та спеціальне міжнародне кліматичне фінансування є важливими джерелами інвестицій у відновлювану енергетику. В Україні ЄБРР надав боргове фінансування через програму

кредитування сталої енергетики (USELF), яка виплатила 241 мільйон доларів США на 14 сонячних фотоелектричних проектів у період з 2017 по 2020 рік. Серед двосторонніх донорів головним прихильником відновлюваних джерел енергії в регіоні був Німеччина, за нею Японія та Австрія. Також Україна отримала доступ до міжнародного кліматичного фінансування через Зелений кліматичний фонд (GCF), Фонд чистих інвестицій (CIF) і Глобальний екологічний фонд (GEF). Завдяки цьому, Україна стала провідною країною з 8,3 ГВт сонячних і вітрових потужностей, встановлених між 2017 і 2021 роками. Тому ми пропонуємо до реалізації проектів ППП в низьковуглецеву енергетику із залученням інституційних інвесторів такі проекти. (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

Перспективні проекти реалізації ППП в низьковуглецеву енергетику України

Вид енергетики	Перспективний проект публічно-приватного партнерства	Капітальні інвестиції, млрд \$	Часовий горизонт початку проекту
Ядерна	Локалізація ланцюга створення вартості в ядерній сфері (завод із виробництва палива, зберігання відходів)	~1,3	2024-2027
ВДЕ	Будівництво потужністю 5-10+ ГВт ВДЕ (залежно від обсягів експорту)	~11,5	2026-2032
Високоманеврові потужності	Будівництво 3,5 ГВт ГЕС і насосних ГЕС	3,5	2023-2032
	Будівництво пікових потужностей 1,5–2 ГВт і акумуляторів потужністю 0,7-1 ГВт	~2,8	2023-2025
Підтримка ланцюжка поставок	Локалізація виробництва пристроїв та обладнання для ВДЕ (трансформатори, електролізери, вежі, літій-іонні акумулятори, кабелі і т.д.)	~2+	2026-32
Біопаливо	Розвиток виробництва біопалива (біометану, біоетанолу, біодизелю, біомаси) із с/г продукції, залишків та відходів	~4,2	2023
Інфраструктура	Розширення інтерконекторів з ENTSO-E до ~6 ГВт	0,6	2023
	Розумні мережі (smart grid)	~5-10	2026-2032
	Відновлення пошкоджених / зруйнованих енергетичних об'єктів та будівництво нових (ТЕЦ, ГЕС та мережі)	~1,5	2023-2030

Розроблено автором на основі інтерв'ю (дод. 3) та [55], [92], [127], [139], [141], [151]

Відмова від збиткової та часом корупційної радянської моделі в

енергетичному секторі та перехід до «розумної», відновлювальної енергетики майбутнього за один інвестиційний цикл є основоположним кроком для енергетичної безпеки та підвищення якості екології в регіонах України, адже зважаючи що після повномасштабного вторгнення росії і підриву її військами Каховської ГЕС, Схід і Південь України вважаються інвестиційно непривабливими, адже мають нестійкий екологічний, соціальний і управлінський ландшафт (ESG). Однак у довгостроковій перспективі такий «енергетичний шок», пов'язаний з війною, робить енергетичну безпеку і України, і регіонів критичним рушієм для проектів ППП у сфері ВДЕ, які є рентабельними. Адже залежність винагороди приватного партнера від операційної ефективності ППП пов'язана з результатами або «вихідними характеристиками», а не на початковими даними проекту ППП. Тому на основі екстенсивного оновлення ОКІ завдяки технологічним інноваціям стимулюватиме довгостроковий розвиток відновлюваної енергетики в рамках циркулярної економіки [143], що підвищить інтерес до відповідального інвестування, за якого інституційні інвестори включають екологічні, соціальні та управлінські питання (ESG) у свої інвестиційні процеси [111].

Питання залучення іноземних інституційних інвесторів та подальше структурування ППП у сфері відновлювальної енергії є особливо актуальні через її емерджентність для масштабування, підвищення захищеності, співпраці з публічним сектором та оптимізації фіскальних і фінансових ризиків. Проекти ППП, які застосовуючи підхід «подвійного переходу», мають можливість «озеленити» технологію, активи даних та інфраструктуру, одночасно прискорюють стабільність усієї організації [104]. В той же час, робота приватного сектору в Україні передбачає реалізацію владних загальних та спеціальних функцій уповноважених державних органів на основі принципів ППП (дод. Б., табл. Б.2).

Корекція інституційних трансформацій в сторону створення умов інвестиційно-інноваційного розвитку має ґрунтуватися на цілеспрямованому поєднанні економічного потенціалу країни та регіонів та приватних структур різного рівня завдяки проектам ППП, що створить інституційне бізнес-середовище циркулярної економіки.

Висновки до розділу 2

Проаналізовано існуючу структуру критичної інфраструктури в секторі енергетики та оцінено вплив знищення об'єктів енергетичної і відновлювальної інфраструктури на економічний потенціал як регіонів, так і України. Виділено умови енергетичної безпеки і енергетичної незалежності через залучення інституційних інвесторів в найбільш перспективні українські проекти ППП у виробництво електроенергії та тепла з біометану, водневу енергетику і відновлювальну. Оцінено ефективність поточної діяльності ППП в Україні та важливість до переходу проектів ППП в програму циклічної економіки. Виділено необхідність здійснення зелених трансформацій у ППП в інфраструктурних проектах, які сприяють досягненню цілей сталого розвитку.

Визначено необхідність співробітництва між органами влади, міжнародними партнерами і внутрішніми інвесторами для імплементації вимог ЄС про енергетичний ринок, зокрема Третього енергетичного пакету та пакету «Чиста енергія» та державного інвестування в R&D розробки для реалізації проектів ППП у сфері відновлювальної енергетики.

При проведенні секторального аналізу і оцінці проектів ППП було виявлено їх сильні та слабкі сторони, можливості та загрози реалізації з використанням SWOT-аналізу), а також продіагностовано ризики, притаманні таким проектам на різних етапах їх виконання. Результати дослідження стали основою для розробки плану дій, спрямованих на підвищення ефективності ППП та їх якісного ефекту на економічний та екологічний розвиток України.

Виділено роль монетарної політики, фіскальної стійкості на основі ЦСР пов'язані зі стимулюванням стійких фінансових ринків і переходу до нульової чистої економіки та інвестицій у цільові облігації, стійкі фонди та інші класи активів ESG. У результаті рекомендовано забезпечити роботу кластерів і еко-індустріальних парків через співпрацю у формі ППП з використанням підходу «подвійного переходу», що дозволить «озеленити» інноваційні технології, активи даних та енергетичну інфраструктуру, одночасно прискорюючи стабільність усієї стейкхолдерів інституційної економіки України.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

3.1. Інтеграція компетенцій публічного і приватного секторів для реформування державної політики з управління публічно-приватного партнерства в Україні

Демократичний розвиток українського суспільства та національна безпека можливі завдяки збереженню меритократичного рівня діяльності публічно-управлінської ланки, яка своєю діяльністю орієнтує на консолідацію зусиль усіх стейкхолдерів для збереження суверенітету, демократії й економічного зростання. Проте варто вказати, що СБ згідно доповіді «Global Economic Prospects» прогнозує зростання ВВП України у 2023 році на рівні 2%, а не 3,3%, ключовими факторами серед всього є те, що державні фінанси перебувають під тиском, витрати на реконструкцію і модернізації України оцінюються в 2,6 рази вище рівня ВВП 2022 року [141]. При цьому державний борг та гарантований державою борг України становив \$111 мільярдів, збільшившись за рік на \$13 мільярдів [52]. Це великі цифри, впоратися з якими, маючи напівзруйновану країну, надзвичайно складно. Макроекономічну та фінансову стабільність в Україні було збережено завдяки виваженій політиці, а також безперервній та своєчасній зовнішній підтримці. Тому для повоєнної відбудови, де головним суб'єктом має бути Україна (а не партнери-кредитори), а головною політикою – інтеграція компетенцій держави і бізнесу через механізми конвергенції енергетичних переваг і ресурсів України задля створення успішних проєктів ППП, що дозволить їй здобути енергетичну незалежність і економічну конкурентоспроможність.

У співпраці між дослідниками ЄБРР та аналітичним відділом журналу «Economist» було сформовано «Індекс готовності» для вимірювання спроможності країни до формування і виконання проєктів ППП. Зазначений

Індекс включає такі параметри: інституціональна структура держави, стан правового забезпечення, оперативна зрілість (функціональна готовність), інвестиційний клімат, фінансові механізми та роль субнаціонального (регіонально-муніципальний) коригуючого індексу. Наші результати свідчать лише про функціональну готовність (оперативну зрілість) до ППП.

Як зазначають Павлюк С. М. та Павлюк К. В., слід звернути увагу на належне інституційне забезпечення ППП (створення державних інституцій з питань ППП, а також необхідних інституцій громадянського суспільства); вдосконалення нормативно-правової бази ППП, державну підтримку і гарантії для приватних партнерів [58]. Схожої думки дотримується і Тараш Л.І., зазначаючи наступне: «Базовою передумовою успішної реалізації проєктів ППП є створення відповідного інституційного та нормативно-правового середовища» [70]. У результаті аналізу досліджень українських та іноземних науковців, ми дійшли висновку, що потрібна нова політична і економічна повістка архітектури розвитку країни на основі удосконалення та узгодження інституціонального і нормативно-правового забезпечення, організаційного і фінансового забезпечення, а також обліково-аналітичної оцінки, як складових забезпечення потенціалу реалізації ППП у енергетичному секторі для реалізації політики економічного зростання і підвищення якості життя.

Інституціональний контекст потрібний для збереження демократії і залежить від регуляторного середовища, бюрократичного управління та історичного та політичного ландшафтів. Згідно Democracy Index у 2022 Україна є країною з гібридним демократичним режимом - бал становить 5,42 (між Ліберією і Гонконгом) [91]. Демократичні ідеї і принципи, які об'єднують націю у прагненні до демократії та інституційної економіки призводять до того, що державні інституції (Міністерства цифрової трансформації, енергетики, економіки та захисту довкілля і природних ресурсів) мають створити довгостроковий підхід до політики розвитку ППП та оновлення суспільно-публічної взаємодії через дотримання принципів good governance, що буде сприяти реалізації проєктів ППП, що відображено на рис. 3.1.

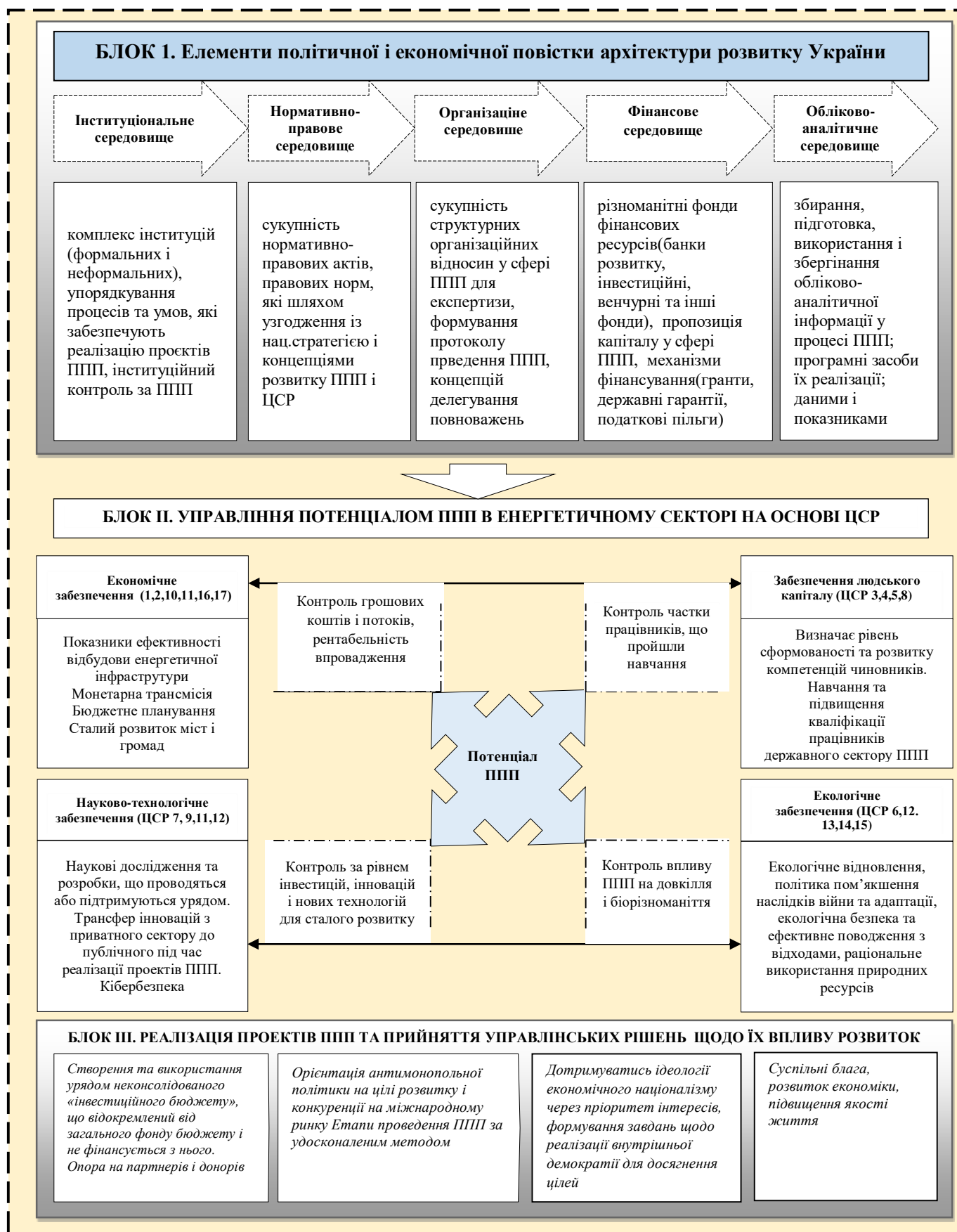

Рис. 3.1. Модель забезпечення потенціалу ППП в енергетичному секторі з використанням цілей сталого розвитку

Розроблено автором

Згідно рис. 3.1 модель забезпечення потенціалу (з врахуванням монетарної трансмісії та фіскальної політики України) передбачає наявність системного підходу та стратегічного бачення щодо структурованого спрямування розвитку галузей за участі інституційних інвесторів та відбудови інфраструктури на умовах «Зеленого переходу», що відповідатиме меті щодо вуглецевої нейтральності України до 2050 року.

Законопроектом №7508 від 01.07.2022 про реформу ППП пропонується спрощена та скорочена процедура для проєктів відновлення [31]. Проте враховуючи вектор європейської інтеграції України на основі впровадження інструментів демократизації, посилення інвестиційної привабливості, що відображено в Угоді про асоціацію між ЄС та Україною, одним із елементів політичної і економічної повістки архітектури розвитку України для сталого розвитку має бути пряме управління через удосконалення нормативно-правового забезпечення, яке не буде нести загроз суспільству, мінімізує фінансові ризики для інвесторів і приватного сектору і фіскальні ризики для публічного сектору. Таке законодавство має передбачати:

1. Розробку та впровадження нормативно-правових актів, які породжують довгострокову політику розвитку ППП з урахуванням Стратегії відбудови і модернізації України, декарбонізації економіки і промисловості.

2. Вдосконалення Закону України «Про державно-приватне партнерство» з метою гармонізації із законодавством, що регулює політику ППП по напрямку відновлювальної енергетики. Пропонуємо починати із підготовки аналізу прогалин законодавства про ППП в Україні у відповідності до єврозаконів, Директивами і Методологією ЄЕК ООН оцінки ППП для впровадження цілей сталого розвитку (PIERS) [152], що дозволить розробляти та фінансувати пріоритетні проєкти ППП (п. 3.2). Для цього органам влади рекомендовано проводити консультації із спеціалістами «Ініціативи Сталої Інфраструктури» (Sustainable Infrastructure Foundation SOURCE), яка являється платформою для підготовки та управління проєктами сталого розвитку ОКІ. З метою зміцнення технологічного потенціалу України у проектуванні і

управління проектами ППП передбачається взаємоадаптація ініціативи Source та українського законодавства. Очікується, що після прийняття законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів про ППП» буде розпочата наступний етап інтеграції платформи, у т.ч. в частині підготовки та управління проектами ППП з відбудови ОКІ та впровадженні покращені норми енергоефективності.

3. Здійснення удосконалення законодавства, яке регулює секторальні особливості впровадження ППП. Для чергового масштабного розвитку розподіленої генерації на основі відновлюваних джерел енергії потрібна саме розвинуте нормативно-правове забезпечення, яка допоможе включити сектор виробництва електроенергії України до СТВ ЄС та розширити майбутню СВМ ЄС для покриття експорту української електроенергії до ЄС.

4. Удосконалення законодавчої бази ППП в частині опису інституційних механізмів альтернативних шляхів вирішення спорів (ADRs).

5. Розробку нормативно-правових актів, які регулюватимуть створення і функціонування інституції управління ППП (Агентство з розвитку ППП), особливості, принципи та цілі новоствореної структури у системі державних інститутів для відновлення і модернізації України.

6. Удосконалення норм Закону України «Про співробітництво територіальних громад» в рамках енергетичної безпеки та декарбонізації економіки. Адже у процесі перенесення бізнесів ближче до кордонів ЄС постають питання зростання необхідності активізації ППП на основі кластерів та індустріальних парків і перенесення повноважень на місцевому та регіональному рівні, але і не потрібно забувати про розвиток східних і південних регіонів. Реалізація політики ППП має бути інклюзивною і враховувати соціально-економічний стан регіону та думку громади.

7. Удосконалення нормативно-правового забезпечення етапів підготовки ППП, конкурсних процедур відбору приватних партнерів, методик розподілу ризиків, реалізації проекту, особливостей впровадження проектів ППП в енергетичному секторі.

Варто наголосити, що удосконалення законодавства в запропонованих напрямках не являється кінцевою умовою ефективної реалізації ППП в Україні, так як це комплексне питання, тому потребують подальшого удосконалення формування механізмів забезпечення виконання умов договорів, підвищивши оперативність при виконанні судових рішень, покращуючи регуляторні інструменти, усунення корупції, органи влади сформують інституційно екосистему для реалізації економічного зростання.

Не менш важливим є обліково-аналітичне забезпечення. Так як 23.06.2022 року Україна розпочала виконання рекомендацій Європейської комісії для початку переговорів з ЄС щодо членства в ЄС, Україні варто орієнтуватися та ті правила й процедури в сфері публічних фінансів, які є обов'язковими для всіх держав-членів. Зокрема необхідно дотримуватись Директиви Ради ЄС 2011/85/EU, яка поширюється на системи обліку і звітності установ державного сектору; правила і процедури підготовки прогнозів для цілей бюджетного планування; формування фіскальних правил та системи їх моніторингу; рамки середньострокового бюджету, включаючи постановку пріоритетів політики і цільових значень бюджетних показників; стандарти забезпечення прозорості державних фінансів.

Для управління потенціалом ППП в енергетичному секторі також необхідними дотримання цілей сталого розвитку є:

1. Забезпечення людського капіталу – (ЦСР 3, 4, 5, 8) через узгодження переліку кваліфікаційних вимог та компетенцій до спеціалістів сфери реалізації проєктів ППП і ефективною системи навчання суб'єктів ППП зі сторони держави, адже реалізація проєктів ППП є довготривалим процесом і передбачає високоякісний рівень експертизи органів влади та відповідальний підхід до оцінки та контроль проєктів.

2. Економічне забезпечення – (ЦСР 1, 2, 10, 11, 16, 17) передбачає кооперацію українсько банківського сектору з експортно-кредитними агентствами для отримання приватним бізнесом ліквідного забезпечення; можливість брати кредити без застави майна. Рівень захисту від регуляторних

ризиків (обмеження валютних курсів і конвертованості). Також важливу роль тут відіграє фінансування зі страховим покриття від воєнних ризиків, яку буде проводити Експортно-кредитне агентство у партнерстві з європейськими урядовими страховими агенціями (відповідний законопроект №9015 для хеджування інвестицій від воєнних ризиків прийнятий 08.06.2023 у першому читанні). Участь міжнародних донорів та партнерів у капіталізації експортно-кредитних агентств може покращити торговельне фінансування та стимулювати експортний енергетичний потенціал України. Гарантує відшкодування збитків підприємцям, які будують переробні та експортно-орієнтовані підприємства в Україні. Страхування покриває такі види ризиків: пошкодження майна внаслідок військових операцій, окупації та воєнних дій;

3. Екологічне забезпечення – (ЦСР 6, 12, 13, 14, 15) необхідне для формування екологічно стійкої економіки та усунення екологічних ризиків. Адже впровадження проектів в енергетичному секторі впливає на екологічну ситуацію в регіоні. Тому потрібно розуміти, як ППП впливає на біорізноманіття, як використання корисних копалин і мінералів, які лежать в основі розгортання технологій ВДЕ та підвищення енергоефективності в архітектурному середовищі впливають на екосистему. Також важливо зробити екологічно чисті промислові продукти конкурентоспроможними. Також слід розглянути можливість включення на основі Стандарту ЄС щодо зелених облігацій свого Стандарту щодо зелених облігацій питань сталих облігацій.

4. Науково-технологічне забезпечення (ЦСР 7, 9, 11, 12) враховує обсяг капітальних інвестицій, розуміння технологічних інновацій, ІКТ і їх вплив на підхід циклічної економіки. Також цей елемент необхідний для оцінки кібербезпеки в енергетичному секторі та його впливу на політичну стабільність та національну безпеку. Цифровізація процесів ППП стане запорукою прозорості та запобігатиме корупційним і екологічним ризикам. Також важливою є розробка нової інфраструктури даних для збору інформації на основі дерегуляції дозволів. Адже дерегуляція має оптимізувати кількість дозвольних документів і внесення їх спільну базу даних. Вирішення цього

питання вбачається у консолідації державного та приватного капіталу, а також інтелектуальних і людських ресурсів.

Варто відмітити, що розбудова інституціонального і нормативно-правового забезпечення неможлива без фінансового забезпечення, яку здійснює НБУ, Мінфін, Рахункова палата у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями (МФО), зокрема СБ, МВФ, ООН та іншими. Основна підтримка Світового банку в Україні надається в межах плану «Підтримка державних витратів для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (Public Expenditures for Administrative Capacity Endurance Project (PEACE)), який є найбільшим окремим проектом за майже 80-річну історію роботи СБ. Згідно такої угоди щомісяця підтримуються основні соціальні витрати уряду, за допомогою надійних систем прозорості та перевірки з боку Міністерства фінансів. Також СБ був створений цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction and Reform Trust Fund (URTF) для координації грантового фінансування, спрямованого на підтримку функцій уряду України, надання послуг та забезпечення надання гуманітарної допомоги [66].

Міжнародна фінансова корпорація (IFC), організація Групи СБ, що працює в приватному секторі, також надає підтримку уряду в розробці підходу до залучення приватних інвестицій та технологічних інновацій для модернізації України. IFC також надає оборотний капітал підприємствам і допомагає підтримувати відкритими торговельні можливості України. Нещодавно IFC інвестувала 115 млн \$ США, включаючи вливання капіталу в прискорення зростання технологічного сектора України і зробити внесок у продовольчу безпеку шляхом закупівлі та експорту зерна з України.

В свою чергу, виконавча рада МВФ схвалила фінансову угоду у розмірі 15,6 млрд \$ США на чотири роки до 2027 року [107]. Угода в межах Програми розширеного фінансування (EFF) є частиною міжнародного фінансового пакету на суму 115 млрд \$ США для чотирьох-річного періоду, метою якого є підтримка політики влади щодо стабілізації економічних процесів у період

війни та упровадження реформ для відбудови післявоєнної України.

Національне і міжнародне приватне фінансування, а також міжнародне державне фінансування в українські проекти ППП може надходити за умови розробки відповідних для фінансування зелених інвестиційних проектів. А пролонгація змін на національному та субнаціональному рівнях забезпечить наявність необхідної спроможності для планування та реалізації політик щодо сприятливої для клімату та екологічно стійкої і «зеленої» реконструкції [136]. А Рахункова палата як основний аудитор фінансових надходжень в Україну для відбудови буде опиратись у підвищенні інституційної спроможності та якості проведення аудитів на допомогу Офісу урядової підзвітності (GAO) США, з яким погодило співпрацю [61].

Одними із найбільших викликів для формування фінансово середовища є національні експортні кредити, гарантії позик, страхування ризиків повторних військових дій. Міжнародні надавачі послуг страхування політичних ризиків MIGA [115] та Американська корпорація з фінансування розвитку (DFC) розглядають такі можливості, проте для андеррайтингу ризиків такі установи проводять дью-ділідженс. При цьому MIGA страхує лише міжнародні компанії, а DFC розглядає міжнародні і національні компанії, але її фокус – на «нових інвестиціях» в пріоритетні високотехнологічні сектори.

Тому найкращим буде створення Трастового фонду реконструкції України (URTF), який зможе гнучко реагувати на потреби інституційних інвесторів. Уряди, які готові надавати підтримку, агенції, інші донори мають працювати разом, залучати інвестиції і застосовувати концепцію фонду, щоб розділяти ризики з інвесторами, кредиторами і страховиками – як публічними, так і приватними. Даний фонд має бути здатним проводити хеджування, забезпечити покриття «першого ризику» для залучення приватних перестраховиків та активізації приватних інвестицій.

Отже, інтеграція компетенцій публічного і приватного секторів важлива для формування моделі забезпечення потенціалу ППП в енергетичному секторі з використанням ЦСР, яка є основою для стратегії ППП.

3.2. Формування стратегії публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері як оптимізаційний механізм сталого розвитку України

Невідкладна реалізація успішних проектів ППП для відбудови України та трансформації інституційного середовища в контексті євроінтеграційного курсу України повинна відбуватись завдяки лідерству органів влади на національному і регіональному рівнях та чіткій стратегії, яка буде базуватись на допомозі від донорів, партнерів та інституційних інвесторів, ефективному управлінні фінансових надходжень, підвищенні транспарентності публічних фінансів та оновленні системи фіскальних правил. А для цього ми пропонуємо покроково провести такі дії:

1. Створення ефективної координаційної платформи і державного органу (агентства з відбудови), у функції якого буде покладено розробка та активна реалізація положень державної політики щодо розвитку ППП.

2. Розробка стратегії розвитку України з покроковим приєднання України до європейського Зеленого Курсу із розвитком ППП на 5-15 років. Вона має включати кроки із впровадження елементів активної декарбонізації та уніфікації підходів України та ЄС до цього процесу. Вона повинна мати візію, стратегічні і оперативні цілі, ключові завдання щодо забезпечення розвитку ППП, зв'язок з існуючими національними стратегічними актами, модулі функцій контролінгу.

3. Відповідно до Стратегії модернізації України визначати пріоритетні галузі та сформулювати електронний каталог об'єктів, що потребують відновлення, модернізації, який буде слугувати своєрідним джерелом національного пріоритезованого переліку проектів ППП (PPP project pipeline), зокрема в енергетичному секторі. Важливим є побудова фінансової архітектури й вибір оптимального поєднання джерел державного інвестування, а також дерегуляційна гільйотина та ліквідація інфраструктурного енергетичного монополізму у секторі.

4. Прописати список партнерів, які готові працювати у напрямку відбудови енергетичного сектору на принципах прозорості, конкурентності.

5. Організація міжнародної підтримки проектів ППП в Україні завдяки підтримці міжнародних фінансових організацій (МФО) (зокрема IFC) та інституцій фінансування розвитку (DFIs) у т.ч. міжнародних банків розвитку.

6. Формування єдиного координаційного донорського органу, що буде створений для ефективного управління і використання донорської допомоги.

7. Можливість утворення формації постійної технічної та фінансової підтримки енергетичної системи України. Це дозволить підтримувати генерування системи у дієздатному і конкурентному режимі та уникати економічних і соціально-гуманітарних криз. А також необхідний узгоджений пошук альтернативних постачальників ключових традиційних енергетичних ресурсів для забезпечення потреб ринку до повної декарбонізації.

8. Існує потреба встановити конкретні, сталі та стійкі ключові індикатори виконання програм ППП та показники ефективності (KPI), які підтверджують ефективність використання коштів (Value-for-Money) у проекти ППП для зниження нецільового використання публічних фінансів, а також комерційної, фінансової та соціально-економічної життєздатності проектів. Інтеграція системи показників ППП та макроекономічних ефектів/

9. Створення раціональної і стійкої системи державних гарантій оплати для приватних партнерів.

10. Усунення корупційних ризиків при виборі, затвердженні і реалізації проектів публічно-приватного партнерства через електронну систему закупівель та з розподілом по регіонам проектів для їх економічного розвитку з можливим впровадженням ВЕЗ.

11. Подальша інтеграція України до єдиних енергетичних ринків ЄС та використання досвіду щодо ефективної реалізації проектів ППП.

12. Якісна інформаційна політика і комунікація держави та суспільства щодо ППП зменшує політичне і соціальне напруження, впливає на навколишнє середовище і усуває ризики для реалізації проектів.

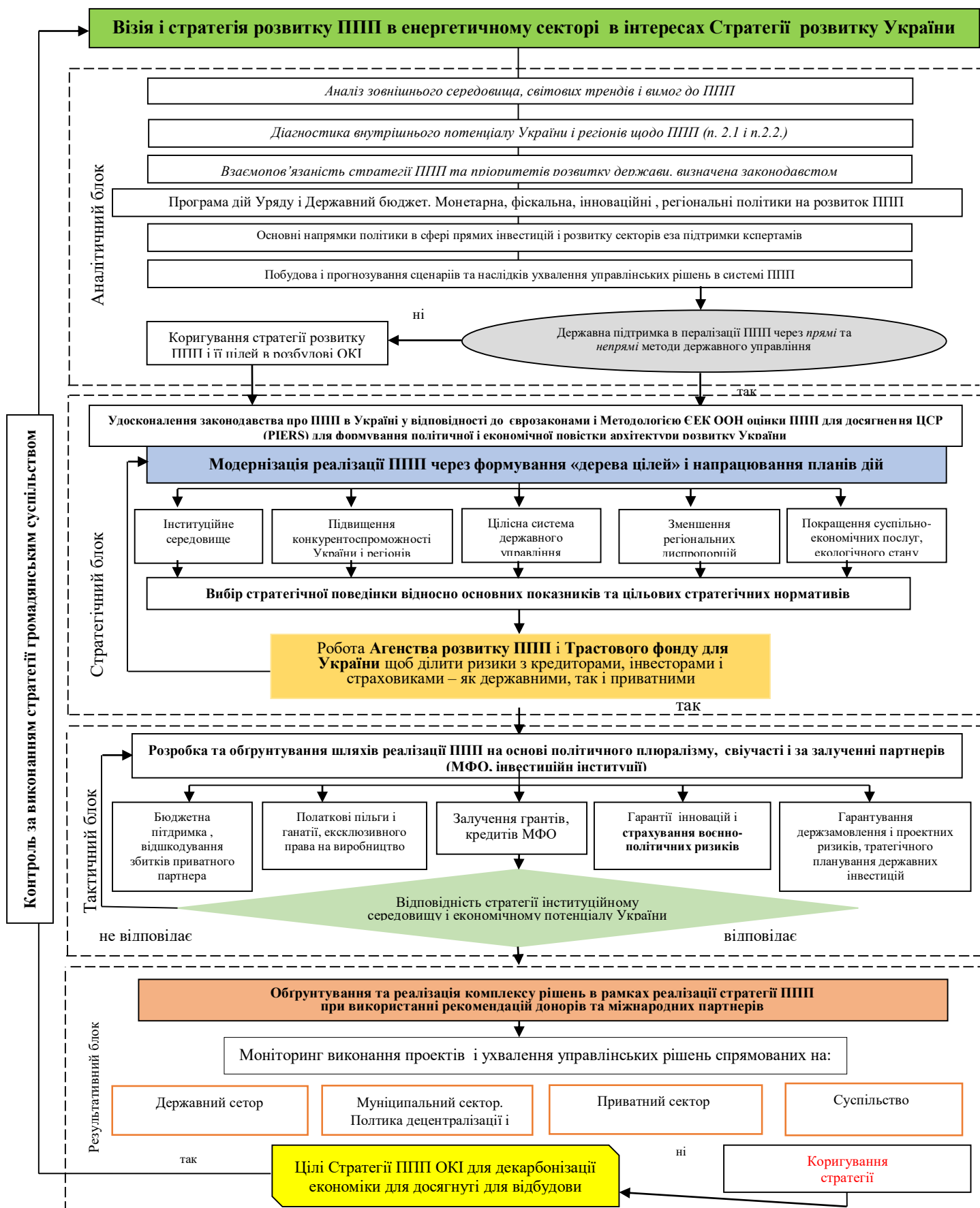

Рис. 3.2. Послідовність формування та реалізації стратегії ППП в енергетичному секторі в інтересах сталого розвитку України*

Авторська розробка

Запропонована послідовність формування і впровадження стратегії, на відміну від існуючих, включає систему критеріїв обґрунтування її вибору та реалізації. Такі критерії дозволяють оцінити основні характеристики стратегічного розвитку України на основі політик (монетарної, фіскальної, інвестиційної, регіональної) і та відображають ключові обмеження процесу реалізації стратегії, а також враховують внутрішні параметри розподілу публічних фінансів і змін у бюджетному законодавстві.

Також процес удосконалення ППП в енергетичному секторі для сталого розвитку України необхідно посилити через: розповсюдження інформації про потенційні проекти ППП ОКІ і брендинг території реалізації ППП; реалізацію комплексної системи проєктів ППП, інтегровану у візійні напрямки розвитку громади та спрямованих на їхнє покращення добробуту. Крім зазначено, варто проводити оцінку доцільності здійснення проєктів ППП у такому системоутворюючому секторі економіки для надання публічних послуг з урахуванням фінансових можливостей і спільної реалізації проєктів на національному, регіональному рівнях; проєктування стратегічних актів національного та регіонального рівнів, які передбачають на перспективу реалізацію ППП та затвердження у бюджеті певного рівня бажаного фінансування зі сторони публічного, приватного партнерів та інституційних інвесторів; підвищення прозорості процедур відбору приватних партнерів (в тому числі завдяки дерегуляції і в подальшому цифрову трансформацію); покриття реалізації проєкту державними гарантіями; пропис можливих податкових пільг; доступ українських приватних партнерів-учасників угод ППП до МФО; можливість впровадження процедур управління зі сторони громадянського суспільства, включаючи моніторинг реалізації проєктів ППП та забезпечення збалансованості інтересів груп зацікавлених сторін на рівні громад; відкритість і доступ до результатів діяльності суб'єктів, що працюють при реалізації ППП з врахуванням дотримання ними екологічних, економічних і соціальних наслідків, пов'язаних з реалізацією проєкту. Існує також потреба у поступовому переході від «вузького» бачення політики

розвитку лише одного сектору та формуванні моделі, заснованої на стратегічному плануванні, що комплексно формує параметри проєктів та їх співставність із інвестиційною, фіскальною, монетарною, соціальною політиками. Такий підхід дозволяє досягти системних змін в інституційному середовищі та підвищити рівень конкурентоспроможності держави та регіонів, а також встановити цілісну систему національного регулювання процесу реалізації проєктів ППП та забезпечити взаємоузгоджений розподіл повноважень між органами державної влади в рамках національної регуляторної системи.

Законодавством передбачено наявність реєстру найбільш важливих для життєдіяльності суспільства та держави ОКІ, але наразі такого списку не існує, є лише загальний секторальний перелік та критерії класифікації. Створення та ведення такого реєстру необхідне для попереднього аналізу ризиків і попередження загроз для економіки і промисловості, адже порушення функціонування або зупинка таких об'єктів може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Повоєнний період також вимагає всебічного аналізу якості ресурсів та активів (asset quality review - AQR), якими, згідно Конституції України, володіє народ для оцінки національного багатства. Важливим напрямком удосконалення реалізації ППП в енергетичному секторі є оцінювання доцільності та результативності реалізації ППП в інтеграції з показниками економічного добробуту, що створює основу для прийняття виважених управлінських рішень на державному і регіональному рівні. Адже від методів та інструментарію діагностики і оцінки залежить процес реалізації вже існуючих проєктів ППП, їх результативне завершення та можливість використання суспільством результатами ППП.

Головчак Г.В., Струк Н. С. визначають, що оцінку ефективності ППП слід здійснювати органом місцевого самоврядування із залученням аудиторських компаній для складання аудиторського висновку для обліку і звітності суб'єкта, який залучається до ППП. При цьому слід дотримуватись

такого алгоритму дій: попередня оцінка трансакційних витрат на процедуру ППП у порівнянні з ефектом, що може принести реалізація проекту; аналіз фінансово-економічних показників та окупності реалізації проєктів ППП і їх соціально-економічних наслідків; порівняльний аналіз ефективності проєкту ППП та обґрунтування залучення приватного партнера; виявлення ризиків партнерів при реалізації проєктів ППП, їх оцінювання та прийняття рішення щодо управління ними; прийняття рішення щодо форми здійснення ППП; визначення індикаторів для кожного конкретного проєкту ППП та розрахунок рентабельності ППП для інституційного інвестора та оцінка соціального ефекту для громадян. Згідно такого алгоритму, оцінка економічної доцільності є важливою складовою техніко-економічного обґрунтування реалізації проєкту ППП саме для держави як сторони. Узагальнення напрямків ефективності ППП, здійснено в табл. 3.1.

Одним із ризиків при реалізації проєктів ППП є пріоритетність прибутку для приватного інвестора над наданням суспільно важливих послуг, наслідком чого може бути нерівність доступу до публічних/суспільно значущих послуг українцями в різних регіонах. Крім того, діагностика проєктів ППП вимагає ретельного планування та управління для гарантування ефективності використання коштів. Саме тому для України як сторони інвестиційного проєкту в енергетичному секторі варто систематизувати напрямки ефективності ППП з розподілом ризиків у справедливий і прозорий спосіб. Тому ми пропонуємо використовувати міждисциплінарний синтез основних показників «Beyond-GDP» [97], [126]. Ця ініціатива спрямована на розробку показників, які є такими ж чіткими як і ВВП, але включають екологічні та соціальні аспекти прогресу. Економічні показники, такі як ВВП, ніколи не створювалися як комплексні міри процвітання та добробуту. Ці показники необхідні для вирішення викликів, з якими стикнулась Україна після повномасштабної війни, таких як зміна клімату, виснаження ресурсів, нерівність, якість життя нації, підвищення яких спрямоване на досягнення ЦСР.

Таблиця 3.1

Систематизація напрямків ефективності ППП та орієнтовні критерії вимірювання для забезпечення ЦСР

Напрямки ефективності	Орієнтовні критерії вимірювання
Бюджетна ефективність	Можна використати співвідношення між дисконтованим потоком податкових надходжень до бюджету і бюджетними асигнуваннями. Збільшення кількості постачальників/ зменшення середньої частки одного постачальника Показники - GRICS, WBES, BEEPS Варто відмовитись від неринкових обмежень і спеціальних умов Оподаткування (податок на виведений капітал) та ціноутворення
Фінансова ефективність	Традиційні методи аналізу ефективності інвестиційних проєктів, що ґрунтуються на порівнянні вигід і витрат за проєктом: Термін окупності; Норми індексації; Модифікована внутрішня норма доходності; Чиста приведена вартість; Зважена середня вартість капіталу (WACC); Рівень рентабельності інвестицій Очікувані показники IRR, NPV, DPP - для інвестора Потреба у спецумовах від держави. Зниження LCOE співвідношення ціни і якості (VFM) — для державного партнера Збільшення обсягів експорту та наявність фінансування/партнера
Соціально-економічна ефективність	Використання показників, які мають внесок результатів ППП у соціально-економічний розвиток держави, регіону і суспільства: рівень інвестиційної активності, інноваційності, показники стану трудових ресурсів, рівень соціально-економічного розвитку регіонів. внутрішня і зовнішня міграція, платоспроможність населення і нові робочі місця, внесок у розвиток культурної сфери
Євроінтеграційна ефективність і досягнення кліматичних цілей	Список зобов'язань, які обов'язкові до виконання: % скорочення втрат енергії; % збільшення вуглецево-нейтральних видів енергії у енергоміксі %/обсяг скорочення викидів шкідливих речовин Залучення новітньої технології в Україну/локалізація нового Виробництва
Екологічна ефективність	Обчислення показників, які характеризують вплив результатів виконання проєкту ППП на очікувані екологічні наслідки, серед яких декарбонізація, створення водневої екосистеми, біорізноманіття
Суспільна корисність	Соціометричні процедури, що передбачають визначення ступеня задоволення очікувань громади регіону та вигідності в контексті сприяння розвитку ОТГ чи регіону у цілому. Уряд має забезпечити відображення цих пріоритетів у майбутніх ітераціях ППП в плані реконструкції України з регіональною розбивкою реалізації ОКІ

Складено автором на основі [45], [46], [68], [75], [116], [154], [156]

Визначення ефективності ППП з врахуванням вказаних піделементів на етапі реалізації дозволить скоригувати проєкт та надасть можливість залучення довгострокових інвестиційних ресурсів у наступні проєкти ППП задля пришвидшення «зеленого» переходу.

Висновки до розділу 3

Підсумовуючи викладене у третьому розділі, можемо констатувати:

1. Ідентифіковано важливість інтеграції компетенцій держави і бізнесу через проведення виваженої політики взаємодії, дотриманні макроекономічної та фінансової стабільності та співпраці із донорами та партнерами, що є основою для моделювання потенціалу ППП в енергетичному секторі.

2. Визначено шляхи посилення потенціалу ППП в енергетичному секторі, які полягають в: удосконалення нормативно-правового та інституційного середовища, що формує критерії взаємодії стейкхолдерів при розробці проектів ППП; удосконаленні фінансового та обліково-аналітичного середовища; удосконалення алгоритму управління потенціалом ППП через посилення забезпечення людського капіталу, екологічне забезпечення, економічне та науково-технологічне та цифрової трансформації, правильне формування яких на основі ЦСР забезпечить прийняття управлінських рішень на національному рівні для підтримки економічного націоналізму і забезпечення суспільних благ.

3. Запропоновано і проаналізовано алгоритм реалізації стратегії ППП в енергетичному секторі на основі модернізації економіки та декарбонізації промисловості у співпоєднанні із монетрною, фіскальною, інвестиційною і регіональними політиками гілок влади та удосконаленням управління публічними фінансами за участі стейкхолдерів з урахуванням міжнародного досвіду. Це забезпечить інституційну і стратегічну спроможність енергетичної інфраструктури, а також її фінансову стійкість навіть перебуваючи під постійною загрозою атак росії. Для цього пропонується систематизація напрямків ефективності ППП та орієнтовні критерії вимірювання.

4. Підвищення дієвості реформування публічно-приватного партнерства ми пропонуємо здійснювати на основі дотримання принципів «належного врядування», удосконаленні життєвого циклу проектів ППП на умовах «зеленого трансформації» та удосконаленні управління публічними фінансами.

ВИСНОВКИ

Продемонструвавши світові чудовий приклад стійкості, винахідливості та хоробрості української нації, завдяки широкій міжнародній підтримці Україна має намір перемогти агресора і відновити свою територіальну цілісність. Але зараз перед Україну стоїть найбільша невійськова битва – битва за довгострокове економічне процвітання та енергетичну незалежність.

З урахуванням потенціалу для використання відновлювальних джерел енергії та підвищення енергоефективності, стратегічним завданням буде відмова від залежності щодо викопного палива та досягнення декарбонізації економіки та промисловості вже в цьому десятилітті. Тому на сьогодні наша країна має виняткову можливість трансформації головних галузей економіки та інфраструктури для стратегії сталого зростання. Знищивши основні промислові активи, які залежали від вугілля та газу, росія ненавмисно створила умови для швидкого енергетичного переходу України та промислової трансформації, тому публічно-приватне партнерство і публічні закупівлі виступатимуть одними із основних інструментів відбудови України. Нестійкі шляхи розвитку промисловості та інфраструктури, встановлені ще в радянські часи, зараз розплутуються в трагічному фіналі. Тепер Україна має переосмислити себе – свою економіку, свою інфраструктуру, свою енергетичну систему та геостратегічне місце на світовій економічній карті.

1. Тому в кваліфікаційній роботі проведено аналіз соціально-економічної природи публічно-приватне партнерства, що дозволило констатувати відсутність єдиного підходу до трактування сутності досліджуваної дефініції. Досліджено, що ППП є досить широким поняттям та охоплює різні форми, типи і принципи співпраці публічного і приватного сектору. Згідно з результатами нашої роботи, ми пропонуємо визначати дефініцію ППП як систему відносин між публічними та приватними партнерами, при реалізації яких ресурси, потреби обох партнерів об'єднуються з визначеним в угоді розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для рентабельної співпраці на довгостроковий

період при створенні (відновленні) нових та/або модернізації (реконструкції) діючих об'єктів, які потребують залучення інвестицій, технологічних інновацій, а також управління ними для посилення конкурентних переваг держави та регіонів та сталого розвитку.

2. Проведено оцінку нормативно-правового законодавства ППП, що дозволило виявити недоліки та необхідність удосконалення законів в проектах ППП в енергетичному секторі, а при правильній реалізації політики щодо ППП дозволить підвищити прозорість взаємодії публічного і приватного секторів як українського, так і міжнародного. Також дотримання законів та пропозицій від міжнародних партнерів дозволить підвищити рівень довіри між владою та інституційними інвесторами за рахунок подолання проблеми розпорошення повноважень влади та підвищення підзвітності

3. Виявлено існуючі особливості, моделі та переваги ППП за підтримки інституційних інвесторів у формі приватних компаній, організацій та держав. А також визначено чинники, які впливають на геостратегічне та геополітичне значення України з огляду на спроможності у енергетичному секторі, що стане передумовою впевненості міжнародної спільноти у національній безпеці України, і відповідно призведе до видозмін і формування нових форм ППП.

4. Здійснено секторальний аналіз енергетичного ринку для оцінки поточного стану із врахуванням постійних атак росії на гідро-, електро-, атомну та відновлювальну енергетику. Проведено структурно-функціональний аналіз ППП в енергетичному секторі в Україні, та враховано міжнародний досвід. А також запропоновані перспективні напрямки впровадження та реалізації проектів ППП в низьковуглецеву енергетику з удосконаленням життєвого циклу таких проектів, а також визначено, що ці проекти ППП повинні бути пріоретизованими і співставлятись зі національною інвестиційною стратегією, щоб гарантувати їх узгодженість із суспільними пріоритетами на основі правил ESG.

5. Проведено оцінку недоліків та загроз ППП на основі SWOT-аналізу, а також ризики реалізації ППП на різних етапах життєвого циклу проекту, а

також проаналізовано перспективи ППП на основі приватного капіталу на умовах відповідального інвестування в R&D для впровадження ефективних ППП на основі кліматичних фінансів і зелених технологій.

6. Запропоновано удосконалити законодавство, яке регулює секторальні особливості впровадження ППП. Розвинута регуляторна база саме для енергетичного сектору буде сприяти масштабному розвитку проектів ППП та концесій в секторі розподіленої генерації на основі відновлюваних джерел енергії і допоможе включити сектор виробництва електроенергії України до СТВ ЄС та розширити майбутню СВМ ЄС для покриття експорту української електроенергії до ЄС. А тому при впровадженні в життя, проекти ППП в енергетичному секторі повинні перевірятись органами, що розробляють політику в цьому напрямі через: оцінку можливих позитивних та негативних впливів проекту на економічне і екологічне становище; моніторинг впровадження проектів ДПП зеленої реконструкції, які будуть готові до реалізації, коли це буде раціонально; сприяння розвитку соціальних практик. Завдяки таким крокам держава вивільняє ресурси для інших завдань, що дозволить упроваджувати одночасно декілька проектів ППП в різних регіонах, а також зможе порівнювати і обирати моделі фінансування ППП для енергетичні переходів за стандартами ЄС.

7. Запропоновано модель забезпечення потенціалу ППП для побудови архітектури енергетичної безпеки України і механізмів управління на всіх рівнях за ефективних політичних та інституційних процесів і результатів, необхідних для трансформації регіонів та досягнення цілей сталого розвитку.

8. Обґрунтовано пропозиції з удосконалення стратегії реалізації ППП на основі удосконалення політичних та інституційних процесів, обґрунтованих прямих та непрямих механізмів регулювання держави за участі зацікавлених сторін з врахуванням міжнародного досвіду; визначити характер взаємодії між державою, внутрішнім приватним сектором, міжнародними донорами та інституційними інвесторами для модернізації економіки і промисловості України та забезпеченні економічної безпеки. Як правило, інституційні

інвестори роблять інвестиції в активи і використовують його для надання послуг уряду, територіальній громаді чи суспільству з отриманням економічного ефекту, і, як правило, вимагається відповідати набору критеріїв ефективності. За допомогою критеріїв ефективності та контрольних показників обидві сторони погоджують свої відповідні обов'язки та домовленості про розподіл ризиків.

9. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення та реформування ППП на основі інтеграції проєктів стратегічного розвитку країни та регіонів від державного і приватного секторів на основі належного врядування та якісного управління життєвим циклом ППП через якісну цифрову трансформацію в умовах євроінтеграції; упровадження зелених фінансів і, як наслідок, якісного управління публічними фінансами.

Подальший розвиток ППП вимагає застосування принципів «належного врядування» при проектуванні та реалізації життєвого циклу таких проєктів, а також поєднанні інтересів зацікавлених сторін в ППП на перетині енергетичного та ІТ секторів для цифрової трансформації, а також хімічної, переробної і харчової промисловості для запуску роботи кластерів і еко-індустріальних парків з використанням підходу «подвійного переходу». Удосконалення управління і звітування про фіскальні витрати і ризики в процесі децентралізації для продукування спроможності громадянського суспільства також є важливою умовою успішного ППП.

Реінжиніринг української економіки має бути частиною реглобалізації європейських та міжнародних ланцюгів доданої вартості з використанням найкращих доступних інноваційних технологій. Зіткнувшись з надзвичайною ситуацією, пов'язаною зі зміною клімату, світ потребує маяка для зеленої трансформації і якраз модернізація України може стати таким маяком. Тому всі зацікавлені сторони повинні об'єднатися навколо бачення декарбонізованого майбутнього України з новою децентралізованою енергетичною парадигмою та чистою промисловою трансформацією на основі проєктів ППП для економічного зростання та соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний Кодекс України, Кодекс, 2456-VI, ст. 22, п.8. (2010). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/245>.
2. Господарський кодекс України, Кодекс, 436-IV, ст. 406, п.1. (2003). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#top>.
3. Про державно-приватне партнерство, Закон України, 2404-VI (2010). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.
4. Про концесію, Закон України, № 155-IX, (2019). (Україна). Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>.
5. Про публічні закупівлі, Закон України, 922-VIII, (2016). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/922-19#Text>.
6. Про особливості оренди об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності, Закон України, (3687-VI), (2012). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-17#Text>.
7. Про критичну інфраструктуру, Закон України, 1882-IX, (2022). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>.
8. Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сфері теплопостачання, тепловідведення, що перебувають у комунальній власності, Закон України, 2624-VI, (2013). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-17#Text>.
9. Про управління об'єктами державної власності, Закон України, 185-V, (2006). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/185-16#Text>.
10. Про інвестиційну діяльність, Закон України, 1560-XII, (1991). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
11. Про Національну безпеку України, Закон України, 469-VIII, (2018). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
12. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні, Закон України, 1116-IX, (2020). (Україна). Retrieved

from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.

13. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики, Закон України, 2411-VI, (2010). (Україна). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

14. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України, Постанова Верховної Ради України, 2648-IX, (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2648-20#Text>.

15. Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності, Постанова Кабінету Міністрів України, №222, (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2023-%D0%BF#Text>.

16. Про затвердження Порядку ведення Реєстру довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства, Постанова Кабінету Міністрів України, № 1241, (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-2022-%D0%BF#Text>.

17. Про затвердження Порядку прийняття рішення про надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства, Постанова Кабінету Міністрів України, № 117, (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2023-%D0%BF#Text>.

18. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства, Постанова Кабінету Міністрів України, № 384, (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF#Text>.

19. Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів

державної власності, Постанова Кабінету Міністрів України, 222, (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2023-%D0%BF#Text>.

20. Про затвердження Порядку повернення концесієдавцю об'єкта концесії після припинення дії концесійного договору, Постанова Кабінету Міністрів України, № 621, (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2020-%D0%BF#Text>.

21. Про затвердження Методики розрахунку концесійних платежів, Постанова Кабінету Міністрів України, № 706, (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2020-%D0%BF#Text>.

22. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форм управління ними, Постанова Кабінету Міністрів України, № 232, (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF#Text>.

23. Про порядок проведення концесійного конкурсу та конкурентного діалогу в електронній торговій системі, Постанова Кабінету Міністрів України, 909, (2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2021-%D0%BF#Text>.

24. Про затвердження Порядку ведення Реєстру довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства, Постанова Кабінету Міністрів України, № 1241, (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-2022-%D0%BF#Text>.

25. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними, Постанова Кабінету Міністрів України, № 232, (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF#Text>.

26. Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності, Постанова Кабінету Міністрів України, № 222, (2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-2023-%D0%BF#Text>.

27. Про затвердження переліку пріоритетних для держави інвестиційних проєктів до 2023 року, Розпорядження Кабінету Міністру України, № 1581-р, (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1581-2020-%D1%80#Text>.

28. Про затвердження Порядку подання державними партнерами (концесієдавцями) щорічного звіту про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійного договору, Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, № 986, (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-20#Text>.

29. Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів, Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, № 2721, (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-21#Text>.

30. Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, Наказ Міністерства економіки України, № 1067, (2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0109-22#Text>.

31. Висновок на проєкт Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України, Комітет Верховної Ради України з економічного розвитку, № 7508, (2022). Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1476371>.

32. Бойцун, А. та ін. (2022, Грудень 31) Як війна вплинула на діяльність держкомпаній: підсумки 2022 року. *Економічна правда*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/31/695623/#2>

33. Брайловський, І. А. (2015) *Державно-приватне партнерство* :

методологія, теорія, механізми розвитку (докторська дисертація): 08.00.01. Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, Харків, 462 с.

34. Городніченко Ю., Сологуб І., Мауро, Б. (Ред.). (2022), *Відбудова України: принципи та політика*. Частина 1, CEPR Press. Retrieved from: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf.

35. Длугопольський, О. В., Жуковська, А.Ю., (2012). Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України. *Актуальні проблеми економіки*, № 3, 43-49.

36. Єгоричева, С.Б., Лахижа М.І. (2020). *Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах* монографія. К. : ППК ДСЗУ, 304 с.

37. Залознова, Ю. С., Бутенко, Н. В., Петрова, І. П. (2016). Публічно-приватне партнерство в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник Донбасу* № 2(44), 21-28.

38. Запатріна, І. (2019). Державно-приватне партнерство як механізм підвищення енергоефективності будівель бюджетних установ і організацій комунальної форми власності. *Київ: Проект ПРООН/ГЕФ*,. 144. Retrieved from: https://appp.com.ua/wpcontent/uploads/2019/09/PPP_EnEff_Last.pdf.

39. Зверяков, М. І. (2022). Формування моделі економічного розвитку у нових історичних реаліях. Українська економіка під час воєнної агресії РФ і в період післявоєнного відновлення. *Економіка України*. №8(729). Retrieved from: http://economyukr.org.ua/docs/EU_22_08_003_uk.pdf.

40. Омеляненко, В. А. (Ред.). (2022) *Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія*. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань. 280. Retrieved from: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf.

41. Київська школа економіки (2023). Проєкт «Росія заплатить» у співпраці з держорганами збирає дані про матеріальну шкоду, завдану від війни. Retrieved from: <https://damaged.in.ua/>

42. Комарницька, Г.О. (2020). *Активізування державно-приватного*

партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності : (докторська дисертація): 08.00.03. Національний університет «Львівська Політехніка», Львів, 469. Retrieved from: <https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2020/14400/d48.pdf>

43. Корнилюк, Р. (2023, Лютий 13). Кому належить енергетична інфраструктура України. Retrieved from: youcontrol.com.ua/data-research/komu-nalezhyt-enerhetychna-infrastruktura-ukrayiny/?utm_source=eSputnik-promo&utm_medium=email&utm_campaign=digest_03.03&utm_content=640717194&utm_term=dajdzhest

44. Круглов, В.В. (2019). *Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання*, монографія. Харків. Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 252. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Vitalij-Kruglov/publication/342871827_Rozvitok_derzavno-privatnogo_partnerstva_v_Ukraini_mehanizmi_derzavnogo_reguluvanna/links/5f11f4a34585151299a1f177/Rozvitok-derzavno-privatnogo-partnerstva-v-Ukraini-mehanizmi-derzavnogo-reguluvanna.pdf.

45. Крутова, А.С., Тарасова, Т.О., Кащена, Н.Б. (2019). Проекти державно-приватного партнерства: реалізація та аналіз ефективності. *Економічний простір*, № 141, 158-171.

46. Кузьмін, О.Є., Комарницька, Г.О., (2019). Методи оцінювання економічної ефективності державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*, №11, 30-35.

47. Матвіїшин, Є., Вершигора, Ю. (2022). Перспективи використання державно-приватного партнерства для відбудови України у повоєнний період. *Демократичне врядування*. Вип 2 (30), 29-43. Retrieved from: science.lpnu.ua/uk/dg/vsi-vypusky/vypusk-230-2022/perspektyvy-vykorystannya-derzhavno-pryvatnogo-partnerstva-dlya

48. Міністерство аграрної політики та продовольства України (2023). Запровадження реєстру біометану в Україні – це один з кроків для забезпечення енергетичної безпеки держави. Retrieved from: minagro.gov.ua/news/zaprovadzhennya-reyestru-biometanu-v-ukrayini-ce-krok-do-bioenergetichnoyi-nezalezhnosti

49. Міністерство економіки України (2021). Посібник з питань державно-приватного партнерства. Супровід та реалізація договорів державно-приватного партнерства, Методичні рекомендації Департаменту інвестицій. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2bc79196-a3b2-41a9-86e2-f55f9a8f5c9c&title=MetodichniRekomendatsii>

50. Міністерство економіки України (2014). Програма з розвитку державно-приватного в Україні «USAID Public Private Partnership Development Program (P3DP) in Ukraine»: [сайт]. URL: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/ppp.worldbank.org/files/2022-03/PA00KTHT.pdf>.

51. Міністерство інфраструктури України. (2017, Січень). SWOT аналіз реалізації проектів ДПП в інфраструктурі в Україні. 2017. Retrieved from: https://mtu.gov.ua/files/Presentation_PPP%20SWOT%20analysis%20UKR.pdf

52. Міністерство фінансів України. (2023). Державний борг та гарантований державою борг. Retrieved from: mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg.

53. Михайловська, С. (2023, Січень 16). Світло в кінці тунелю: як можна «згладити» енергетичну кризу. Retrieved from: eba.com.ua/svitlo-v-kintsi-tunelyu-yak-mozhna-zgladyty-energetychnu-kryzu.

54. Молодковець, М. (2023, Квітень 13). Military-tech компанії України — великий путівник DOU. Retrieved from: https://dou.ua/lenta/projects/ukrainian-miltech-guide/?from=comment-digest_post&utm_source=digest-comments&utm_medium=email&utm_campaign=13042023

55. Національна рада з відновлення України від наслідків війни (2022).

Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». Retrieved from:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>.

56. ООН Україна (2023). Як ООН підтримує Цілі сталого розвитку в Україні. Retrieved from: <https://ukraine.un.org/uk/sdgs>

57. Офіс ефективного регулювання BRDO (2016). Посібник АРМГ з сертифікації в сфері державно-приватного партнерства (ДПП). Retrieved from: <https://ppp-certification.com/sites/www.ppp-certification.com/files/documents/%D0%93%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%B0%201.pdf>.

58. Павлюк, К.В., Павлюк, С.М., (2010). Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці КНТУ. Серія : Економічні науки, № 17*, 10-19.

59. Панченко, К. (2022, Липень 22). Як колаборація бізнесу та держави допоможе відновлювати Україну. *Економічна правда*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689341/>.

60. Президент України. (2022). Відбудова України буде найбільшим внеском у підтримку глобального миру – промова Президента на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Лугано. Київ. Retrieved from: www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukrayini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261.

61. Рахункова палата. (2023, Лютий 23). Офіс урядової підзвітності США надаватиме експертну допомогу Рахунковій палаті у підвищенні інституційної спроможності. Retrieved from: gr.gov.ua/IntCooperation/Events/?id=1506

62. Редакція DOU (2023, Квітень 13). Military-tech компанії України — великий путівник DOU. Retrieved from: https://dou.ua/lenta/projects/ukrainian-miltech-guide/?from=comment-digest_post&utm_source=digest-comments&utm_medium=email&utm_campaign=13042023

63. Ревякін, Г. В. (2020). *Закономірності циклічного розвитку глобальної*

економічної системи : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 140.

64. Доронцева, Є. (2023, Лютий 20). Реформи у рік війни: дев'ять сфер, які зазнали найбільших змін у 2022 році. Retrieved from: https://voxukraine.org/reformy-u-rik-vijny-dev-yat-sfer-yaki-zaznaly-najbilshyh-zmin-u-2022-rotsi/#_ftnref6

65. Світовий Банк. (2021). Вступ до Посібника з питань державно-приватного партнерства для України. (2021). Retrieved from: file:///C:/Users/khydo/Downloads/%D0%92%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B F_%D0%B4%D0%BE_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%94%D0%9F%D0%9F.pdf.

66. Світовий банк (2023, Квітень 27). Мобілізована Світовим банком фінансова підтримка для України з 24 лютого 2022 року Retrieved from: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>

67. Свириденко Ю. (2022, Липень 8). Яку економіку буде Україна? *Українська правда*. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/07/8/7357131>.

68. Сімак, С. В. (2016). *Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства: теорія, методологія, механізми державного управління: Монографія.* Київ: АМУ, 392.

69. Стоян, О. Ю. (2015, Лютий). Державно-приватне партнерство у сфері відновлювальної енергетики України: особливості, тенденції, перспективи розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*, № 2, 123-126.

70. Тараш, Л. І., Петрова, І. П. (2016). Інституціональне забезпечення державно-приватного партнерства в Україні: проблеми та напрями розвитку. *Економічний вісник Донбасу*, № 1(43), 35-43.

71. Харинович-Яворська, Д. О., Урсакій Ю. А. (2018). Публічно-приватне партнерство як спосіб забезпечення концепції сталого розвитку інноваційної економіки України. *Науковий вісник Чернівецького університету, Збірник наук. праць. Вип. 802. Економіка*, 44-56. Retrieved from:

[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvchu_ec_2018_802_8)

[bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvchu_ec_2018_802_8](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvchu_ec_2018_802_8)

72. Шумпетер, Й. А. (2011). *Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу*. К. Києво-Могилянська академія, 242.

73. Шилепницький, П. І., Прядко, В. В. (Ред). (2011). *Трансформаційні процеси розвитку економіки регіону за період незалежності України: монографія*. Чернівці : БДФА, 289.

74. Шилепницький, П. І. (2013). *Розвиток інституту державно-приватного партнерства в Україні, монографія*. Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. Дослідж, Львів.

75. Шилепницький, П. І. Петрова, І. П. (2020). Можливості публічно-приватного партнерства для інноваційного розвитку промисловості. *Інфраструктура ринку. №47*, 76-89.

76. Резнікова О.О., Місюра А.О. (2018). Шляхи модернізації системи забезпечення національної безпеки у контексті розбудови національної стійкості: аналіт. зап. Національний інститут стратегічних досліджень. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/shlyakhi-modernizacii-sistemizabezpechennya-nacionalnoi-bezpeki-u>

77. Требеш, К. (2023, Лютий 21). Як Захід допомагає Україні: дослідження виявило різні відмінності в обсягах і типах підтримки від різних країн. Retrieved from: <https://texty.org.ua/fragments/109017/yak-zahid-dopomahaye-ukrayini-doslidzhennya-vuyavylo-razyuchi-vidminnosti-v-obsyahah-i-tyrah-pidtrymky/>

78. Янченко, Г. (2022, Червень 30). Як бізнес може допомогти у відбудові країни. *Економічна правда*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/30/688709/>

79. Åberg, A. (2021). COP26: What happened, what does this mean, and what

happens next?, Briefing Paper, London: *Royal Institute of International Affairs*. Retrieved from: <https://www.chathamhouse.org/2021/11/cop26-what-happened-what-does-mean-and-what-happens-next>

80. Adarov, A. (2022, February 7). Global income inequality and the COVID-19 pandemic in three charts. *World Bank Blogs*. Retrieved from: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/global-income-inequality-and-covid-19-pandemic-three-charts>

81. Alfred, K. (2023, May 15). Europe and the world should use green subsidies cooperatively Retrieved from: https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2023/05/11/europe-and-the-world-should-use-green-subsidies-cooperatively?utm_medium=email&utm_source=govdelivery

82. Berzina K. (2023, March 9) Russia's War in Ukraine: Top Ten Lessons. The German Marshall Fund. Retrieved from: https://www.gmfus.org/news/russias-war-ukraine-top-ten-lessons?utm_source=Concept&utm_medium=email&utm_campaign=The+China+Challenge%2c+Nord+Stream%2c+RT+Espa%c3%b1ol+and+More_03%2f15%2f2023

83. Bilous, A. (2021, April 13). Public-private Partnerships In Ukraine: Will This Time Be Different? *VoxUkraine*. Retrieved from: <https://voxukraine.org/en/public-private-partnerships-in-ukraine-will-this-time-be-different>

84. BP. (2022). bp Energy Outlook 2022 edition. Retrieved from: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/energy-outlook/bp-energy-outlook-2022.pdf>

85. BP. (2022). bp Statistical Review of World Energy (71st edition). Retrieved from: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2022-full-report.pdf>

86. Birnbaum, M. (2022, September 6). Heat Pumps Take off in Coal-Loving

Poland amid Ukraine War. The Washington Post. WP Company. Retrieved from: <https://www.washingtonpost.com/climate-solutions/2022/09/06/poland-ukraine-heat-pumps-climate/>

87. Buffie, E. F., Andreolli, M., Grace Li, B., Luis-Felipe Z. (2016). Macroeconomic Dimensions of Public-Private Partnerships, *IMF Working Paper*, WP 16/78. Retrieved from: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=TmUZEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA4&ots=uheqYDS5PV&sig=AF6mxmYoKMD72Caxk9rEfFt58pM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

88. Challinor, A. and Benton, T. G. (2021), 'International dimensions', in Betts, R. A., Haward, A. B. and Pearson, K. V. (eds), *The Third UK Climate Change Risk Assessment Technical Report*, UK Climate Risk, <https://www.ukclimaterisk.org/wp-content/uploads/2021/06/CCRA3-Chapter-7-FINAL.pdf>

89. Council of Europe. (2023). *12 Principles of Good Governance*. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles>

90. Circular Packaging (2022) Retrieved from: https://circlesolutions.com/circular-packaging/?gclid=Cj0KCQjw27mhBhC9ARIsAIFsETF6KogI6_yDwo0zHJYxPBw7w8mjDaj1aQQVFYtqGrcq0JdmHvfhrMaAjvsEALw_wcB

91. Democracy Index 2022. (2022). Frontline democracy and the battle for Ukraine. Retrieved from: https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/DI-final-version-report.pdf?mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAGKerdScozVmkq1L6T0NRirVUBsTSpTe1XTceU5-bPGZIMJdHY9omX8DYuOxyNPCRuDxgnX_-BiLhBl8rRiv0ooMHhXGLjebGZTIWn-5TeTzKEu8w.

92. EBRD. (2022, December 14). EBRD and Energy Community Secretariat to strengthen cooperation in support of Ukraine. Retrieved from: <https://www.ebrd.com/news/2022/ebrd-and-energy-community-secretariat-to-strengthen-cooperation-in-support-of-ukraine.html>

93. Eisen N. L., (2023). Toward a Marshall Plan for Ukraine. New Ideas and Recommendations. Retrieved from: https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-05/Ukraine-New%20ideas%20and%20recommendations_digital_May22.pdf
94. Ekoair. (2022). Russian Actions Jeopardize Ukrainian and Global Climate Efforts. Ecoaction. Retrieved from: <https://en.ecoaction.org.ua/russian-actionsjeopardize-climate-efforts.html>
95. European Commission (2022), REPowerEU: A plan to rapidly reduce dependence on Russian fossil fuels and fast forward the green transition. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3131
96. European Commission. (2023). REPowerEU: Affordable, secure and sustainable energy for Europe https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en
97. European Commission. (2023). Beyond GDP. Retrieved from: https://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/background_en.html
98. Emerson, M., Movchan V., Akhvlediani, T., Blockmans, S. G. Van der Loo. (2021). Deepening EU-Ukrainian relations: Updating and upgrading in the shadow of COVID-19, CEPS and IER, 382. Retrieved from: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2021/10/EU-Ukraine-relations-3rd-edition.pdf>.
99. Fabre A., Straub S. (2021). The Impact of Public-Private Partnerships (PPPs) in Infrastructure, Health and Education. *Working Papers of Toulouse School of Economics*. No. 986. Retrieved from: https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/TSE/documents/doc/wp/2019/wp_tse_986.pdf.
100. Fink`s, L. (2022, March 24). To our shareholders. *BlackRock*. Retrieved from: <https://www.blackrock.com/corporate/investor-relations/larry-fink-chairmans-letter>
101. Fries, S. (PIIE). «Green» hydrogen portends progress on climate, with government help. Retrieved from: <https://www.piie.com/blogs/realtime->

economics/green-hydrogen-portends-progress-climate-government-help.

102. First Movers Coalition. (2023). Retrieved from: <https://www.weforum.org/first-movers-coalition>

103. Goldsmith, S. Eggers, D. (2009). *Governing by Network: The New Shape of the Public Sector*. Washington, DC: Brookings Institution Press. Retrieved from: https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/07/governingbynetwork_chapter.pdf

104. George, M., O'Regan, K. Holst, A. (2022, May 23). Digital solutions can reduce global emissions by up to 20%. Here's how. *World Economic Forum*. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/how-digital-solutions-can-reduce-global-emissions/>

105. Golovko, L., Yara, O., Kutsevych, M., and Hubanova, T. (2019). Environmental Policy Integration in Ukraine and the EU. *European Journal of Sustainable Development* 8, no. 3: 221. Retrieved from: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n3p221>.

106. Henisz, W., Koller T., Nuttall, R. (2019, November 14). Five ways that ESG creates value. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value>.

107. IMF. (2023, March 31). IMF Executive Board Approves US\$15.6 Billion under a New Extended Fund Facility (EFF) Arrangement for Ukraine as part of a US\$115 Billion Overall Support Package. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/03/31/pr23101-ukraine-imf-executive-board-approves-usd-billion-new-eff-part-of-overall-support-package>.

108. International Energy Agency. (2020). Global average levelised cost of hydrogen production by energy source and technology, 2019 and 2050. Retrieved from: <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/global-average-levelised-cost-of-hydrogen-production-by-energy-source-and-technology-2019-and-2050>.

109. International Energy Agency (2020 April). Ukraine energy profile.

Retrieved from: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ac51678f-5069-4495-9551-87040cb0c99d/UkraineEnergyProfile.pdf>.

110. International Energy Agency (2022, July 28). Global coal demand is set to return to its all-time high in 2022. Retrieved from: <https://www.iea.org/news/global-coaldemand-is-set-to-return-to-its-all-time-high-in-2022>.

111. Krueger P., Brandon, R. G. (2023). The Role of Institutional Investors as Responsible Investors. Retrieved from: https://cepr.org/system/files/publication-files/183447_the_role_of_institutional_investors_as_responsible_investors.pdf

112. KSE. (2023, March 24). Direct damage caused to Ukraine's infrastructure during the war has already reached almost \$63 billion. Global economic losses are about \$543–600 billion. Retrieved from: <https://kse.ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd>.

113. Monkelbaan, J., Figures, T. (2022, December 19). CBAM: What you need to know about the new EU decarbonization incentive. *World economic forum*. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2022/12/cbam-the-new-eu-decarbonization-incentive-and-what-you-need-to-know/>

114. Majkut, J., Dawes, A. (2022, September 26). Opportunities and Challenges for Renewable Energy Generation in Ukraine. *Center for Strategic and International Studies*. Retrieved from: <https://www.csis.org/analysis/opportunities-and-challenges-renewable-energy-generation-ukraine>.

115. Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA). (2023). Retrieved from: <https://www.miga.org/>

116. McKinsey & Company. (2022). *2022: The year in innovation* Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/2022-year-in-review/2022-the-year-in-innovation?stcr=D09DA6FF7D4D4ABD9DB14F73327022ED&cid=other-eml-alt-mip-mck&hlkid=d856a0f046bc491bb701ef9d763a19b7&hctky=9733744&hdpid=a4be>

5e19-4248-446e-98c5-d27bf4c1f112

117. Measuring environmental, social and governance risks. (2022). Retrieved from: https://www.eiu.com/n/solutions/esg-rating-service/?utm_source=mkt-content&utm_medium=email&utm_campaign=march-23-esg-rating-service-product-promo&mkt_tok=NzUzLVJJUS00MzgAAAGKhB_sEblHc24L83MLuH_YbUI0qeU-UGxGDv7aQi-vZU5VDsOraFaGnkC4_XkrodH7MD42DS9or6wwRNu3aXJoi3y_wo4maywJp7_sxI3dbobbyQ

118. Milman, O. (2022, November 13). Ukraine uses Cop27 to highlight environmental cost of war. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/13/ukraine-cop27-highlight-environmental-cost-russia-war>

119. Moszoro, M. (2021). The Direct Employment Impact of Public Investment. *IMF Working Paper 21/131*, International Monetary Fund, Washington, DC. Retrieved from: <file:///C:/Users/khydo/Downloads/wpiea2021131-print-pdf.pdf>

120. Movchan, V. and Rogoff, K. Gorodnichenko, Y. (eds), (2022). International Trade and Foreign Direct Investment, in *Rebuilding Ukraine: Principle and Policies*, CEPR Press, 119–165. Retrieved from: <https://scholar.harvard.edu/rogoff/publications/international-trade-and-foreign-direct-investment>.

121. Net Zero Tracker. (2022). Net Zero Tracker Beta Dashboard. Retrieved from: <https://zerotracker.net>.

122. OEC. (2021). Ukraine. Retrieved from: <https://oec.world/en/profile/country/ukr?yearSelector1=2021>.

123. OECD. (2012). Recommendation of the Council on Principles for Public Governance of Public-Private Partnerships. Retrieved from: <https://www.oecd.org/governance/budgeting/PPPRecommendation.pdf>.

124. OECD. (2016). Financing Climate Action in Ukraine. Organization for

Economic Cooperation and Development. Retrieved from: https://www.oecd.org/environment/outreach/Ukraine_Financing_Climate_Action_Nov2016.pdf

125. OECD. (2022, July 1). Environmental Impacts of the War in Ukraine and Prospects for a Green Reconstruction. Retrieved from: <https://www.oecd.org/ukrainehub/policy-responses/environmental-impacts-of-the-war-in-ukraine-and-prospects-for-a-green-reconstruction-9e86d691/>

126. Pivovarsky, A. Hale, H. E., Ortung, R. W (Eds). (2016). Stuck in Transition: Successes and Failures of Economic Reform in Ukraine, in, *Beyond the Euromaidan: Comparative Perspectives on Advancing Reform in Ukraine*, *Stanford University Press*.

127. Pörtner, H.-O. et al. (eds.). (2022). See, for example, Intergovernmental Panel on Climate Change *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge: Cambridge University Press, in press. Retrieved from: <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-ii>

128. Quiggin, D., De Meyer, K., Hubble-Rose, L. and Froggatt, A. (2021). *Climate change risk assessment. Research Paper, London: Royal Institute of International Affairs*, Retrieved from: <https://www.chathamhouse.org/2021/09/climate-change-risk-assessment-2021>.

129. Romanko, S. (2022, October 24). Ukraine Reconstruction Must Steer Clear of Energies That Allowed Putin to Thrive. *EURACTIV*. Retrieved from: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/ukraine-reconstruction-must-steer-clear-of-energies-that-allowed-putin-to-thrive/>

130. Shukla, P. R. et al. (Eds). (2023). Intergovernmental Panel on Climate Change (2019). *Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems*. Retrieved from: <https://www.ipcc.ch/srccl>

131. Stiglitz, J. (2020, September). Conquering the Great Divide, International Monetary Fund Finance and Development. Retrieved from: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2020/09/COVID19-and-global-inequality-joseph-stiglitz.htm>.

132. Skidmore D., Wessel D., Asdourian E. (2022, November 3). Financing and governing the recovery, reconstruction, and modernization of Ukraine. Retrieved from: <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2022/11/03/financing-and-governing-the-recovery-reconstruction-and-modernization-of-ukraine/>

133. S&P Global. (2023 June 7). Recording changes to Russian oil exports and EU oil imports since the war in Ukraine Retrieved from: <https://www.spglobal.com/commodityinsights/en/market-insights/latest-news/oil/072122-interactive-global-flow-tracker-recording-changes-russian-oil-exports>

134. Tan, J. (2023, Mart 14). Designing innovations for the circular economy. World Economic Forum. Retrieved from: https://www.weforum.org/agenda/2023/03/designing-innovations-circular-economy/?utm_source=sfmc&utm_medium=email&utm_campaign=2797356_WeeklyAgenda17March2023&utm_term=&emailType=Agenda%20Weekly.

135. Type of Public-Private Partnership Contracts. (2023). Retrieved from: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/ppp-contract-types-and-terminology>

136. The White House. (2023 January). Building a Clean Energy economy: a guidebook to the inflation reduction act's investments clean energy and climate action. Retrieved from: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/12/Inflation-Reduction-Act-Guidebook.pdf>.

137. The World Bank. (2012). Evaluating the environment for public-private partnerships in Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States (EECIS) Retrieved from: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/>

138. The World Bank. (2015). World Bank Group Support to Public-Private Partnerships. Retrieved from: <https://ppp.worldbank.org/public->

privatepartnership/sites/ppp.worldbank.org

139. The World Bank. Private Participation in Infrastructure (PPI). (2021). 2020 Annual Report. 34 p. Retrieved from: <http://worldbank.org/ppp>

140. The World Bank. (2017). Public-Private Partnerships: Reference Guide Version 3. *Washington, DC*. Retrieved from: <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/ppp.worldbank.org/files/documents/PPP%20Reference%20Guide%20Version%203.pdf>

141. The World Bank. (2023). Global Economic Prospects. *Forum*. Retrieved from: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/9891892a-bc69-46fa-8ecc-e58b9fa019e8/content>

142. The World Bank. (2023). The Global Risks Report 2023 18th Edition INSIGHT REPORT. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2023.pdf

143. The Circularity Gap Report 2023. Retrieved from: <https://www.circularity-gap.world/>

144. The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism explained. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24

145. Ukraine Energy Support Fund Retrieved from: <https://www.energy-community.org/Ukraine/Fund.html>

146. Ukraine reconstruction must steer clear of energies that allowed Putin to thrive Retrieved from: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/ukraine-reconstruction-must-steer-clear-of-energies-that-allowed-putin-to-thrive/>

147. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment, August 2022 (World Bank, Government of Ukraine, European Commission) Retrieved from: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/37988>

148. Ukraine Support Tracker. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. Katelyn Bushnell, André Frank, Lukas Franz, Ivan Kharitonov, Stefan Schramm, and Christoph Trebesch. Retrieved from:

<https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker>

149. UNECE RENEWABLE ENERGY STATUS REPORT 2022. Retrieved from: https://unece.org/sites/default/files/2022-09/REN21_UNECE2022_FullReport_red.pdf

150. UN Food Systems Summit 2021 Community (2021), 'Food Systems Summit Compendium. Retrieved from: <https://foodsystems.community/food-systems-summit-compendium>

151. The World Bank. (2023). Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment to Worldbank. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>

152. UNECE PPP and infrastructure award (2023). Retrieved from: <https://unece.org/eci/documents/2023/04/presentations/case-study-database-2023-7th-unece-international-ppp-forum>.

153. Willett, W. (2019, January 16). Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems. *Lancet*. Retrieved from: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(18\)31788-4/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(18)31788-4/fulltext).

154. Way, R., Ives, M., Mealy, P., Farmer, J. D. (2022). Empirically grounded technology forecasts and the energy transition. CellPress. Retrieved from: [https://www.cell.com/joule/pdf/S2542-4351\(22\)00410-X.pdf](https://www.cell.com/joule/pdf/S2542-4351(22)00410-X.pdf).

155. What is good governance? Retrieved from: <https://www.ohchr.org/en/good-governance/about-good-governance>

156. What is environmental sustainability? Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-environmental-sustainability?stcr=F0BF61F2BA9242349E760938F64D220E&cid=other-eml-alt-mip-mck&hlkid=f223a07910db4a2382235532954697dd&hctky=9733744&hdpid=9681c40b-35c6-4711-b15e-b4719c08fe12>.

157. What is the circular economy about? Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy> .

158. World Energy Council (2020): World Energy Trilemma Index. *Cornhill London EC3V 3NH*. World Energy Council, 211 p.

159. World Economic Forum. (2014). From linear to circular—Accelerating a proven concept. Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. Retrieved from: <https://reports.weforum.org/toward-the-circular-economy-accelerating-the-scale-up-across-global-supply-chains/from-linear-to-circular-accelerating-a-proven-concept/>

160. WNN, (2022, April 8). AP1000 remains attractive option for US market, says MIT, *World Nuclear News*. Retrieved from: <https://www.world-nuclearnews.org/Articles/AP1000-remains-attractive-option-for-US-market-say>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Визначення дефініції «державно-приватне партнерство»

№ з/п	Джерело	Твердження
1	2	3
1.	Закон України «Про державно-приватне партнерство»	Державно-приватне партнерство - співробітництво між державою України, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства.
2.	Варнавський В.Г., Клименко А.В., Корольов В.О.	Державно-приватне партнерство - юридично закріплена форма взаємодії між державою та приватним сектором стосовно об'єктів державної і муніципальної власності, а також послуг, що виконуються і надаються державними та муніципальними органами, установами і підприємствами з метою реалізації суспільно значущих проектів у широкому спектрі видів економічної діяльності.
3.	Воронкова Т., Воронков І.	Державно-приватне партнерство в інноваційно-інвестиційній сфері є новими технологіями розвитку економіки та суттєвим чинником інноваційно-інвестиційної безпеки національної економіки, що передбачає активну співпрацю державного сектору (управлінська та регулювальна діяльність інноваційного розвитку економіки); сектору продукування нових знань і інновацій; сектору освіти та підвищення кваліфікації працівників; сектору комерціалізації наукових знань і інновацій і використання інновацій, що активізована на основі пошуку спільних шляхів реалізації встановлених цілей
4.	Дідченко О.І., Москаленко С.А.	Державно-приватне партнерство - співпраця між державною владою та приватним сектором у суспільно значущих галузях. Провідну роль у ній відіграє приватний сектор, який дбає про отримання прибутків та усвідомлює соціальну відповідальність перед суспільством
5.	Дегтяр А.	Під державно-приватним партнерством в інноваційній сфері розуміються взаємовигідні організаційно-правові, соціально-економічні та управлінські відносини між владними структурами (державного, регіонального та муніципального рівнів) та організаціями приватного бізнесу на основі делегування державою партнеру в тимчасове користування ключових правомочностей власності (право контролю над використанням активів, право на управління, право на вилучення доходу), розподілу ризиків для найбільш ефективного управління ними та міри відповідальності між партнерами, юридичного узгодження інтересів партнерів з метою реалізації масштабних (локальних) суспільно значущих інноваційно орієнтованих довгострокових інвестиційних проектів та програм у широкому діапазоні галузей економіки, політики, освіти, науки, культури
6.	Нейкова І., Сердюкова О.	Державно-приватне партнерство є інституційним альянсом між державою і бізнесом, що створюється на певний термін для здійснення конкретного проекту та припиняє своє існування після його реалізації

Продовження табл. А.1

1	2	3
7.	Павлюк К.В., Павлюк С.М.	Державно-приватне партнерство - конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значущих проєктів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства
8.	Пасічник М.В.	Державно-приватне партнерство є одним з принципів моделі «Нового державного менеджменту». Це модель державного управління, в основу якої покладено запозичення методів корпоративного управління, які застосовуються в бізнесі та некомерційних організаціях. Вона орієнтована на підвищення гнучкості прийняття рішень у державному апараті, зниження його ієрархічності, делегування повноважень на нижчий рівень прийняття рішень і посилення механізмів зворотного зв'язку між державою та громадянами.
9.	Пирог О.В.	Державно-приватне партнерство - взаємодія держави та бізнесу, що є однією з найважливіших умов для формування ефективної інвестиційної політики, підвищення інноваційної активності в економіці, розвитку економічної та соціальної інфраструктури.
10.	Полякова О.М.	Державно-приватне партнерство - суспільний інститут, що включає сукупність формальних і неформальних правил, у рамках яких з метою задоволення потреб суспільства здійснюється спільна діяльність державних органів влади і приватного сектору на основі набору альтернатив поведіння
11.	Пучков В.В.	Державно-приватне партнерство - інституціональний та організаційний альянс між державою та бізнесом з метою реалізації суспільно значущих проєктів у широкому спектрі сфер діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості і науководослідницьких конструкторських робіт до забезпечення суспільних послуг. Як правило, кожен такий альянс є тимчасовим.
12.	Сімсон О.	Державно-приватне партнерство - це специфічні відносини між публічними і приватними учасниками процесів наукових досліджень і розробок (де публічними партнерами виступають суб'єкти, що використовують кошти державних та місцевих бюджетів, а приватними партнерами – будь-які організаційно-правові форми, що використовують приватні кошти).
13.	Стоян О.	Державно-приватне партнерство у сфері відновлювальної енергетики є механізмом довгострокової взаємодії владних органів та приватних суб'єктів на взаємовигідних умовах з передбаченим інвестуванням приватних фінансових ресурсів в об'єкти державної власності та процесу спільного управління ними
14.	Шилепницький П.І.	Державно-приватне партнерство – це відносини, які виникають між державою в особі уряду, органів державної влади та самоврядування, державних установ, підприємств, організацій, з одного боку, а з іншого боку – із приватним сектором в особі суб'єктів господарювання недержавної форми власності, громадськими організаціями, місцевими спільнотами з приводу перерозподілу повноважень щодо створення інфраструктури загального користування, виробництва товарів та надання послуг, які традиційно вважалися монополією держави, врегулювання між сторонами у зв'язку з цим таких питань: розподіл відповідальностей, ризиків, зобов'язань щодо фінансового забезпечення, проєктування, будівництва, утримання, експлуатації, права власності, участь в управлінні та розподілі прибутку, що базується на принципах рівності, відкритості, недискримінації, змагальності, підвищення ефективності та мінімізації ризиків і витрат.

Продовження табл. А.1

1	2	3
15.	Організація економічного розвитку та співпраці	Державно-приватне партнерство – угода між урядом та одним або кількома приватними партнерами, якою передбачено розподіл ризиків між партнерами та приватні партнери виконують свої зобов'язання з метою забезпечення виконання стратегічних цілей держави/уряду.
16.	Європейський інвестиційний банк	Державно-приватне партнерство є загальним терміном для позначення взаємовідносин між приватним сектором та державними органами, спрямованих на залучення ресурсів та/або експертизи приватного сектору з метою надання публічних активів та послуг. Таким чином, термін «ДПП» використовується для опису різних форм робочої взаємодії від вільних, неофіційних та стратегічних партнерств до договорів на проектування, будівництво, фінансування та управління (DBFO) та заснування спільних підприємств
17.	Міжнародний банк реконструкції та розвитку	Це довгостроковий контракт між приватною стороною та державною організацією на надання державного активу або послуги, в якому приватна сторона несе значний ризик і відповідальність за управління, а винагорода пов'язана з результатами роботи
18.	Європейська комісія	Державно-приватне партнерство – це форма співпраці між державними органами влади та приватним сектором, спрямовані на модернізацію інфраструктури та надання стратегічних державних послуг. Особливістю ДПП є сприяння ефективності надання державних послуг шляхом розподілу ризиків та використання досвіду приватного сектору, який може зменшити тиск на державні фінанси, надаючи додаткове джерело капіталу
19.	Міжнародний валютний фонд	Державно-приватне партнерство – угода, за якою приватний сектор постачає активи та послуги, які традиційно надавалися урядом. Окрім приватного виконання та фінансування державних інвестицій, ДПП мають ще дві важливі характеристики: (1) акцент робиться на наданні послуг та інвестиціях приватного сектора; (2) значний ризик переходить від уряду до приватного сектора.
20.	McKinsey	Розрізняють чотири архетипи ДПП, які мають спільне бачення, спільні цілі, інвестиції від усіх партнерів і формалізовану структуру зі спільною координацією прийняття рішень, фінансуванням, розробкою продукту та доставкою
21.	Standard & Poor's	Будь-які середньострокові або довгострокові відносини між державним та приватним секторами, що включають розподіл ризиків та вигід від багатосторонніх навичок, досвіду, знань та фінансування з метою отримання бажаних результатів впровадження політики у тій чи іншій галузі
22.	The World Bank Group	Державно-приватне партнерство звичайно засноване на угоді або контракті між державою і приватним сектором для спільної реалізації інфраструктурних проектів з можливою передачею прав власності на отримані результати приватному сектору

Складено автором на основі: [3], [33], [36], [42], [71], [74], [83], [138]

Додаток А

Рис. А.2 Основні види публічно-приватного партнерства

Розроблено автором на основі: [3], [32], [48], [68], [143], [152]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Моделі контрактів публічно-приватного партнерства

№	Модель	Приватний партнер	Держава
1	2	3	4
1.	<i>BF (Build–Finance, будівництво–фінансування)</i>	приватний суб'єкт будує об'єкт і фінансує витрати протягом періоду будівництва, після чого відповідальність передається державній установі	Надає пільги (зазвичай податкові)
2.	<i>BOOT (Build, Own, Operate, Transfer – будівництво, володіння, експлуатація/управління, передання)</i>	Приватний партнер будує об'єкт концесії за власні кошти, управляє ним протягом обумовленого сторонами строку, після чого право власності на об'єкт передає державі	Отримує у власність об'єкт після обумовленого угодою строку. Прийнятний у разі браку у держави інвестицій
3.	<i>BLOT (Build, Lease, Operate, Transfer)</i>	Будівництво, оренда, експлуатація, передання. Суб'єкт підприємницької діяльності одержує франшизу на фінансування, проектування, будівництво та експлуатацію орендованого об'єкта (а також стягнення коштів з тих, хто отримує послуги) в період орендних відносин, вносячи плату за використання	Надає пільги (зазвичай податкові)
4.	<i>BOT (Build, Operate, Transfer – будівництво, експлуатація/управління, передання)</i>	передбачає будівництво об'єкта приватним партнером за державні кошти, управління об'єктом приватним партнером протягом визначеного сторонами строку. Відповідно до угоди щодо розвитку інфраструктурних об'єктів, приватний власник використовує об'єкт, приймаючи ризики. У процесі експлуатації приватний власник може мати право власності в межах дії угоди.	Завжди зберігає за собою право власності, отримує право користування через обумовлений термін
5.	<i>BOO (Build, Own, Operate – будівництво, володіння, експлуатація/управління)</i>	передбачає будівництво об'єкта концесії та управління ним приватним партнером, залишаючи при цьому право власності на об'єкт. Як правило, така форма співпраці передувє приватизації об'єкта	Враховуючи суспільну важливість об'єктів в енергетичному секторі та сфері ЖКГ, держава не зацікавлена в реалізації проектів за цією моделлю. Держава купує послуги об'єкта, забезпечуючи інвестору мінімальний дохід.
6.	<i>BTO (Build, Transfer, Operate – будівництво, передання, експлуатація/управління)</i>	реалізується шляхом передачі державному сектору права власності на об'єкт одразу після його будівництва. Надалі управління об'єктом здійснює приватний партнер як концесіонер.	Така модель захищає, насамперед, інтереси держави, оскільки дозволяє встановити повноцінний контроль за об'єктом концесії одразу після його будівництва.
7.	<i>BOMT (Build, Operate, Maintain, Transfer – будівництво, експлуатація/управління, обслуговування, передання)</i>	За цією моделлю делегується відповідальність приватній стороні щодо утримання та поточного ремонту інфраструктурних об'єктів, які ним побудовані.	Право власності закріплюється, при цьому, за державою.

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4
8.	BOLB (Buy, Own, Lease-Back) - Придбання Володіння Зворотній лізинг	Будує об'єкт і отримує його у власність; після завершення будівництва передає його в управління органам влади за лізинговою угодою	Позбавляється всіх ризиків і отримує готовий об'єкт у лізинг
9.	DB (Design, Build) - Проектування - Будівництво	Проектує і будує об'єкт (виступає в ролі єдиного підрядника)	Отримує готовий об'єкт не беручи на себе ризиків
10.	DBB (Design, Bid, Build) – Розробка – Тендер - Будівництво	Поділяє функцій розробки та створення медичної установи з іншою приватною компанією, що здійснює функції підрядника	Отримує готовий об'єкт не беручи на себе ризиків
11.	DBOOT (Design, Build, Own, Operate, Transfer – проектування будівництва, володіння, експлуатація/управління, передання).	Угода покладає відповідальність на власника щодо стадії проектування та будівництва.	Отримує у власність об'єкт після обумовленого угодою строку
12.	DBF (Design, Build, Finance) - (Проектування - Будівництво - Фінансування)	Проектує та будує об'єкт за власні кошти і на власний ризик	Держава компенсує приватному партнеру відповідні витрати у встановленому законом та договором порядку.
13.	DBFO (Design, Build, Finance, Operate – проектування, будівництво, фінансування, експлуатація/управління)	Різновид BOOT, за яким приватний партнер здійснює проектування, будівництво та експлуатацію об'єкта на умовах концесії. Фінансування проекту також покладається на нього.	Держава після закінчення обумовленого строку отримує об'єкт у лізинг.
14.	DBFM (Design, Build, Finance, Maintain) – Розробка – Будівництво - Фінансування - Утримання	Фінансує будівництво об'єкта та його обслуговування. Вся відповідальність передається приватному партнеру. здійснює управління об'єктом, надаючи також і неклінічні послуги (логістика, безпека тощо)	Власник (як правило, державний сектор) управляє об'єктом
15.	BBO (Buy, Build, Operate – придбання, будівництво, експлуатація)	Угода передбачає продаж активів для модернізації та поліпшення майна й експлуатації певний період часу.	Надає пільги (зазвичай податкові)
16.	BLT (Build, Lease, Transfer – будівництво, оренда, передання)	Угода, відповідно до якої приватний власник фінансує та будує об'єкт, за договором оренди експлуатує об'єкт, приймаючи всі ризики, після закінчення строку угоди передає право власності органами влади	Після закінчення терміну лізингу право власності на актив і експлуатаційна відповідальність переходять до уряду за попередньо узгодженою ціною
17.	ROT (Rehabilitate, Operate, Transfer – відновлення (реконструкція), експлуатація, передання)	різновид BOT, що передбачає відновлення (реконструкцію) вже наявного об'єкта приватним партнером, управління ним протягом визначеного сторонами строку на умовах концесії та передачу державі після його закінчення.	Надає пільги (зазвичай податкові)
18.	RLT (Rehabilitate, Lease or Rent, Transfer – відновлення, оренда або лізинг, передання)	Проект, у якому приватний власник відновлює об'єкт, орендує або бере в лізинг у державного власника, а потім передає державі.	Надає пільги (зазвичай податкові)

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4
19.	<i>PFI (Private Finance Initiative) - Приватна фінансова ініціатива</i>	Надає послуги населенню за зафіксованими державою ставками. Доходи залежать від попиту і не є фіксованими	Сплачує за надані послуги за фіксованими ставками.
20.	<i>BROT (Build, Rehabilitate, Operate and Transfer – будівництво, відновлення, управління, передання).</i>	Приватний власник відновлює об'єкт або завершує частково збудований об'єкт, експлуатує протягом дії угоди та повертає державі	Надає пільги (зазвичай податкові)
21.	<i>O & M (Operation, Maintenance) Обслуговування - Експлуатація</i>	Отримує готовий об'єкт з правом його експлуатації за умови виконання обумовлених угодою обов'язків. Отримує фіксовану або за результатами діяльності плату.	Оплачує виконану роботу не беручи на себе ризиків
22.	<i>DBFOM («Design-Build-Finance-Operate-Maintain»)</i>	З платежами від користувачів (споживачів)	
23.	<i>DCMF (Design-Construct-Manage-Finance, проєктування-будівництвоуправління-фінансування) –</i>	Контракт з урядом, за яким приватному суб'єкту 54 доручено проєктувати, будувати, управляти та фінансувати об'єкт. Уряд здійснює оплату оренди приміщення за проєктом	
24.	<i>DBFMO (Design-Build-Finance-Maintain-Operate, проєктуваннябудівництво-фінансування-обслуговування-експлуатація)</i>	Проєкт дуже подібний до BOOT-проєкту, за винятком того, що фактичної передачі права власності немає. Крім того, підрядник (приватний суб'єкт) бере на себе ризик фінансування до кінця періоду контракту, тоді як власник бере на себе відповідальність за обслуговування та експлуатацію. Ця модель ДПП широко використовується закордоном в інфраструктурних проєктах, таких як платні дороги. Приватна будівельна компанія несе відповідальність за проєктування та будівництво частини інфраструктури для уряду / місцевої влади, який є справжнім власником. Крім того, приватна особа несе відповідальність за залучення фінансування протягом періоду будівництва та експлуатації (Рекка, 2002, р. 59). Зазвичай державний сектор починає платити приватному сектору за користування активом після завершення будівництва. За даними Європейської Рахункової палати (The European Court of Auditors, 2018), ця модель є найбільш поширеною в ЄС	
25.	<i>JV (Joint ventures) Спільні підприємства</i>	Розподіляють між собою витрати, доходи та ризики такої державно приватної (акціонерної) компанії в обумовленому угодою порядку. Ступінь свободи приватного сектору в прийнятті адміністративно господарських рішень визначається його часткою в акціонерному капіталі	
26.	<i>Браунфілд-контракт</i>	Традиційна концесія, предметом якої виступає діяльність по розширенню, відновленню або реконструкції існуючого об'єкту, не включаючи нового будівництва. Браунфілд-проєкти використовують у ДПП при передачі відповідальності за модернізацію та управління існуючими активами приватному суб'єкту	
27.	<i>PBO (Project - Build - Operate) - «ірландська модель»</i>	Підрядник від приватного сектора проєктує і будує об'єкт, який відповідає вимогам громадського сектора і зберігає відповідальність за управління і обслуговування об'єкту на заздалегідь визначений період, в кінці якого об'єкт передається громадському сектору	

Складено автором на основі: [32], [47], [49], [50], [57], [71], [119], [123]

Принципи публічно-приватного партнерства

Принцип	Змістове наповнення
Рівність перед законом публічного та приватного партнерів	
Досягнення цілей партнерства з урахуванням цілей приватного та публічного партнерів, населення, споживачів, користувачів об'єкта інфраструктури, інших зацікавлених осіб	
Прозорість і доступність правил і процедур при здійсненні партнерства	
Визначення на конкурсних засадах приватного партнера	
Вільний доступ приватних суб'єктів до участі в конкурсі та відсутність дискримінації учасників конкурсу на реалізацію проекту	
Справедливий розподіл ризиків, вигод, гарантій і обов'язків, передбачених виконанням угоди про публічно-приватне партнерство між сторонами угоди	
Сумлінне та взаємовигідне співробітництво сторін угоди про публічно-приватного партнерства	
Ефективне управління проектом за участю публічного і приватного партнерів та суб'єктів фінансування з дотриманням балансу їх прав та інтересів	
Незмінність правового режиму, який діє на момент укладення угоди про публічно-приватне партнерство, протягом усього терміну дії угоди	
Суспільна корисність	Забезпечення отримання результатів, які задовольняють існуючі суспільні потреби, вимоги та запити, які державі складно забезпечити та реалізувати самостійно
Національна Безпека	Реалізація партнерських відносин, що передбачає виконання проектів на основі дотримання безпекових умов, які унеможливають виникнення негативних наслідків для держави, суспільства, людини, господарської діяльності та навколишнього середовища
Інноваційність	Створення умов для трансферу технологій, знань, управлінських моделей у проекти на основі
Галузева особливість	Врахування галузевих особливостей та завдань при реалізації проектів
Інтегрованість	Поєднання та можливе корегування цільових орієнтирів проектів ППП з напрямками програм соціально-економічного розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях в залежності від масштабу, сектору та територіального розміщення проекту
Оптимальність через законність, рівноправність, інформаційну відкритість у суспільстві.	Можливість оптимального поєднання механізмів державного регулювання та ринкового саморегулювання в процесі поетапного виконання проекту ППП

Складено автором на основі: [3], [38], [44], [70], [99], [119], [123], [152]

Додаток В

Таблиця В.1

Характеристика проєктів ДПП

Назва проєкту	Іноземні партнери	Розмір інвестицій	ЕЖЦ
<i>Концесія спеціалізованого морського порту «Ольвія»</i>	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (EBRD) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC), QTerminals Olvia.	3,4 млрд. грн.	5. Перехідний період
<i>Концесія спеціалізованого морського порту «Херсон»</i>	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (EBRD) та Міжнародна фінансова корпорація (IFC).	Близько 318 млн. грн	5. Перехідний період
<i>Концесія залізничнопаромної переправи у Чорноморську</i>	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (EBRD)	Близько 10 млн дол. США	3. Техніко-економічне обґрунтування
<i>Концесія міжнародного аеропорту «Рівне»</i>	-	55,7 млн. Євро	2. Концептуальна записка
<i>Концесія міжнародного аеропорту «Херсон»</i>	-	68,6 млн. Євро	2. Концептуальна записка
<i>Пілотний проєкт концесії залізничних вокзалів: міст Харків, Дніпро, Вінниця, Хмельницький, Миколаїв, Чоп та Київ</i>	-	151,4 млн. дол. США	2. Концептуальна записка
<i>Концесія І та контейнерного терміналу у Чорноморську</i>	Міжнародна фінансова корпорація (англ. International Finance Corporation; IFC)	Близько 100 млн дол. США	3. Техніко-економічне обґрунтування
<i>Програма ДПП у дорожній галузі</i>	Міжнародна фінансова корпорація (англ. International Finance Corporation; IFC), Європейський банк реконструкції та розвитку (англ. European Bank for Reconstruction and Development; EBRD)	Близько 100 млн дол. США	3. Техніко-економічне обґрунтування
<i>Будівництво підземного багаторівневого майданчика для паркування у м. Львові</i>	-	Близько 10 млн дол. США	3. Техніко-економічне обґрунтування

Складено автором за даними Агенції із підтримки державноприватного партнерства в Україні, 2022

Додаток Д

Таблиця Д.1

ТОП 20 найбільших компаній України за розміром чистого доходу від реалізації продукції, млрд грн 2022 р.

Назва компанії	Чистий дохід в млрд грн, 2022 р.	Чистий дохід в млрд грн, 2021 р.	ФПГ*
НАК "НАФТОГАЗ УКРАЇНИ" ↓	169,9	170,5	
ТОВ "АТБ-МАРКЕТ" ↓	148,3	148,7	АТБ
ТОВ "Д.ТРЕЙДІНГ" ↑	144,2	122,6	СКМ
ДП "НАЕК "ЕНЕРГОАТОМ" ↑	134,2	83,1	
ТОВ "ГАЗОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ "НАФТОГАЗ ТРЕЙДІНГ" ↑	132,0	92,1	
АТ "УКРГАЗВИДОБУВАННЯ" ↓	86,4	90,1	
НЕК "УКРЕНЕРГО" ↑	82,3	71,1	
АТ "УКРЗАЛІЗНИЦЯ" ↓	74,6	84,7	
ТОВ "СІЛЬПО-ФУД" ↓	70,0	72,8	Фоззі Груп
ТОВ "КЕРНЕЛ-ТРЕЙД" ↓	67,9	85,8	Кернел
ТОВ "ОККО-БІЗНЕС ПАРТНЕР" ↑	67,3	41,5	Універсальна інвестиційна група (УІГ)
ТОВ "ТЕДІС УКРАЇНА" ↑	65,0	60,5	Група родини Кауфман
ТОВ "ГК "НАФТОГАЗ УКРАЇНИ" ↑	58,1	15,4	
ДП "ГАРАНТОВАНИЙ ПОКУПЕЦЬ" ↓	54,1	58,3	
ПАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ" ↓	46,9	87,0	СКМ / Смарт-Холдинг
ПРАТ "МХП" ↑	46,7	46,0	МХП
ТОВ "ОПЕРАТОР ГТС УКРАЇНИ" ↓	46,0	51,0	
ТОВ "БАДМ" ↓	44,6	51,2	БадМ
СП "ОПТИМА-ФАРМ, ЛТД" ↓	44,3	46,3	Група родини Губських
ПРАТ "ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ" ↑	44,2	23,9	СКМ

ФПГ* - фінансово-промислова група

компанія прямо чи опосередковано контролюється державою

↓ падіння виручки
↑ зростання виручкиДані: Держстат, ЄДР
Аналітика – YouControlYOU
CONTROL

Джерело [43]

Структура критичної енергетичної інфраструктури за країнами походження іноземних власників

Додаток Е

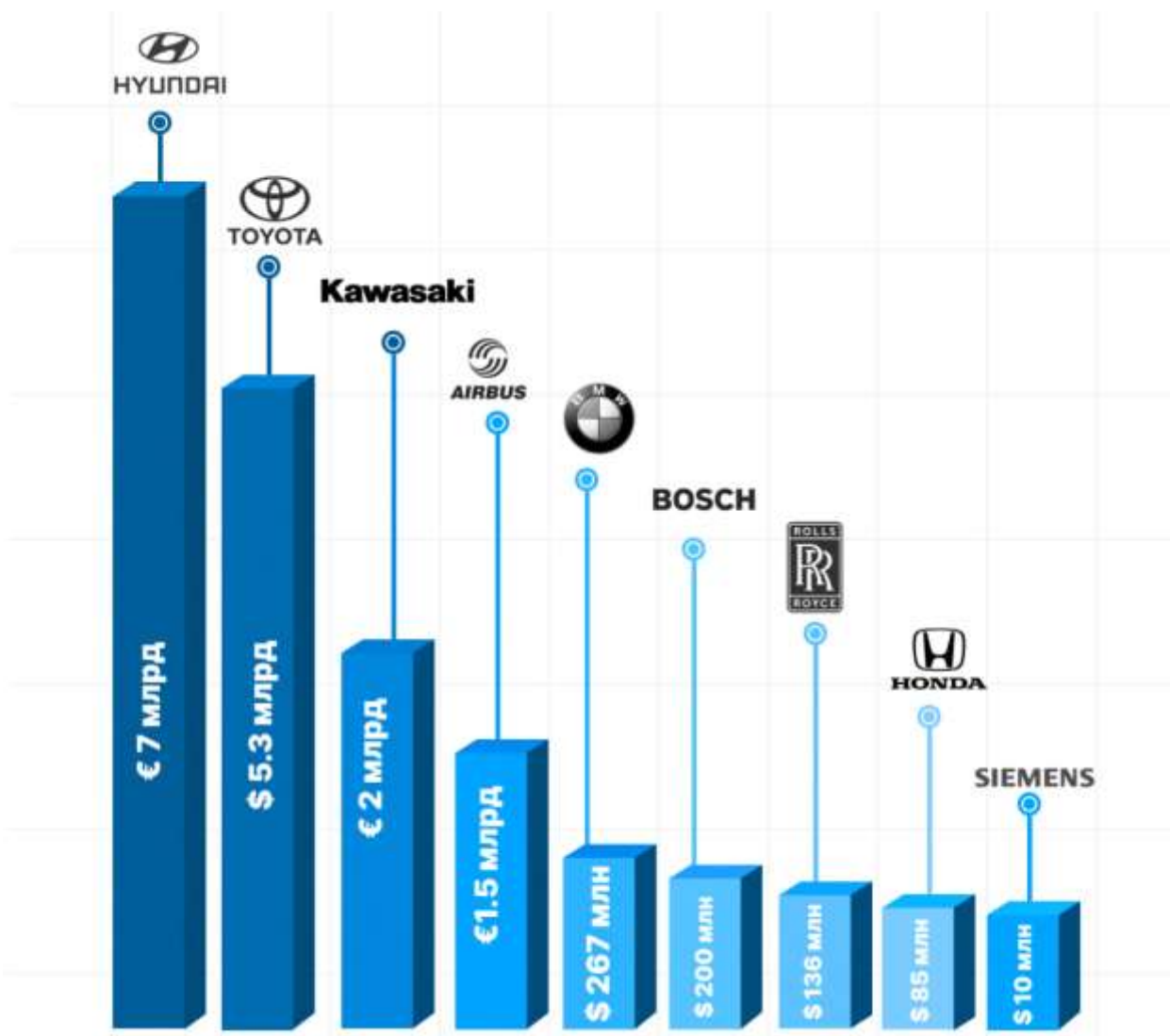

Рис. Е.1 Найбільші інвестори у водневій технології

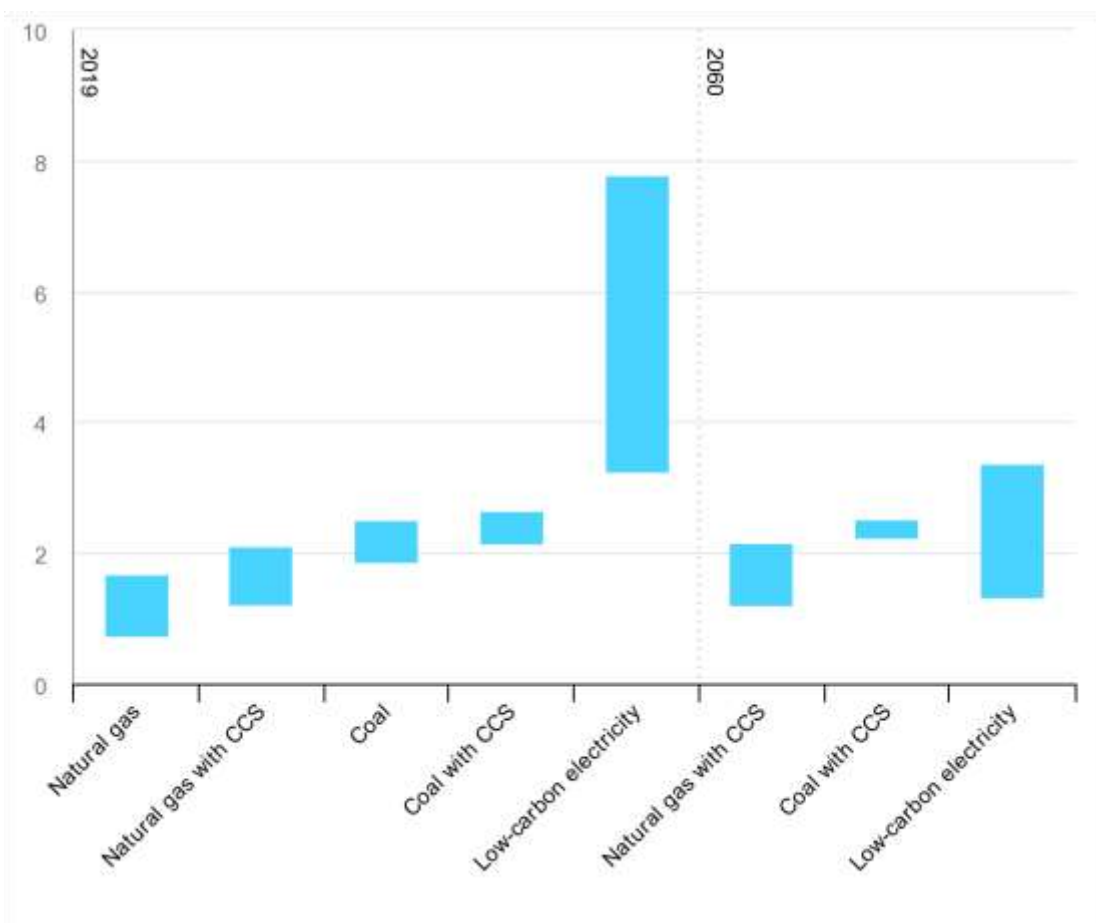

Рис. Е.2 Порівняння ефективності впровадження водневих технологій з іншими

Додаток Ж

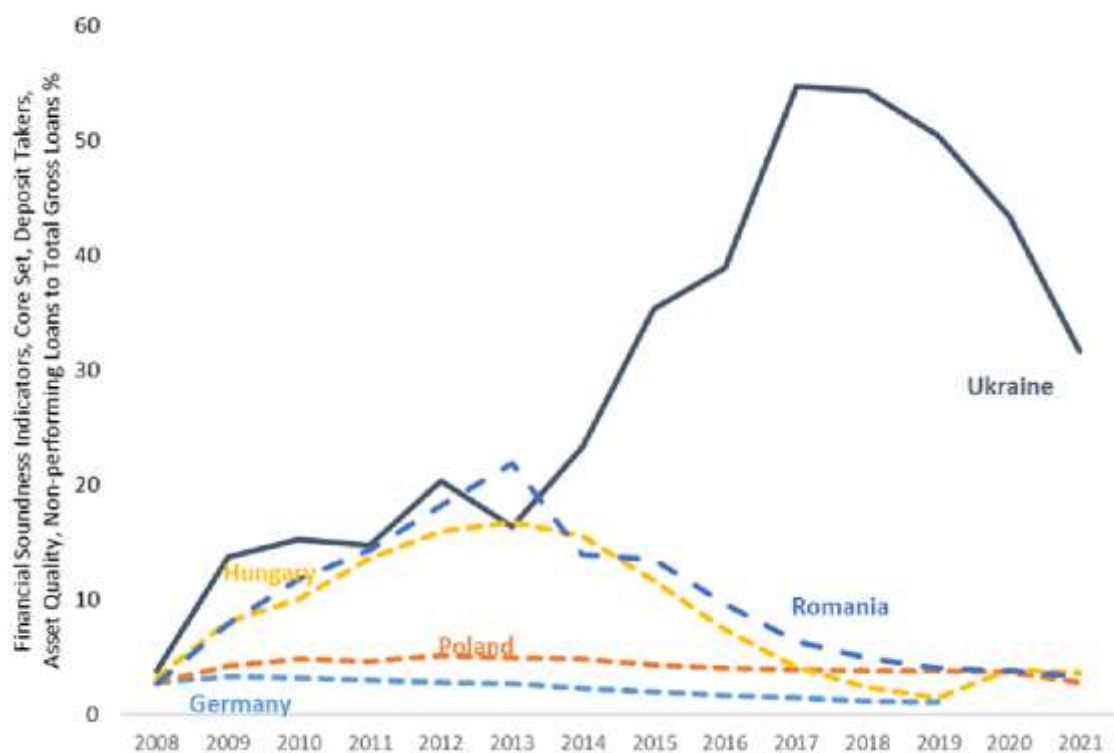

Рис. Ж.1. Кількість непрацюючих кредитів в Україні

Додаток 3

Для якісного і глибшого розуміння ситуації в енергетичному секторі України та необхідності розвитку інституціонального середовища для розвитку ППП, нами були проведені ряд бесід та інтерв'ю із науковцями, які досліджують проблематику ППП, фахівцями у сфері публічного управління, приватними інвесторами у енергетичних секторі, представниками міжнародних та українських фінансових інституцій:

<i>Олександр Грибан</i>	заступник Міністра економіки
<i>Галина Янченко</i>	народний депутат України, членкиня Комітету економічного розвитку
<i>Павло Шелепницький</i>	д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки ЧНУ (основний напрям дослідження – ППП для конкурентоспроможності економіки)
<i>Роберт Бонд</i>	керівник проєкту USAID «Реформування фінансового сектору в Україні»
<i>Ігор Тинний</i>	к.е.н., підприємець, співзасновник Української асоціації відновлюваної енергетики
<i>Станіслав Ігнат'єв</i>	голова Ради Української асоціації відновлювальної енергетики, генеральний директор компанії Solar Generation
<i>Володимир Кудрицький</i>	голова правління НАК «Укренерго»
<i>Сергій Фурса</i>	інвестбанк'єр Dragon Capital